

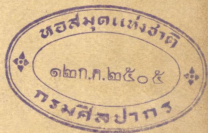
ไน้ต

W. 50. 1685

หลักภาษาไทย

ศิลปการประพันธ์

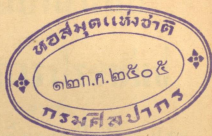
สำหรับชั้นเตรียมอุดมศึกษา

ของ

ขุนวิจิตรอักษรวิทย์ | ประชา ปุณณ ป.ม.

0585

๑๓๗.ค.๒๕๐๕

๑๓๗.ค.๒๕๐๕

๑๓๗.ค.๒๕๐๕

495.91

๑

เลขห้อง 2/4

495-21

เลขหมู่ 25164

เลขทะเบียน

โน้ต
หลักภาษาไทย

และ
ศิลปการประพันธ์

สำหรับ
ชั้นเตรียมอุดมศึกษาและฝึกหัดครู ป.กศ.

ของ
ขุนวิจิตรลักษณ์จรยา [ประชา ปุณณัน ป.ม.]

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

๑๙๕ (สารานุกรมอักษร ปกตรอกไข่)
ถนนบำรุงเมือง พระนคร โทร. ๒๔๐๒๘

พิมพ์ครั้งที่สอง

พ.ศ. 2503

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์

๑๙๑ สี่ราชมุขราชบุรี ถนนบำรุงเมือง พระนคร โทร. ๒๔๐๒๔
เกษรวล รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๓

คำนำ

หนังสือโน้ตหลักภาษาไทยและศิลปการประพันธ์ เถมน
ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงขึ้นไว้เพื่อเป็นคู่มือสำหรับนักเรียน
เตรียมอุดมศึกษาปีที่ ๑-๒ เพื่อการท่องจำและทบทวนสำหรับ
เตรียมตัวเข้าสอบได้ปลายปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน
ใน รร. กวดวิชาชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ ๑-๒ ควมในทีเดียว
แล้ว ถ้าได้ใช้หนังสือเล่มนี้ย่อมได้ผลอย่างสมบูรณ์ เพราะว่า
ครูผู้สอนจะไม่ต้องเสียเวลาออกโน้ตบนกระดานดำให้นักเรียน
จดจึงมีเวลาอธิบายเนื้อเรื่องได้อย่างพอเพียง แต่ถ้าหากต้อง
จดโน้ตให้นักเรียน ออกด้วย และต้องอธิบายเนื้อเรื่องไปด้วย
แล้ว ก็ย่อมกระทำได้ไม่เต็มผลถึงความมุ่งหมายนักในเวลา
อันจำกัด ความจำเป็นอันนี้ได้เกิดขึ้นแก่ตัวข้าพเจ้าเองเมื่อ
ได้ทำการสอนนักเรียนเตรียมอุดมศึกษาปีที่ ๑-๒ ควมใน
เดียวอยู่ที่ รร. ดัชนีฯ ด้วยเหตุนี้เองข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้อง
เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อช่วยให้การสอนหลัก

ภาษาไทย และศิลปการประพันธ์ ได้บรรลุผลต่อความมุ่งหมาย
 ข้าพเจ้าหวัง เป็น อย่าง มาก ว่าหนังสือเล่มนี้ คงจะ อำนวยประโยชน์
 ให้แก่นักเรียนและเพื่อนครูของข้าพเจ้าโดยทั่วกัน หาก
 ว่ามีคณาจารย์ใดขาดตกบกพร่องไปบ้าง ข้าพเจ้ายินดีรับฟังความคิด
 เห็นด้วย ความชอบคุณ อนึ่งข้าพเจ้าขอแสดงความชอบ
 คุณ พ.อ. คณิต มัทมณฑล ผู้ให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าในการ
 เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ และช่วยจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้จน
 สำเร็จเป็นรูปเล่มจนได้ ณ ทนด้วย

ขุนวิจิตรโกศลจรรยา (ประชา ปุณณ ป.ม.)

สารบัญ

บทที่	เรื่อง	หน้า
๑.	ประวัติภาษาไทย	๓
	คำภาษาเขมร ที่ใช้ในภาษาไทย	๓
	คำภาษาชวา ที่ใช้ในภาษาไทย	๗
๒.	หลักสังเกตคำ ในภาษาต่างๆ	๘
	ภาษาไทย	๘
	ภาษาเขมร	๑๐
	ภาษาบาลีและสันสกฤต	๑๓
๓.	ประวัติอักษรไทย	๑๗
	พยัญชนะไทย—บาลี สันสกฤต	๒๐
	รูปสระไทย	๒๓
	รูปสระบาลี—สันสกฤต	๒๒
	วรรณยุกต์	๒๒
	การผันอักษร	๒๓

บทที่ ^๑	เรื่อง	หน้า ^๒
	การผันอักษรเดี่ยว	๒๓
	การผันคำตาย	๒๔
	การกระจายอักษร	๒๕
๔.	หัตถ์การเขียน	๒๗
	หัตถ์การประวิตรรชนัย	๒๗
	หัตถ์การใช้ ไอ ไอ อัย ไอย	๒๘
	หัตถ์การใช้ อำ	๓๐
	หัตถ์การใช้ ฤ ฤา ฦ ฦา	๓๓
	หัตถ์การใช้ ณ. น.	๓๓
	หัตถ์การใช้ ศ. ษ. ส.	๓๔
	หัตถ์การใช้ รร. (ร. หัน)	๓๕
	หัตถ์การใช้ “ (ไม้ไต่คู้)	๓๖
	หัตถ์การใช้ ซ. แะ ทร.	๓๗
	หัตถ์การเขียนคำภาษาบาลี, ดันตฤค	๓๗
๕.	ความเจริญและความเสื่อมของภาษา	๔๐
	การเพิ่มพยางค์	๔๐

บทที่	เรื่อง	หน้า
	การตดพยางค์	๔๕
	คำเต็ม	๔๗
๖.	การแดงอักษร	๔๘
	ที่มาของการแดง	๔๘
	การแดงสระ	๕๔
	การแดงพยัญชนะ	๕๘
	การแดงวรรณยุกต์	๖๔
๗.	ลักษณะการผันคำ	๖๕
	สระต้น	๖๖
	พยัญชนะต้น	๗๐
	นฤคหิตต้น	๗๐
๘.	คำสาม	๗๓
	ประโยชน์ของคำสาม	๗๕
๙.	อุปสรรคและปัจจัย	๗๖
	คำอุปสรรค	๗๖
	คำปัจจัย	๗๗

บทที่	เรื่อง	หน้า
๓๐.	หลักการอ่าน	๗๑
	การอ่านตามอักขรวิธีของภาษาไทย	๗๑
	การอ่านอักษรควบ	๗๓
	,, คำพ้อง	๗๒
	,, คำบาลีสันสกฤต	๗๓
	,, คำสมาส	๗๕
	,, ตามลักษณะคำประพันธ์	๗๖
	,, เบ็ดเตล็ด	๗๗
๓๑.	การใช้ราชาศัพท์	๗๗
	การใช้คำนำหน้านามต่าง	๗๗
	การใช้ ทรง	๗๑
	การใช้คำต่อท้ายศัพท์	๗๐
	คำกรามบังคับมทุดต่าง ๆ	๗๓
	คำราชาศัพท์ทศกัณฐ์	๗๓
	การใช้ถ้อยคำสำหรับเจ้าขุนต่าง ๆ	๗๕
๓๒.	หลักการประพันธ์	๗๗

บทที่	เรื่อง	หน้า
	กลอนสุภาพ	๘๗
	กลอนบทละคร	๑๐๔
	กลอนเตุภา	๑๐๖
	กลอนบทคอกสัตว์	๑๐๖
	กลอนตั้งกรว	๑๐๗
	โคลงสอง—สาม—ตั้งสุภาพ	๑๐๘
	โคลงจิตวาทินท์	๑๑๒
	โคลงสอง—สาม—ตั้งคน	๑๑๔
	โคลงคนวิวิธมาถ์	๑๑๕
	โคลงตั้งคนบาทกฤษร	๑๑๗
	กาพย์ยานี	๑๑๘
	กาพย์นิบง	๑๒๓
	กาพย์สุรางคนางค์	๑๒๖
	ฉันทต่าง ๆ	๑๓๑
	มาณวกระฉินท์	๑๓๒
	วิชรฐมมาดาฉินท์	๑๓๓

บทที่	เรื่อง	หน้า
	อินทรวชิรชนก	๑๓๔
	อุเปนทวชิรชนก	๑๓๖
	อุปราชนก	๑๓๗
	อุบุญวิดาชนก	๑๓๘
	ธำมชนก	๑๓๘
	ไทรภูชนก	๑๔๑
	อินทวงศ์ชนก	๑๔๒
	ภุรงคปยาชนก	๑๔๓
	กมตชนก	๑๔๕
	วสันตคิตกชนก	๑๔๖
	มาตชนก	๑๔๘
	สัตว์ทนต์วักกพตชนก	๑๕๐
	อักษณชนก	๑๕๐
	สัตว์รชาชนก	๑๕๒

๘ บทที่ ๑

ประวัติภาษาไทย

เนื่องจากถิ่นไทยเดิมอยู่ทางทิศใต้ของประเทศจีน และได้อพยพหนีจีนลงมาทางใต้ ได้ปะปนกับพวกคนป่า สมัยนั้น
เช่น ข้า ได้อยู่ปะปนกับชนมัญชอมมีอำนาจ คดออก
จนแยกย้ายเข้าไปอยู่ในดินแดนมอญ บางพวกได้อพยพเลย
ไปทางใต้ จนถึงแหลมมลายู จึงได้สมาคมกับพวกมะลายู
ชาว ฉะนั้นจึงทำให้ภาษาไทยเราขยายกว้างขวางออกไป
เพราะนำภาษาของพวกเหล่านั้นมาใช้ด้วย ไทยในสมัยกรุง
ศรีอยุธยา มีฝรั่งบางพวก เช่น อังกฤษ, โปรตุเกส
เข้ามาเผยแพร่วรรณคดี ทำการค้าขาย พราหมณ์เป็นเจ้าพิช
ต่าง ๆ กษัตริย์ไทยนิยมนับถือมาช้านาน พราหมณ์ใช้
ภาษาสันสกฤตสวดพระเวทย์ ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้
ตั้งแตรมพระพุทธศาสนา จนถึงกับนิมนต์ พระสังฆราช
มาจากเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อเผยแพร่วรรณคดี
หนังสือที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลี เมื่อนาน ๆ
เข้า มีผู้นิยมนับถือมากขึ้น ๆ ภาษาเหล่านั้นจึงกลายเป็น

ภาษาไทยไปหมด ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าภาษาไทยในขณะนั้น
ประกอบไปด้วยภาษาต่าง ๆ คือ

๑. ไทยเดิม เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย
ลูก หลาน ปา คาย นก เตี้ย ข้าง ม้า ไฟ สูง ต่ำ
ดำ ขาว ฯลฯ

๒. ขมุ เช่น ระมัด ตะมั่ง กาเหว่า (ตุเหว่า)
สไบ (ซีไบ) ฯลฯ

๓. มละยา เช่น กะพง กุ้ง กูรา จาตะเม็ด
ตัก ตัก กำปั่น (กะปั่น) ไต้รัง ฯลฯ

๔. ขวา ตะหมิง มะดีหัว แบทตา มะงุมมะงาหรา
บุหงา ปะหนัน โนรี บุหรัง ตูนาหงัน พันตุ ดังปะดิงเหงะ ฯลฯ

๕. เขมร โหมก เนียง เจียง กะพัง เต๋อียง ตัก้า
เต๋อจ่า เพลิง ไชนง เชนย ชนอง ผจญ คำวี กรอง
เขมา เข็ญ เขง บรรทม ตังง เต๋อวย เต๋อจ่า โปรด
ชดาน ชน ขาด ฯลฯ

๖. บาลี บุญ บาป กุฎิ อาราม สังฆ์ สามเณร
อุบาสก อุบาสิกา ฯลฯ

๗. สันสกฤต ยนตร เวทย์ ภิกษุ วิชา ฤษี
ฤษี วิเศษ หัตถิน ฯลฯ

๘. เปอร์เซียกุหลาบ สุหรัย อรุณ สร้าง (ต้นทน)

มุน่าย กาหลาป่า ดัมประด วด

๙. จีน อาเซีย เจ อาคิ กัก เกอ เกย
เกยมบว ก่งไ่ วด

๑๐. อังกฤษ บึงปอง ฟุคชด เมด ชอดค โบ
ไมด์ ไปบ ดเคช วด

๑๑. มอญ โกน (กุน=ดก) ชนอบ (นิง)

ภาษาเขมรเป็นภาษาที่ไทยนำมาใช้มากจึงควรทราบไว้คือ

กรอ	= ยากจน	ชนง	= หดง
กรอง	= ดวม, ร้อย, ถัก	ชนาย	= งาข้างพัง
กระบือ	= ควาย	ชบวน	= หมู, พวก
กระยา	= ของกิน	ชมา	= ดำ
กระดัง	= จับ, ถือ	ชดง	= แรง
กระแด	= ทาง, ด่ายหน้า	ชดา	= โง่
กระหน	= วนวาย	ชม้ง	= พรานหนู
กระหาย	= ร้อน, อยากคิม	ชม้ชมัน	= เร็ว ๆ
กราน	= ไฟ	ชญม	= ข้าง, บ่าว
กรวด	= ฟู, ดาด	ชาด	= เลื้อ

กัฏ	= ห่วงโย	คม	= กั้ม, ไห้ว
กัณ	= ตูแด, จัป	คัถ	= เข้าเฝ้า, เข้าหา
กัณธ	= เสร้าโสภ	เคี่ยม	= ไห้ว, กราบ
	= ร้องไห้	กระวี่	= แกว่ง
กุน	= ลูก	จรอก	= ซอก, ตรอก, ทาง เง
กานด	= เครื่องเข่น	จ่างาย	= ห่างโกถ
	= เครื่องบูชา	จาร์	= ชัด, เขียน
โกรม	= ไค้, ต้า	จ่าน่า	= มอบไว้เป็น
โกรย	= หลง		ประกัน
จออก	= ง่อย	จาดอง	= ถ้าย, ถอกแบบ
จัจ	= ขับได้	จนาย	= ส่งดัย, ห่างโกถ
		จนวน	= กัน, กำบัง
จาย	= แดกไป	จนัง	= หม้อ
	= แฉ่, ช่านไป	จน้า	= บิ
จัจย	= งามน่ารัก	จน	= กัดนหอม
จดาว	= กระดาน	เฉวียง	= ช้าย
จนน	= หมอนอิง	ชะไม	= ทงคู้
เจญ	= ยาก, ดำบาก	ชน	= ไหญ่, หลวง
เจนง	= เขาตัดหัว	นั๊ก	= ท่าน, นาย
เจนย	= หมอนหนุน	เนา	= อยู่

ข้าเรา	= ถัก, ถับ	บังคม	= ไหว้
เซตง	= แต่ง, ผูก	บังคัต	= เข้าเฝ้า
เมอ	= ต้นไม้	บังอิง	= พระนิก
ดต	= ถัง	บาย	= ข้าว
ควง	= ดอก	ประอร	= งาม
คอม	= แถว, แนว	ประเชียง	= งาม
คำไร	= ข้าง	ประชาม	= พระชาม
เคียง	= รั้ว		= แต่งเงิน แต่งทอง
โคม	= แถว, สายหน้า	ผกา	= ดอกไม้
ไค	= มือ	ผกาย	= แต่ง
แด	= ใจ	ผดา	= จ้าว
ตระกอง	= กอด	ผตุ	= ทาง
ตระโมจ	= ว่าเหว	ผอน	= น้อย
ตวัถ	= พุด	ผดาจ	= เมตต์
ครุ	= งาม		= คัด, ขาด
คังวาย	= ให้	ผจาด	= ปรจาน
ถนำ	= ยา	ทำงน	= ห่วงโย
ถบวง	= กระทบ	ทุด	= บอก, ถ้าว
ถมอ	= หิน	เทา	= ไป, เค้า
ไถง	= พระอาทิตย์	เทียม	= ชิด

เผอญ	= เฉพาะ	ผจัญ	= ผจญ
ไผทย	= แผ่นดิน		= ด้, รม
ผทุม	= ผทม	ผจง	= บรรจง
	= นอน		= ทำให้ดี
พนม	= ภูเขา	สรม	= สรรพ, พร้อม
พรวด	= พรัด, พัด	สรง	= ขานน้ำ
พระบุ	= งาม	สรวม	= ขบ
เพญ	= เค็ม	สว	= ถึง
เพดิง	= ไฟ	สวาม	= ส่วนของชาย
			โครง
ไพร	= บำ	เดียม	= คนไทย
มตัก	= เห็น	แสะ	= ม้า
มาน	= มี	สคำ	= ขวา
เมด	= ตู	สไบ	= ผ้าแถบ
ระเมียร	= ตู, น้ำตู	สร้อย	= ส่วน
เรียม	= พ	สระท่อน	= อ่อน
ละบอง	= แบบ	สดับ	= คั้น
ละดุง	= เป็นทุกข	สดา	= หมา
ละขอ	= งาม	สดาบ	= ปัก, ขน
ลา	= เด็ก	ถึง	อยู่, อาศัย

ถู	= ถัง	ตั้งคด	= วุ่นวาย
เบตง	= รื่นเริง	ขวล	= แน่น
เดอ	= บน	ฮาตุร	= ตั้งตาร
แวง	= ยาว, แวง	อิงอร	= แขนนาง
คัก	= ผม	โอง	= พุด, ตั้ง
ตักาว	= ชาว		
ตนม	= ตาวไร่		
ตบง	= ผ้า		
ตมเต็จ	= ผู้เป็นใหญ่		
ตยอ	= ชนตูก		
ตยอน	= หวาดหวั่น		

ภาษาชาวไทยนำมาใช้มากคือ

กริช	= มีดมีดองคม	กระตะ	= ขับได้
กัจ	= กระง	กิดาหยัน	= มหาเด็ก
เกะชาปี	= กระจับปี	กุหนง	= ภูเขา
เกะจิต	= กระจิตหวัด	จินคาหนา	= จันทรา
	= เด็ก		= ไมจันทร
กาซัง	= กระแซง	ชำโบะ	= ผ้าห่ม
กะยาหงัน	= ตัวรรค		

ชาห์รัม	= ชนมคล้าย	ดำบัน	= เรือดำบัน
	ดอช้อง	ดำหรี	= งาม, น่ารัก
ดะหมัง	= เต็นนา, ทหาร	หวนยิหฺวา	= ชั่วต
คันหยง	= ดอกพิกุล	อด้ญูแดหฺวา	= เทวดา
นากาดำหรี	= ดอกตำรวัก	อะนะ	= ดูก
บันทก	= บัน	อังดฺนา	= ดอกประตุ
บุหฺน	= ดอกไม้	อาเตะ	= นื่อง
บุหงา	= ดอกไม้ปรุง	อายัน	= นักบวช
บุหรง	= นก, นกยูง	อาระ	= เหล้า
แบหฺดา	= คาย	อิตุ	= บดิน, ทนท
ปะหนัน	= ดอกดำเจียก	อฺดากัน	= เต็บยาว
บันจุเหรีด	= ไกรป่า	อฺด่า	= เนอ
มาระ	= ไกรข	แอหฺนัง	= นางข
ยาหฺย	= นื่องรัก	• มเหสี & องค์ของวงศ์อด้ญู-	
ระเค้น	= เจ้าฟ้าหญิง	แดหฺวา	มีนามตามลำดับ คือ
ระเค้นมนตร	= เจ้าฟ้าชาย	ประโหมดฺหรี	= พระราชันที่ ๓
ระตุ	= เจ้าเมือง	มดฺหว	= พระอัครราชชายาที่ ๒
ดะการะตาหฺงา	= ดอกกกรณิการ	มโต	= พระวรราชชายาที่ ๓
ดะคาหมัน	= ด่วน	ดฺกู	= พระชายาที่ ๔
ดั่งปะติเหงะ	= ฤษี	เหมาหฺดาหฺง	= พระชายาที่ ๕

๘
บทที่ ๒

หลักสังเกตคำในภาษา

ไทย เขมร บาลี และ สันสกฤต

เนื่องจากคำพด^๒ทง & ภาษาน^๕ไทยนำมาใช้ใช้ปะปนกัน
แะมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากเป็นการสังเกตยากว่า คำใด
เป็นภาษาใดจึงขอวางหลักไว้ให้สังเกต ดังต่อไปนี้

๑. ภาษาไทย มีลักษณะอย่างนี้

(๑) เป็นคำเดี่ยวโดด ๆ เช่น พี่, น้อง, พ่อ, บ้าน,
นา, ม้า, วัว

(๒) คำสระกต เป็นคำโดด ๆ ตามมาตรา เช่น กน
น. สระกต กง ง. สระกต กก ก. สระกต กต ค.
สระกต กบ บ. สระกต กม ม. สระกต เกย ย.
สระกต เกว ว. สระกต

(๓) ไม่นิยมมีอักษรควบ อักษรกซ้ำ เช่น ปา,
กับ, คาย ปอก กั้น กง กาง แต่ที่กลาย
เป็น ปดา, กดับ, ควาย, ปดอก, กดิน
กรง, กดาง ไปนั้นเพราะเลียนแบบภาษาอื่น

- (๔) ศัพธารัตน์ และวิภัติ, บั๊จย, ไม่ม
- (๕) คำคุณศัพท์ (วิเศษ) อยู่ข้างหลัง เช่น คนสูง
หน้าดำ, ตาแดง แต่ภาษาบาลีต้นตักฤตไรไฉ
ข้างหน้า เช่น รัตตพัสดร = ผัวแดง
- (๖) การขยายความให้มีความหมายมากออกไป ก็
ใช้คำมุลนามผสมกัน เช่น โรงเรียน ปากกา
หมึกซึม, มะเขือเปราะ เจ้าฟ้า ดอกบาน
ไม่รู้โรย ฯลฯ

๒. ภาษาเขมร มีลักษณะคล้ายภาษาไทยเพราะมี
ทั้งคำเดี่ยวโดด ๆ และคำหลายพยางค์ แต่มีลักษณะที่พอ
จะสังเกตได้ ดังต่อไปนี้

- (๓) ใช้ จ. ญ. ร. ต. เป็นตัวกระกด ไทยนำมา
ใช้เปลี่ยน จ เป็น ค เปลี่ยน ญ. ร. ต. มาเป็น
น บ้าง คงไว้ตามภาษาเดิมบ้าง ที่คงไว้ คือ
จ. สะกด เช่น เมตฺจ เตตฺจ สัมเมตฺจ อาจ
อำนจ ดำรวจ ดำเวจ ฉกจ ฉกรรจ
เสรวจ เกจ ทรจจ คำรวจ ตระโมจ

ร. สระกด เช่น ประอร ระเมียร ขจร จร
จวร ขาตุร—ตงตาร

ด. สระกด เช่น -ถวิต เถมอด ตด ถกด ต้ากด
ต้าบด ถังวด ถัด ถ้านัด ขวด ทุด กรวด

ญ. สระกด เจริญ จำเริญ เจริญ อันเจริญ ชัย-
ชยม ชาญ ชำนาญ ผลาญ เข็ญ จำเค็ญ
เพ็ญ บำเพ็ญ

(๒) ประกอบด้วยอักษรควบ อักษรก้ำ, อักษรนำ
และมีมากพยางค์ เช่น ขดาด โรมด ขนอง
โชนง เด่วย เชนย โคนด จมูก คดบ ดดา
ขตา ไพร กระบือ ไถง แถง

(๓) ประกอบด้วย บั (บั๊ บั๊ บำ) อยู่หน้า เช่น
บั๊คับ บั๊คม บั๊คดู บั๊เหียน บั๊เกิด บั๊คัด
บั๊อาจ บั๊อจ (หน้าค่าง) บั๊ไค บั๊ไคย
บั๊เอิญ บั๊คตาด บั๊ต้อ บำเพ็ญ บำบัด
บำเหน็จ บำบวง

(๔) แผลง ข. เป็นกระ ผ เป็น ประ หรือบรร
ขดาน—กระดาน ขโคง—กระโคง ขคอย—

กระตอย (แมลงป่อง) ขจอก—กระจอก
 ขยาย—กระจาย ขจั๊ด—กระจั๊ด ผ่่ม—ประ่ม
 ผ่่าน—ประ่่าน ผจญ—ประจญ ผกาย—
 ประกาย เมธิญ—ประเทธิญ เมเคี้ยง—ประเคี้ยง
 ผจาด—ประจาน ประทม—บรรทม ประ่ม—
 บรร่ม ประ่่าน—บรร่่าน ประจุ—บรรจุ
 ประจบ—บรรจบ ประจง—บรรจง

เพลงสระอื่นๆ เป็นอา เช่น ชือ—ช้างือ ธรานู—ดำรานู
 เสร็จ—ดำเร็จ ธรวด—ดำรวด ดงาด—ดำงาด (เวตาเย็น)
 อา—อ้านาฯ ธานี—ข้านาญ

- (๕) คำใดที่มีลักษณะคล้ายภาษาไทย เช่น แช
 โตด โจน เคน นัก ชาย ศัก เด็ก บาย
 โมก มาน กรอง กรอ กราน โกรม กุน
 คม คด ควง คอม คัด เคี้ยง ไค แด—
 ใจ ทม=ใหญ่ เค้า (เทา)=เดินไป เทียม
 =ขีด ปรับ=บอกเล่า ผดา=จ้าว ผดู=ทาง
 พรวด (พริ๊ด พลัด) เพติง=ไฟ ไพร=น้ำ เม็ด
 =ตุ่ ๆ เลอ ถอถ แวง ธรง ถึง โอง

๓. ภาษาบาลี และสันสกฤตมีข้อที่ควรสังเกต ดังต่อไปนี้

(๑) สังเกตสระ ภาษาบาลีมีสระเพียง ๘ สระ คือ
อะ อา อิ อี อุ ู เอ โอ สันสกฤตมี ๑๔ สระ คือ
เพิ่ม ฤ ฤา ฦ ฦา ไอและเอา เข้าอีก ๖ ตัว ฉะนั้นคำที่
ประกอบด้วยสระทั้ง ๖ นี้จึงเป็นภาษาสันสกฤต

(๒) สังเกตพยัญชนะ ภาษาบาลีมีพยัญชนะน้อยกว่าภาษาสันสกฤต ๒ ตัว คือ ศ กับ ษ ฉะนั้นคำที่ประกอบด้วยพยัญชนะ ๒ ตัวนี้จึงเป็นสันสกฤต เว้นแต่ ศิก เคิก คือ ศอก เศวรา ศก คาช กระตาส อังกฤษ ฝรั่งเศส และฝัคาส เป็นภาษาไทย

(๓) สังเกตจากตัวสะกดและตัวตาม

ในภาษาบาลี เมื่อมีตัวสะกดแล้ว ต้องมีตัวตามเสมอไป
ตามหลักดังต่อไปนี้

ก. พยัญชนะในวรรคใดเป็นตัวสะกด ถ้าเป็นพยัญชนะ
ที่หนึ่ง ต้องเป็นคฺวณฺณ หรือคฺวทฺ ๒ ตาม เช่น

ตัจจ มัจฉ กปฺป ภูปฺป ฉคฺคาหะ อคฺคะ

ข. พยัญชนะในวรรคใดเป็นตัวสะกด ถ้าเป็นตัวที่ ๓
ต้องเป็นควน^๕ หรือตัวที่ ๔ เป็นตัวตาม เช่น

มกคา พยคมา มชชะ อชฌาณย

ค. พยัญชนะในวรรคใดเป็นตัวสะกด ถ้าเป็นตัวที่ ๕
ตัวของมันเองเป็นตัวตาม (เว้นแต่) หรือมีฉ^๕หน้าพยัญชนะนา
อื่น ๆ ในวรรคนั้นตามก็ได้ทุกตัว เช่น

เบญจ อัญณะ อัญชัฏ วัญณะ บัญญา

ต้องคำในภาษาสันสกฤตนั้น เป็นไปตามกฎเกณฑ์
ของภาษาบาลีบ้าง แต่่น้อย เช่น กานค ศรัทธา

โดยมากไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ตามภาษาบาลี เช่น ชะ
รชทะ มกคา ศัพท ตปคาหิ ภักติ ภักขา อัคร รัชชา
คึกษา พทยา ซึ่งตัวตามอยู่ต่างวรรคกัน

บางคำถึงแม้ตัวตามจะเป็นวรรคเดียวกัน แต่ก็ไม่เป็นแบบ
ไปตามกฎเกณฑ์ในภาษาบาลี เช่น อาชญา ปรัชญา อคินเ
อนึ่งคำในภาษาสันสกฤตนั้นบางคำมีแต่ตัวสะกดตัวเดียวแต่
ไม่มีตัวตามก็ได้เช่น หัสติน กริน บัณิน พนัส มนัส

(๔) ดังเกิดจากคำที่มี ร.ร. (ร หัน) ซึ่งโดยมากมาจาก
จากคำในภาษาสันสกฤตที่เป็น ร. (ร. เระ) ไทยใช้เป็น ร.ร.ร

(ร. หัน) เช่น ขรรณ 'ขรรค์' กรรณ บรรพต จรรยา
 ทรรณะ บรรณการ บรรพชิต บรรยงก์ (ปรยงก์)
 พรรษา มรรยาท บรรดา ภรรยา (ภารุยา) เว้นแต่คำที่
 แผลงมาจากกระซึ่งเป็นคำภาษาอื่นแต่ไม่ใช่वाद

(๕) ดังเกิดจากพยัญชนะควบกล้ำ โดยมากเป็น
 ภาษาดั้งสกฤต เช่น อัคร อินทร บุตร เนตร ยนตร
 ศกฺวี ศาสตร์ จันทร ประโยค ประถม ประการ ประสูติ

(๖) ดังเกิดจาก พ ในภาษาดั้งสกฤตเปลี่ยนใช้เป็น
 ท ฒ เช่น กัพา-กัฑทา ครุพ-ครุฑ จุพา-จุฑา
 อาธัพห์-อาษาฒ เวหฺวิย-ไพทฺวิย

(๗) ดังเกิดจาก วิ ซึ่งอยู่ในระหว่างคำของภาษาवाद
 ในภาษาดั้งสกฤตจะเป็น ปร (ไม่มีสระอ) เช่น อาจริย-อาจารย์
 ภริยา-ภรรยา อริยะ-อารยะ อัจฉริยะ-อัสจรรย
 อิศฺฉริย-ไอศฺฉรรย

(๘) ดังเกิดจากการใช้ ส ซึ่งในภาษาดั้งสกฤตนิยม
 ใช้เฉพาะในวรรคทันดะ (วรรคตะ) เช่น พัสฺต ภัตฺตา
 พัสฺตาร ศกฺวี ศฺถาน ศวฺตฺต (ใช้ยหน้าพยัญชนะวรรคตะ)

(๘) ดังเกิดจากการใช้ ณ โดยเฉพาะที่ตามหลัง ร ซึ่งทำให้ดังเกตุยาก เช่น นารายณ์ พราหมณ์ ประณม ประนาม ตรังคินี เพราะมีสระหรือพยัญชนะอื่นมากันอยู่ด้วย

(๙) ดังเกิดจากคำแผลงในภาษาไทย ที่เป็นสระ แอ จาก ไอ ในภาษาสันสกฤต เช่น ไวทยุ=แพทย์ ไสยยุ= แสณยา ไทคุย=แทคค์ ไวศุย=แพศยา

(๑๐) ดังเกิดจากคำที่มี เกระหี่ ผสมอยู่ในคำนั้น ๆ เช่น เกระหี่ พิเกระหี่ อนุเกระหี่ ดังเกระหี่ ซึ่งเป็น คำที่เป็นภาษาสันสกฤต

(๑๑) ดังเกิดจาก ตัวตาม ในภาษาบาลีกลายมาเป็น ตัวสกด ในภาษาไทย เพราะคัตตัวสะกดทั้ง เช่น รัฐ อัฐ อัฐ วัฒนา วุฒิ อัฐ จิต นิธัย รัชกาล

๘ บทที่ ๓

ประวัติอักษรไทย

ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่า อักษรไทย เพื่อ
ขุนรามคำแหงได้เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๒๖ นั้น
นักโบราณคดีและวรรณคดีได้พิจารณาจดหมายเหตุแล้ว เห็น
พ้องกันว่าการประดิษฐ์อักษรไทย ของพ่อขุนรามคำแหงนั้น
เป็นแต่เพียงเขียนแบบมาจากอักษรขอม และ มอญเดิม ขอม
และมอญเขียนแบบมาจาก อักษรของอินเดียคอนได้อีกต่อ
หนึ่ง อินเดียได้เขียนแบบมาจากอักษรของชาติพื้นเขี้ยวซึ่งเป็น
ต้นตระกูลของอักษรกรีก และ ลาตินในครั้งโบราณกาล ก่อน
คริสต์ศักราช โดยพวกอริยัณนำเข้ามาเผยแพร่ ในคอน
เหนือก่อน แล้วจึงย้ายไปในคอนใต้ ในสมัยพระเจ้า
อโศกมหาราช ทรงมีอำนาจทำสงครามปราบปรามประเทศ
อินเดียคอนใต้ พวกเขี้ยวจึงได้หนีไปอยู่ในแคว้นมอญ พม่า

ทวาราวดี ขวา มะลายู และจีน ได้นำแบบของอักษร
ดั้นย่นคัดตัวไปด้วย จึงได้ขยายแพร่หลายทั่ว ๆ ไป มี
หลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นดังนี้

๑. รูปอักษรไทย ขอม และ มอญ คล้ายคลึงกัน
โดยมาก

๒. จำนวนพยัญชนะ ของขอม ทุกตัว ได้มารวมอยู่ใน
พยัญชนะของไทย ด้วยพยัญชนะไทยมากกว่า เพราะคิดเพิ่มขึ้น

๓. จำนวนสระของ ขอม บาดิ และตันตฤต
มารวมอยู่ในสระของอักษรไทยทุกตัว ไทยที่มีมากกว่า
เพราะประดิษฐ์เพิ่มขึ้นให้พอแก่ความต้องการ

๔. การแบ่งวรรค ของอักษร ขอม บาดิ และ
ตันตฤต แบ่งเหมือนกันกับอักษรไทย เรียงลำดับที่เกิด
ของเสียงจากภายใน (คอ) ออกไปสู่ภายนอก (ริมฝีปาก)
เหมือนกันทุกวรรค คัดลอกนามันส์วรรคก็เหมือนกันด้วย

๕. การแบ่งออกเป็นมาตราต่าง ๆ เช่น กะกา กน
กง กก กติ กบ กม เกย และ เกว ก็มีเหมือนกัน
ต่างกันเฉพาะระเบียบเล็กน้อย ที่พอสังเกตได้ เช่นไทยไม่มี
ตัวตาม เป็นต้น

๖. ลักษณะการผสมอักษร สำหรับอักษรที่พอ
 รุนรามกำแหงประดิษฐ์ขึ้น กับการผสมอักษรของอักษร
 ขอม บาดั ดันตฤคตตอจนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ก็มี
 ลักษณะเหมือนกัน คือเรียงไว้ในบรรทัดเดียวกันทั้งหมด

๗. หดักไวยากรณ์มีระเบียบคล้ายดังกันมาก ต่าง
 กันแต่ ไทย มีรูปวรรณยุกต์ ขอม บาดั ดันตฤคต ไม่มี
 รูปวรรณยุกต์ ใช้อ่านหนักเอง เมาเองตามสำเนียงของเขา
 สำหรับไทยไม่สะดวกจึงคิดรูปวรรณยุกต์ เพิ่มขึ้น
 ขอให้สังเกตหลักฐานคามอักษรวิธคือไปนี้

๓. พยัญชนะ

ฐานกำเนิด	พยัญชนะไทย		พยัญชนะบาท		ต้นตอ
	ในวรรค	เศษวรรค	ในวรรค	เศษวรรค	
กณฐะ (กอ)	ก. ข. จ. ค. ก. ข. จ.	ห. อ. ป.	ก. ข. ค. ก. ข. จ.	ห.	
ดาดฐะ (เพดาน)	ด. ฉ. ช. ซ. ณ. พ.	ย. ฐ.	ด. ฉ. ช. ณ. พ.	ย. ฐ.	
มุกชะ (มุมเหงือก)	ม. ย. ร. ล. น. ณ.	ร. ย. พ.	ม. ย. ร. ล. ณ.	ร. ย. พ.	
ภณฐะ (พม)	บ. ป. ผ. ภ. พ. น.	อ. ต.	บ. ป. ผ. ภ. น.	อ. ต.	
โณฐะ (ริมปาก)	อ. ฎ. ฏ. ค. ณ. ม.	อ.	อ. ฎ. ฏ. ค. ณ. ม.	อ.	
เคสวารค (ฐานต่างๆ)	ย. ร. ล. อ. ศ. ย. ต. ห. พ. อ. ย.		ย. ร. ล. อ. ศ. ย. ต. ห. พ.		

หมายเหตุ

บาท ๒ คือแรก อโณ (ตั้งไม่ก้อง)
 ,, ๓ ,, หลัง โณ (ตั้งก้อง)

๓. สระไทย เกิดจาก รูปสระ ๒๓ รูป คือ

๑	ะ	เรียกว่า	วิตรรณัย	๒	า	เรียกว่า	ตากข้าง
๓		,,	พนทอ	๔		,,	ต้นเหี้ยด
๕	ุ	,,	คณค	๖	เ	,,	ไม้หน้า
๗	โ	,,	ไม้โอ	๘	ใ	,,	ไม้มลาย
๘	ไ	,,	ไม้วัน	๑๐		,,	ฝนทอง
๑๑	เ	,,	พนทอ	๑๒		,,	หยาดน้ำค้าง,
							หรือจนฤคหิต
๑๓	๔	,,	เคอ	๑๔	๕	,,	ไม้หันอากาศ,
							ไม้ผัด
๑๕	ฤ	,,	วิ	๑๖	ญา	,,	วิ
๑๗	ภ	,,	ถ	๑๘	ภ	,,	ถ
๑๙	อ	,,	อ	๒๐	ว	,,	ว
๒๑	ย	,,	ย				

รูปสระเหล่านี้ เมื่อนำมาผสมกันเข้าจะมี ๓๒ สระ คือ
 อะ อา อิ อี อั อู อู เอะ เอ แะ แ โอ
 โอ เอะ ออ อัว อัว เอียะ เอีย เอื้อะ เอื้อ เอยะ
 เออ โอ โอ เอะ อ้า ฤ ญา ภ ภา

สระเหล่านี้ใช้ผสมกับพยัญชนะ (นำเข้าแทน อ. ตัวหน้า) เพื่อให้อ่าน เสียง เปลี่ยนแปลงไปทุกสระ

ส่วนสระในภาษา บาดิ มี เพียง ๘ สระ คือ

อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

สระในภาษาดันตฤต มี ๑๔ สระ คือ

อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ เออา ฤ ฦ ฎ ฏ

๓. หลักไวยากรณ์

หลักไวยากรณ์ที่ว่าคล้ายกันนั้น คือ มีคำนวณ
 สรรพนาม กริยา วิเศษณ์ คุณศัพท์ บุรพบท ดันธาน
 ตตอดจนวิธกระจ่ายและสัมพันธ์ เหมอนกนหมด แปลดกกัน
 แต่การใช้วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ของไทยมี ๒ อย่าง คือ

(ก) รูปวรรณยุกต์ มี ๔ คือ ๑ ๒ ๓ ๔

(ข) เสียงวรรณยุกต์ มี ๕ คือ สามัญ เอก
 โท ตรี จัตวา

๑. การใช้รูปวรรณยุกต์ ให้เป็นไปตามเสียงของ
 อักษร ๓ หมู่ที่เรียกว่า ไตรยางค์ ได้แก่ อักษร สูง กลาง
 ต่ำ อักษรสูงมี ๑๑ ตัว คือ ข ฃ ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ช ษ ห
 ,, กลางมี ๘ ,, ,, ก จ ฉ ฎ ต ค บ ป อ
 ,, ต่ำ ๒๔ ,, ,, ค ฅ ฆ ง ข ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ล ฦ ว ศ ษ ส อ ฮ ฯ ะ ั า ำ ิ ี ึ ื ุ ู ฺ ฻ ฼ ฾ ฿ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
 พ ๒

อักษรสูง แดะ คำ ผนด้วยไม

ה'תרס"ב " " +

๒. การไต่เตียงวรรณยุกต์ มหอกควรตั้งเกด คอ

(ก) อักษรสูง และ คำ ซึ่งมีเสียงคล้ายกัน เรียกว่า

อักษรคู่ เมื่อนำมาผันรวมกันจะได้เสียงวรรณยุกต์ ครบ ๕
เสียง เช่น

๑๑ กั บ ค ข ๑๒ กั บ ช ณ

๙ ถ กั บ ข ฅ น ท ผ กั บ พ ท

ដ ក្រំ វ ក ម្ពត ក្រំ ឆ

ห ัก ษ

เมื่อฝนแดงจะเป็น ค ฐ ฐ ค ฐ

1

(๒) อักษรคาทolik ๓๐ ตัว ๒๕ ตัว

อักษรเดี่ยว คือ ก. ข. ค. ง. จ. ฉ. ช. ซ. ฮ. ต. ถ. ท. ธ. น. บ. ป. ผ. พ. ฟ.

อักษรเดียวทอง ๑๐ ตัวนี้ ถ้าจะทำให้ฝนได้ครบเต็ม

วรรณยุกต์ ทั้ง ๕ จำเป็นต้องใช้ อักษรนำ เช่น หเข้าช่วยเช่น

ดำญญ เอก โท ตรั จัควา
 งา หง่า ง่า ง้า หงา
 เดา เหล่า เจ้า เจ้า เหลา

(ค) การผันคำตาย คำตายคือคำที่ผันไม่ได้ครบตาม
 เที่ยงวรรณยุกต์และรูปวรรณยุกต์ เป็นคำที่ผสมกับวิธัสสระ
 (สระเสียงสั้น) เมื่อไม่มีตัวสะกด (เว้นแต่ผสมกับสระอา ไอ
 โอ เอา) ถ้ามีตัวสะกดเป็นมาตรา กก กด กบ จึงจะเป็น—คำ
 ตาย คำตายเหล่านี้มีพยางค์ไม่เหมือนกันจึงสังเกตคำต่อไปนี้

(๑) ถ้าเป็นอักษรกลางและอักษรสูง พยางค์เป็น
 วรรณยุกต์ (เอก) เช่น กระ ขะ กุด ขุด
 กาก ขาก ผันด้วยวรรณยุกต์โท เช่น กระ
 ขะ กุด ขุด กาก ขาก

(๒) ถ้าเป็นอักษรต่ำประกอบด้วยวิธัสสระ (เสียง-
 สั้น) พยางค์เป็นเสียง (ตรั) เช่น คะ คัด รัต
 รด พิษ. ฤทธิ์ ถ้าประกอบด้วยวิธัสสระ
 (เสียงยาว) พยางค์เป็นเสียง (โท) เช่น มาก
 ยาก คัด รัต รุด ฤบ รูป

จะผันจนจบเป็นไปดังนี้

	เอก	โท	ตรี	จัตวา
คำอักษร	ชะ	ชั	—	—
„ กดาง	กุด	กุด	กุด	กุด
„ คำ (วัดตะ)	—	คะ	คะ	คะ
„ „ (ที่มะ)	—	คาค	ค้ำ	ค้ำ

(ง) คำในภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะ สระ
มีตัวสะกดบ้าง ไม่มีบ้าง แต่ไม่มีรูปวรรณยุกต์
เราอาจเลือก มา เรียบเรียง กันเข้า ให้ได้ เสียง
ครบ ๕ เสียงก็ได้

เช่น ตำนัญ เอก โท ตรี จัตวา
ตามาเคมะคชาทะตุ ตามา เคะ มีด ทะตุ ขา
ทศกรรฐ์เหาะสูงมาก กรรฐ์ เหาะ มาก ทศ สูง
ซึ่งเป็นวิธีเดียวกันกับภาษาบาลี ดันตฤต

(จ) การกระจายอักษร คือการแยกคำ^๕ให้เห็นว่า
คำนั้นประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกด
และตัวการันต์อะไรบ้าง เพราะบางคำดังเคยยาก เช่น

วอย—วงง—ทุกแห่งด้วยงามเลิศอัน—ประดุจดั่งวรรค

คำ	พยางค์	พยัญชนะ ต้น	สระ	วรรณยุกต์	ตัวสะกด	ตัวการันต์	หมายเหตุ
ว ย ง	เว ย ง	ว	เ อ ย	สามัญ	ง	—	ย = เ อ ย ฎ ร ูป
ว ง	ว ั ง	ว	อ	สามัญ	ง	—	ะ ฎ ร ูป
ท ก	ท ก	ท	อ	ตรี	ก	—	ะ ฎ ร ูป
แ ห่ ง	แ ห่ ง	ห	แ	เอก	ง	—	ะ ฎ ร ูป
ด ้วย	ด ้วย	ด	อ	จัตวา	ย	—	อ = อ
ง ม	ง ม	ง	อ	สามัญ	ม	—	
เด็ ก	เด็ ก	ด	เอ	โท	ค	—	

คำ	พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	วรรณยุกต์	ตัวสะกด	ตัวการณต์	หมายเหตุ
ต้น	ต้น	ด	โอะ	ตรี	น	—	ดรูปโอ
ประค	ประ	ปร	อะ	เอก	—	—	
	ค	ค	อุ	เอก	จ	—	
ดว	ดะ	ด	อะ	เอก	—	—	ดรูป
	ว	ว	อะ	จตุ	ร	ค	รร = อะ

ข้อควรสังเกต ต้องระวังรูปสระให้มากเพราะอาจเปลี่ยนรูปไปได้ต่าง ๆ วรรณยุกต์ก็เช่นเดียวกัน เพราะคำที่ไม่มีรูปสระอาจเป็นวรรณยุกต์ต่าง ๆ ได้ทุกรูป

๑. หลักการประและไม่ประวิสรรชนีย์

(๑) คำในภาษาเดิม มีพยัญชนะต้น ๒ ตัวซ้อนอ่าน
ตัวหน้าเป็น อะ ไม่ประวิสรรชนีย์ เช่น ฌญ ฌทม

(๒) คำที่แค่เติมมาเป็นคำผสม ต่อมาเสียงคำหน้ากร่อน
ไปเป็นเสียง อะ เช่น หมากพร้าว เป็นมะพร้าว ให้ประ-
วิสรรชนีย์

(๓) คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ถ้าตัวท้าย
ของคำต้องการให้อ่านออกเสียง อะ ให้ประวิสรรชนีย์ เช่น
ลักษณะ มรณะ, มนะ, พละ ฯลฯ

(๔) คำใด ถ้าพยัญชนะ ตัวหน้าไม่เป็นเสียงเต็มมาตรา
ไม่ประวิสรรชนีย์ เช่น เฉพาะ ธนิต ฯลฯ

(๕) คำใด ซึ่งไม่ทราบ ได้แน่ชัดว่าเป็นคำ มาจาก คำ
เดิมในภาษาใด แต่มีคำอื่นเป็นแนวเทียบอยู่มากคำ ให้ประ-
วิสรรชนีย์ ก็ประหรือไม่ประก็ไม่ประ เน้นแนวเดียวกัน

(๖) คำที่เป็นภาษาชวา ซึ่งอ่านออกเสียง อะ ทพยางค์
หน้าให้ประวิตรสั้น

(๗) คำที่เป็นภาษาอื่นที่เขียนประวิตรสั้น ก็นำจน
เคยแล้ว ถ้าจะเขียนไม่ประวิตรกับอักษรวิธของภาษาไทย
ให้ประวิตรสั้น เช่น ระเบียบ

(๘) คำที่ขึ้นต้นด้วยตัว ส ซึ่งแสดงเป็น ตะ หรือกระ
แม้ในภาษาเดิมจะเขียนไม่ประวิตรสั้น ก็ให้ประวิตรสั้น
ได้ เช่น ตะพาน-ตะพาน ตะเเท่น-กระเท่น

(๙) คำต่าง ๆ ที่เดิมตัว ร ซึ่งโดยมากมักจะมิในบท
กถอน ถ้าคำเดิมประวิตรสั้น เมื่อเดิมตัว ร แล้วก็ให้
ประวิตรสั้นด้วย เช่น จะเข้-จระเข้ ถ้าคำเดิมไม่ประ-
วิตรสั้น เมื่อเดิมตัว ร แล้วก็ไม่ประ ะ เช่น จมูก-จรมูก
คดอด-ครดอด, คดบ-ครดบ ฯลฯ

(๑๐) คำใดที่สงสัยไม่รู้ที่มาถ้าออกเสียง อะ ให้ประ
วิตรสั้นโดยถือการเขียน ตามระเบียบในอักษรวิธของไทย

๒. การใช้ไอ ฯลฯ (๑) ไอ ใช้เฉพาะ ๒๐ คำ
ที่กำหนดไว้คือ ไหญ่, โหม, ให้, ตะไ้, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่,
ไร่, หองโหด, ไกร, ไกร, ไบ, ไร่, ไค, ไน, ไร่,
ไร่, ไบ, ไบ, ไค

(๒) โอ ใช้เฉพาะคำไทยแท้และคำที่แผลงจากสระ
อิ เอ เช่น โฟ ไป โหม ไพหาร ไพจิตร ไกรลาศ

(๓) โอย ใช้สำหรับคำที่แผลงมาจากสระเอ มี ย
เดิมท้าย เช่น เวชยากรณ์—ไวยากรณ์ เทยฺยทาน—ไทยทาน
อสังเขยฺย—อสังโขย

(๔) อัย ใช้สำหรับคำในภาษาบาลีและสันสกฤต
ที่มีเสียงเป็น อะ และมี ย ตาม เช่น ษย-ษัย วย-วัย นย
—นัย อย-อัย

๓. การใช้คำ ฯลฯ (๑) คำ ก. ใช้ในภาษาไทยทั้งหมด
เช่น คำ นำ คำ กำ ขำ

ข. ใช้ในคำภาษาอื่นที่แผลงจากคำพยางค์เดียวเป็น ๒
พยางค์ เช่น เกิด—กำเนิด ตรวจ—คำรวจ ขี—ขำนี
ชาญ—ชำนัญ

ค. ใช้กับภาษาอื่นๆ เช่น คำมะหอง กำปั้น กำมะหยี่
จำคัญ จำเภา นำเพญ

(๒) อัม ใช้ในคำที่เป็นสระอะและมี ม สะกดในภาษา
บาลี สันสกฤต เช่น อัมพร กัมพูธ ธรรม์ธ กัมภีร์ อุปถัมภ์
ธัมพันธ ธรรมมา ธรรมฤทธิ กัมพธ ธรรมาณ อัมพาด

(๓) อำ ม ใช้ในคำที่เสียงสระอะนำหน้าและมี ม

ตาม ในภาษาบาลีและสันสกฤต ไทยแดงใช้เป็นคำ เช่น
อมาตย์—อำมาตย์ อมรินทร์—อำมรินทร์ อมฤต—อำมฤต

๔. การใช้ ฤ ฎา ฤ ฎา

(๑) ฤ ใช้อ่านได้เป็น ๓ ทาง คือ

ก. เป็นอิ เช่น ฤทธิ คฤณ มีหลักการใช้เฉพาะ
ที่เป็นภาษาสันสกฤตในเมื่อผสมกับพยัญชนะต่อไปนี้

ก. เช่น ภฤชณา วิภฤตถาต สันตฤต ภฤชฎิภา

ค. „ คฤณมัย คฤคัย (คตัย) คฤชณา (คณหา)

ท. „ ทฤชฎิ ทฤชฎัย (ทัชฎัย) ทฤชัท (หินได้น้ำ)

ป. „ ปฤชฎาங்க์ ปฤชณา

ศ. „ ศฤงคาร ศฤงขระ (ใช้ตรวจ)

ธ. „ ริงธฤชฎิ (สร้าง) ธฤชฎิ

ข. เป็นอึ เช่น ฤตุ ฤติ ฤษี ฤชา (คำธรรมนิยม) ฤคเวท
กับคำที่ผสมกับพยัญชนะต่อไปนี้

ค. เช่น คฤหาสน์ คฤหิณ

น. „ นฤบตี นฤมต นฤภัย นฤทุกร์ นฤโสภ

พ. „ พฤศิกายน พฤษภาคม พฤชมา พฤช

ม. „ อมฤต มฤตก มฤต

ห. „ หฤทัย

ตามหลักเกณฑ์บางคำ เช่น พจนัท มฤดา ชานา
เป็นเสียง อี อมฤต บางที่อ่านเป็นเสียง อี ก็ได้

ค. ชานเป็นเสียง เออ มีเฉพาะคำว่า ฤกษ์ และแสดงเป็น
ฤกษ์ ศักดิ์

ฤ ในภาษาบาลีใช้สระอะ อี อุ แทน เช่น อมฤต
ใช้เป็น อมตะ กฤต ใช้เป็น กตะ ฤกษ์ ใช้เป็น อิทธิ
คฤณ ใช้เป็น คิน ศฤงคาร ใช้เป็น สิงคาร ฤษ ใช้เป็น
อิสิ ฤค ใช้เป็น อุค มาฤต ใช้เป็น มาค วฤชภ ใช้เป็น
อุสุภ พฤทธิ ใช้เป็น อุทมิ

(๒) ฤ ใช้โดด ๆ ไม่มีผลสัมกับพยัญชนะ เช่น
ฤทัย ฤกษ์ ฤค ฤ (ไม่ หรือ) นัที่ไร้เช่น ฤโคร
วางวายสรวัย ต่างต้นกันแสง (ฤ=ไม่)

ต้องเชื่อที่หลังใด ต้นต้น ฤพิ (ฤ=หรือ)

(๓) ฤ ในสมัยปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เพราะเขียน ลี
แทนได้ ในสมัยโบราณใช้ ฤ แทน ลี เช่น ฤกษัง หน้าฤก
ระฤก ฯลฯ

(๔) ฤ ในสมัยปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เพราะเขียน ลี
แทนได้ ในสมัยโบราณใช้ ฤ แทน ลี เช่น ฤชา เด่าฤ
เลื่องฤ ฯลฯ

๕. การใช้ ณ และ น, ณ ในภาษาไทยมีใช้เฉพาะ
ณ (ใน) พณ ๑ เท่านั้น นอกจากนั้นใช้ในภาษาบาลีและ
สันสกฤต ซึ่งมีหลักต่างกัน ดังนี้

ก. การใช้ในภาษาบาลี เขียนตามหลักภาษาเดิมที่
ใช้ ณ (ตามความจำ) เช่น กัณหา ญาณ จันทาต
มานพ มณฑล มณี ฯลฯ -

ข. การใช้ในภาษาสันสกฤต มีหลักเกณฑ์ คือ

๓. ถ้าคำใดมี ฤ ร ษ นำหน้าตัว นอ ต้องใช้ ณ
เช่น อรุณ กฤษณา ศฤณ กรณฑ์ โฆษณา ลักษณะ
กรรมนิการ์ กรุณา การณ์ สาธารณะ ไพรษณีย์ กรณ์
อิทธิกรณ

๒. ถึงแม้ว่าระหว่าง ฤ ร ษ กับ นอ จะมีพยัญชนะ
วรรคกะ (กัณฐะ) หรือ วรรคปะ (โษฐะ) หรือ ห
ย ว และ สสระ จะมีคนอยู่กวดักตามต้องใช้ ณ ด้วย เช่น
พราหมณ์ นารายณ์ เอรಾವณ ตรังคณ (แม่น้ำ) กระษاطرณ
มหาภิเนษกรรมณ (บวช)

๓. ค่ายกเว้นมี บักชิน กริน เพราะเขียนมาเช่น^๕
นมนานมาแล้ว

น (๓) ใช้ในคำภาษาไทยเดิมทั้งหมด เช่น นั้ง นอน
หนู นุ่ง นิ่ง นึก นก นาน นาง แนว ฯลฯ

(๒) ในภาษาบาลีใช้เฉพาะคำที่เขียน น มาแต่เดิม
เช่น ชน (คน) พน (ป่า) ชนนี้ (แม่) ธานย์ (ข้าว)
ธามานย์ (ทั่วไป)

(๓) ในภาษาสันสกฤตใช้เฉพาะคำที่ น ไม่อ่านออก
เสียง เช่น หัตติน บักชิน กริน อาคมัน ฯลฯ

(๔) ในภาษาอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวถึง ใช้ น ทั้งหมด
เช่น ญีปุ่น นะโปเลียน ไนโทรเจน กุหลาบ ปะหนัน

๖. การใช้ ศ ษ ส

(๑) คำในภาษาบาลีใช้ ส ทั้งหมด เช่น ดาวก
ตั้งม์ ตั้งจะ ตำม ตั้งวัน ตั้งชัย เวตตันดร ตั้งวรรณ
ตั้งคมิ ฯลฯ

(๒) ในภาษาสันสกฤตใช้ทั้ง ศ ษ ส เมื่อใดควรใช้
คำใดมีหลักดังต่อไปนี้

ก. ถ้าอยู่หน้าพยัญชนะวรรคจะ (ตาตุระ) ไซ้ ส เช่น
พฤศจิกายน อักษรีย์ อักษรีย์ ปรัชฌิม

ข. ถ้าอยู่หน้าพยัญชนะวรรค ฐะ(มฺหฺฐะ) ไซ้ ษ เช่น
ราชฐ ปรณฐงค์ กนิษฐา โชนฐ์ ทณฐ์ กณฐ์กา ฯลฯ

ค. ถ้าอยู่หน้าพยัญชนะวรรค ตะ (ทันตะ) ไซ้ ส
เช่น หัดดิน พัดตุ พัดตาร ภัตตา อัดตง อดรี อดาน

(๓) คำในภาษาไทยหรือมาจากภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ได้
กล่าวถึง ไซ้ ส เช่น เตื่อ ต่าง ด้ดไธ ด้ว้เคน ด้ว้ด
ด้อง แดง ฯลฯ

ค ษ มีใช้ในภาษาไทยบ้างโดยความเคยชิน เช่น
คึก เคิก ค้อ ค้อก เค้า อังกฤษ ฝรั่งเศส ฝัตาช
ตาชดิน ฯลฯ

๑. การใช้ ร.ร. (ร. หัน)

(๑) ใช้ในคำที่แปลงมาจาก รุ (ร. เรมะ) ในภาษา
สันสกฤต เช่น สวรรค-สวรค์ ขรม-ขรรณ จรยา-จรรยา
ภรดา-ภรรดา ปรุจ-บรรพต วรค-วรค สมรค-
สมรรค อรณจ-ขรรณพ ภารุยา-ภรรยา มารุค-มรรค

(๒) ใช้ในคำภาษาไทย ตามหลักดังต่อไปนี้

ก. คำที่แผลงจาก กระ เช่น กระซิง—กรรซิง
กระโชก—กรรโชก กระเจี๊ยบ—กรรเจี๊ยบ กระพุ่ม—กรรพุ่ม
กระหาย—กรรหาย

ข. คำที่แผลงจากคหรือคะหรือคะละ เช่น คคะไค้—
กรรไค้ คคะไค้—กรรไค้ ไค้ง—กรรไค้ง คคอง—กรรคอง

ค. คำที่แผลงจาก ประ เช่น ประจง—บรรจง
ประจบ—บรรจบ ประตม—บรรตม ประเจิด—บรรเจิด
ประดา—บรรดา ประทม—บรรทม ประดาน—บรรดาน

ง. คำบางคำที่เป็นพยางค์ หน้าอ่านออกเสียง เหมือนอนันต์
ผสม สระอะ เช่น ด้รเดริญ—ด้รเดริญ ฝเอิญ—พรรเอิญดิญ
พราย—พวรรณราย ด้รดูง—ด้รดูง บัจจกรณ—บรจกรณ

คำต่อไปนี้เขียน ร.ร (ร. หัน) ไม่ถูก

บันได บันทัก บันเทิง บันดาล บันดื้อ บันโดย

เพราะเป็นคำที่ไม่ได้แผลงมาจาก ผ หรือประตามหลัก ๔

๘. การใช้ไม้ไต่คู้^(๘)

๑. ใช้กับคำไทยที่ออกเสียงสั้น เช่น กั เก้ง เก๋

เก็ดดี เค็ม แฉ่ง เห็ด เตรีด เตรีดเตว เม็ด เม็ด

ผดอย ผัด เห็น เอ็น

๒. ใช้กับคำที่มาจากภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาบาลี
และสันสกฤตที่อ่านออกเสียงต้นอย่างภาษาไทย เช่น เก็จ
เก็จจ๋ ดำเร็จ เท็จ เพญ เบ็จเด็ร็จ เพิ่ง ไม่เพ็จ เต็ง

๓. คำไทยที่แผลงมาจากภาษา บาลี และ สันสกฤต
ไม่ต้องใช้ เช่น เบญจ เบญญา เพชร เพชรฆาต
เวจ อเนจอนาถ (มาจาก อนิจจนาถ)

๔. คำที่มาจากภาษาอังกฤษบางคำใช้บางคำไม่ใช้ ที่
ใช้ เช่น เช็ค แรกเกิด ย่าเริ่ม

ที่ไม่ใช้ เช่น เทคนิค เมตร เฮกโต เบนซิน แดคัมปี
ไซ ๕. การใช้ ช. และ ทร.

ช.	ทร.
ชาบ ^๑ ช่าน	ทรง พุทรา
ชาก	ทรวง มัทร ^๑
ชิม ^๑ ชาบ	ทราวม ทรวดทรง
ชิม	ทราย
ชาง	ทราบ
โซรม (รวม)	คันไทร
โซม (อาบ)	นกอินทรี ^๑

โชค (ชก)	ฉะเชิงเทรา
แฉม	เทริด
แสง	ทรัพย์
ไซ	แทรก (เตี้ยต)
ชอก	โตรม (พัง)

๑๐. หลักการเขียนคำภาษา บาลี สันสกฤต

ตามพจนานุกรม

๑. ตัวสะกดเป็นพยัญชนะซ้อน ตัวหลังไม่มีสระกำกับ
คัดออกเดี่ยวตัวหนึ่ง ถ้ามีสระกำกับคงไว้ตามเดิม เช่น กิจ
กิจจา จักกะ อักคิ หรือมีตัวสะกดเพิ่มขึ้นเป็นหลาย ๆ พยางค์
เช่น บุคคด ประภัสสร ถึงแม้เข้าสมาส ถ้าเป็นพยางค์หน้า
ก็คัดออก เช่น กิจตกษณะ นิจศีล จิตวิทยา ถ้าเป็น
คำสันธิคงไว้ เช่น สมุททานุภาพ วัชรูปการ

๒. ตัวสะกดเป็นพยัญชนะตาม ตัวหลังไม่มีสระ
กำกับ คัดตัวหน้าออกคงตัวหลังไว้ เช่น รัฐฐ-รัฐ อัมม-
อัมม แม้จะเข้าสมาสเป็นพยางค์หน้า เช่น รัฐบาต
อัมมจักร เว้นแต่มีสระกำกับหรือเข้าสนธิ จึงคงไว้ตามเดิม
เช่น ภูฏฐัง รัฐฐาภิบาล

๓. ตัวสะกดที่มีพยัญชนะตามในวรรค ฏ มีสระ อ
กำกับข้างหลังให้ตัดตัวหน้าออกและคงตัวหลังไว้ด้วย เช่น
อุทมิ=อุมิ อัญฐิ-อัฐิ ทัญฐิ-ทัฐิ

๔. ข้อยกเว้น คำโบราณที่เขียนมานานและชินแล้ว
คงเขียนตามเดิม เช่น บริเวณ บริเณ อธิศ ฯลฯ

๕. คำที่มีกเขียนผิด จงระวังและเขียนตามดังนี้ จัง
จะถูก กัญชา กรณ (เรื่องเหตุ) กรณีย์ (กิจ) กากบาท กบฏ
ขบถ ข้าวโศด โจทก์ จำเจย โจทย์เลข โจท (ฟ้อง) โทษ
เฉพาะ เกิง ทเวาย (เกินฤดู) ทวาย (เมือง) ทะลาย (อัน
หมาก) ทลาย (พัง) ทะแยง ทฐ์ นตาฏ นิตย์ ประณี ประนอม
ประณีต ประสบ (พบ) ประสพ (ได้เกิดผล) ปราณ
(เอ็นดู) ปราณ (ผู้มีชีวิต) ปรามาศ (ดูหมิ่น) ผาสัก
ไมออน แอญ พะวง โฬศพ เพชรฆาต รันรมย์ อารมณ
วงศ์วาน วันโรค วิไล (งาม) วิสัย (ตาย นิบหาย)
วสัย (กำไ) เสตข (การติด) โสภน (งาม) สบาย สมู
สไบ สะกด สะคราญ สะอ้ง อรไท (อ่อนไ้) อัยกา
อัยการ ไชศกรัม

บทที่ ๕

ความเจริญและความเสื่อมของภาษา

เนื่องจากความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั่วโลก อยู่ประปรกกัน
มานานเข้า ๆ ก็ย่อมมีความคิดอ่านดีขึ้น ยิ่งนานเข้า ๆ
ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในทางวัฒนธรรมเครื่องใช้สอย
เครื่องแต่งกาย ตลอดจนภาษาที่พูดจากนั้นก็เปลี่ยนแปลง
เพื่อให้สะดวกและทันสมัยยิ่งขึ้น ความเจริญในทางภาษา
ของไทย นอกจากจะมีคำพูดหลายภาษา อันกระทำให้คำ
พูดเพิ่มขึ้น มาก แล้ว ใน คำพูดอย่าง เดียวกันและ มีความหมาย
ตรงกันก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความเจริญในทางของ
แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. **เพิ่มพียงคำขึ้น** การเพิ่มพียงคำของคำ ๆ หนึ่ง
มีหลายคำดังต่อไปนี้

๓. **ย่อกำขำ** การย่อเช่นทางภาษาน่าเรียกว่า
คำ อักษร ภาษาสันสกฤตเรียกว่า อักษร คือเดิม
เขียนเต็มคำ เช่น ครนครน เป็นคำ ๒ คำ ครนต่อมา

กลายเป็นคำเดียว โดยเพิ่มพยางค์เข้าข้างหน้าอีก ๑ พยางค์
 ว่า กระจิน ซึ่งมีน้ำหนักเท่ากับคำ ๒ คำ ในทำนองเดียวกันคำคู่อื่น ๆ เช่น ถิ่นถิ่น ทักทัก แยมแยม ยัวยัว ดิบดิบ
 ดัวดัว วับวับ วาบวาบ ริกริก รินริน รัวรัว คักคัก
 คักคัก ก็กลายเป็น ถะถิ่น ทะทัก ยะแยม ยะยัว ฉะดัว
 ฉะวับ ฉะวาบ ระริก ระริน ระรัว กระจัก กระจัก

๒. ย่อหมากเป็นมะ คือการเปลี่ยนคำเป็นพยางค์
 นั้นเอง ฉะนั้นคำว่าหมากม่วง หมากปราง หมากเฟือง
 หมากพร้าว หมากนาว หมากคัน หมากกรูด หมากเขือ
 หมากไฟ หมากยม จึงกลายเป็น มะม่วง มะปราง
 มะเฟือง มะพร้าว มะนาว มะคัน มะกรูด มะเขือ มะไฟ
 มะยม ไป

๓. ย่อคำว่าต้น ตา และตัวเป็นตะ ซึ่งหมายถึง
 ความว่า เปลี่ยนคำให้เป็นพยางค์ทำนองเดียวกัน แต่ให้ถูก
 ต้องตามลักษณะของนามนั้น ๆ เช่นต้นเคียน ต้นไคร้ ต้นโก
 ต้นขบ ต้นคร้อ ต้นแบก ต้นบุญ ก็กลายเป็นตะเคียน
 ตะไคร้ ตะโก ตะขบ ตะคร้อ ตะแบก ตะบุญ ไป

คำออกพวกหนึ่ง ซึ่งเดิมเคยเรียก ตา เช่น ตากรือ
ตากรัว ตาวัน ตาปู ฐณะเปลี่ยนแปลงไปเป็น ตะกรือ
ตะกรัว ตะวัน และตะปูไป

ดังตัวอย่างพวกเดิมเคยเรียก ตัว เช่น ตัวเข็บ ตัวขาบ
ตัวกวด ตัวเข้ ตัวโงง ฐณะเรียกเป็น ตะเข็บ ตะขาบ
ตะกวด ตะเข้ ตะโงง ไปทั้งต้น

๔. การเข้าสมาส การนำคำ ๒ คำ เช่น ภูมิ กับ
ประเทศ มาตั้งมาตั้งกันเข้าเป็นภูมิประเทศ การอ่านย่อมเพิ่ม
พยางค์ขึ้นอีกพยางค์หนึ่ง เพราะคำว่าภูมิอ่านว่า “พุม” แต่
เมื่อตั้งมาตั้งกันแล้วต้องอ่าน “พุมมิ” เช่นเป็นคนคำอื่น ๆ ก็
ทำนองเดียวกัน เช่น ราช (ราช) กับ ยาน เมื่อเข้าตั้งมา
แล้วต้องอ่านว่า “ราชชะยาน” ประวัด (ประหวัด) กับ
คำสัตว์ เมื่อเข้าตั้งมาแล้ว ต้องอ่านว่า “ประหวัดสัตว์คำสัตว์”

อ่านออกเสียงตัวสะกด คำบางคำเช่น ลูกคุม
นกจอก นกจาบ ผักเถด ผักตั้ง เหล่าเดิมอ่านไม่ต้อง
ออกเสียงตัวสะกด แต่ปัจจุบันนี้ อ่านออกเสียงด้วยเป็น
ลูกกระคุม นกกระจอก นกกระจาบ ผักกระเถด
ผักกระตั้ง จึงนับว่าเพิ่มพยางค์ขึ้น คำอื่น ๆ ที่อยู่ในประเทศ
เดียวกันนี้ มีอีกมาก เช่น จกจัน ตักดา ตักแตน จากพราก
(ช้อนก) ทักทน (วันชั่ว) ตักเพ็ค เป็นต้น

๖. เพิ่ม“กระ”เข้า คำไทยโดยมากเป็นพยางค์เดียว
โดด ๆ เช่น โดด โจน ทบ แทก ทำ ชนชั้นต้องเพิ่ม
กระ เข้าด้วย เพื่อให้เป็นคำมากพยางค์อย่างภาษาเขมรเป็น
กระโดด กระโจน กระทบ กระแทก กระทำ โดยเห็นว่า
เพราะนำพ้อง และคำอีกเป็นอันมากที่เป็นคู่กันก็พลอยเติม
กระ เข้าด้วย เช่น มุมมิม เจ้างอด จุกจิก จุกจิง จุ่มจิม
ตุกติก ตุ๊งตึง ต่อมเคยม ยอแง ยมยอญ เรยราด รุ่งรัง เป็น
กระมุขกระมิม กระเง้ากระงอติ กระจุกกระจิก กระจิง
กระจิง กระจุ่มกระจิม กระตุกกระตัก กระตึงกระตึง
กระควมกระเคยม กระย่องกระแย่ง กระยมกระย่อง
กระเรยกระราด กระรุ่งกระรัง

๗. เพิ่ม“ส”เข้า คำในภาษาไทยหลายคำที่เพิ่ม
ส เข้าข้างหน้าแล้วคงมีความหมายเช่นเดิม ที่เป็นอย่างนี้ คง
เป็นเพราะนำไปเขียนคล้ายคำที่ ส หรือ ศ สะกดเช่น “พัก”
แล้วเขาคิดว่า “พังกด” หรือ “เหมือนหง” มาคือเขา
ก็อ่านออกเสียงว่า “พดะพังกด” หรือ “พดะเหมือน
หง” ดังนั้นเขาคิดว่า พังจึงเป็นสระพดะเหมือน
เป็นเหมือน พรวดเป็นสระพรวด พริงเป็นสระพริง พร้อมเป็น
สระพร้อม พรบเป็นสระพรบได้

๘. เพิ่ม “ร” เข้า โดยมากมักใช้ในบทประพันธ์
 ร่าย, กาพย์, กลอน, และฉันท์ เพื่อให้อ่านไพเราะเช่น
 ต่^๑ท่อน เป็น ต่^๒รท่อน, ต่^๓เทือน เป็น ต่^๔รเทือน ต่^๕พราด
 เป็น ต่^๖รพราด, ต่^๗พรง เป็น ต่^๘รพรง ต่^๙พริบ เป็น ต่^{๑๐}รพริบ
 เป็นต้น

๙. เพิ่มบิ (บัจ) เข้า โดยมากเป็นคำที่มุนต์มาจาก
 ภาษาเขมร เช่น บัก^๑หัด, บัก^๒เหียน บัก^๓ฮาจ, บัก^๔เฮญ,
 บัก^๕เหตุ, บัก^๖วาย, เป็นต้น

๑๐. เพิ่ม “ประ” เข้า เช่น ชุม เป็น ประชุม,
 พจน์ เป็น ประพจน์ มุข เป็น ประมุข, คบ เป็น ประคบ,
 จาก เป็น ประจาก ท่วง เป็น ประท้วง ดอง เป็น ประดอง
 เปี้ยว เป็น ประเปี้ยว, เป็นต้น

๑๑. เพิ่ม “สม” เข้า ถ้อยคำในภาษาไทย บางคำ
 ที่มุนต์อย่างเดียวกัน และได้ความด้อยแล้ว แต่เพิ่ม สม เข้า
 เพื่อให้มากพียง^๑ และไพเราะขึ้น คล้ายคำ อุปสรรค ที่
 ใช้ในภาษาบาลี และสันสกฤต เช่น คบ เป็น สมคบ ทบ
 เป็น สมทบ รู้ เป็น สมรู้ เป็นต้น

๑๒. อุทานเสริมบทเช่น ^๗คูกคูน ^๗คูกคา ^๘ชาวรว ^๘ชาว
วัง แชนแมน แดคนาย ลูกเค้า มือไม้ เลื้อยต่าง เลื้อยต่าง
ตัวผ้า ฯลฯ

๑๓. เพิ่มพยางค์เพื่อ ความไพเราะใน บท ประ-
พันธ์ ตัวอย่าง เช่น

ก. ชั่ววาคม์ เป็น ชั่ววาคม์

ข. สุ่มาถย์ เป็น สุ่มาถย์

ดังตัวอย่างกลอนต่อไปนี้

ก. ไม่ถึงตาย ก็ไม่วาย ชั่ววาคม์

ข. หอมหวาน อวดถื่น สุ่มาถย์

๒. ลดพยางค์ การลดพยางค์ของคำพูดยาวหลาย ๆ
พยางค์ลงให้เหลือน้อยพยางค์ แต่ความหมายไม่เปลี่ยน
แปลง ก็เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการพูด เพื่อทำ
ความเข้าใจกันได้มาก ๆ ภายในเวลาอันน้อย สะดวกแก่
การเขียนให้สั้นลง ทั้งสะดวกในการใช้ประพันธ์โคลง,
ฉันท์ กาพย์ กลอนด้วย, ตัวอย่างคำที่ลดพยางค์ลง
ดังนี้

๑. ย่อคำ เช่น ขมา เป็น ขมา (ปัจจุบันนิยมเขียนเป็นขมา) หรือขมา โสคามัน เป็น โสคา, อุบัติกา เป็น คีตา, อุปาสก เป็น พสก หรือ ประสก อักโขภินี เป็น อโร หรือ โข อภิรมย์ เป็น ภิมย์ พสุธา เป็น สุธา อัน อโสภ เป็น คัน โสภ

๒. ย่อคำผสม เช่น ข้าพระเจ้า เป็น ข้าพเจ้า หรือ ข้าเจ้า พระเจ้าข้า เป็น พยะชะ หรือ เพคะ เจ้าชะ เป็น ชะ พื่อเหนือหัว หรือพระเหนือหัว เป็น พณหัว หรือ พณฯ เช่น ไท่น เป็น ไทน, เช่นนี้ เป็น ฉะนี้, เช่นไร เป็น ชะไร, ท่านดำ เป็น ทระว่า

๓. ย่อคำสมาส เช่น กฤดาธิการ, เป็น กฤดาการ ขมนพรรษา เป็น ขันษา ชีพคักขัย เป็น คักขัย ศกภาพรด เป็น ศกภาพร, ตำรุ ตำรุ เป็น ตำรุระ รณรงค์ เป็น ณรงค์ หรือรงค์, อัญชุต เป็น ชุต, อภิราช เป็น ภิราช อนงค์นุช เป็นนงนุช.

ความเจริญทำให้ ภาษา เปลี่ยนแปลงไปได้ ดังกล่าวมาแล้วแต่ความเดิม เช่นประเทศบ้านเมือง อยู่ในสถานะ

ตั้งครามเกิดการจลาจล, ถูกยึดครองโดยแพ่งคราม เกิด
การอึดอึดขัดแย้งขวายากหามาแพง ประชาชนต้องอพยพ
ย้ายถิ่นฐานที่อยู่เกิดอุทกภัยร้ายแรง ถึงกับประชาชนอดยาก
ประกอบอาชีพไม่ได้ต้องตั้งเต็นท์บ้านเรือนและทรัพย์สินมัตย่อย
ยับ ก็กระทำให้ภาษาทางอักษรศาสตร์ เต็มโตรม
ไปด้วย เช่นคำบางคำกวีโบราณเคยประพันธ์ไว้ไพเราะดี
แต่ปัจจุบันนี้ ไม่มีใครทราบความหมาย เช่นคำว่า ๑. จาว
๒. กลิ่น ๓. อยู่ ช่าง และ ๔. มุ หน่าย ตามบทประพันธ์
ต่อไปนี้

๑. ดวง จาว นิภาคพื้น เสาธบุนี (จากทวาทศมาส)
พวง จาว เจ็ดแจ่มแก้ว จักรพรรดิ พี่เขย (จากนิ-
ราลงนรินทร์)

๒. บ้างได้สดหยดย้อย เหมือนพลอยนิล
บ้างเหมือน กลิ่น ภูห้อย ย้อยระย้า (จากเสภาขุนช้าง
ขุนแผน)

๓. ครันพระอดดมธองแก้ว อยู่ ช่าง ยายมดแก้ว
อคร้าวใครปาน เปรียบเถย (จากถนิตพระรถ)

๔. ศักดิ์ หน้อย บ้ายหัวจันทวดี (จากเดภาขุนช้าง
ขุนแผน)

เมื่อไม่มีใครทราบความหมายของคำเห่^๕ ได้ถูก
ต้องต้องแท้แล้ว ก็ไม่มีใครใช้คำเห่^๕ ประพันธ์บท
กลอนใดเรื่องอะไร ๆ อีกเลย คำเห่^๕ นั้นวันจะสูญสิ้น
ไปทุกที จนไม่มีใครทราบ

บทที่ ๖

การแปลงอักษร

การแปลงอักษร คือ การเปลี่ยนแปลงอักษรของคำ
ในภาษาไทย หรือภาษาอื่นที่ไทยนำมาใช้ ให้มีรูปลักษณะ
แตกต่างไปจากเดิม โดยมีความหมายคงเดิม ถ้าเปลี่ยน
แปลงไปบ้างยังมีเค้าเงื่อนพอสังเกตเห็นได้ ตามเค้าเดิมอยู่
ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในคำประพันธ์ ให้ชัดเจนด้วย และภาษา
กว้างขวางขึ้น การแปลงอักษร มี ๓ วิธี คือ

๑. แปลงสระ
๒. แปลงพยัญชนะ
๓. แปลงวรรณยุกต์

ส่วนที่มาของคำแปลง มี ๔ ทาง คือ

๑. ทางภาษาเขมร

๒. ภาษาบาลี ดันตฤต

๓. ภาษาปรากฤต

๔. ภาษาไทยเดิม

๑. ทิมาทางภาษาเขมร มีวิธแสดงหลายวิธ จะยก
มากด่าดัก ๓ วิธ คือ ๑. แสดงคำพยางค์เดียวเป็น ๒ พยางค์
โดยคงเสียงสระเดิมไว้ในพยางค์ หดง และเพิ่มเสียง สระอำ
ลงในพยัญชนะต้น เช่น เจริญ—จำเจริญ ขาญ—จำขานญ
จ่าย—จำหน่าย ช้อ—จำช้อ จอง—จำจอง ชี—จำนิ
ฉงาย—จำฉงาย เติณ—จำเนนิ กู—จำนุ ทรวจ—จำรวจ

๒. เพิ่ม บิ (ไทยใช้เป็นบง บัน) ลงหน้าคำอื่น เมื่อ
ต้องการให้เกิดการบังคับ เช่น เรียน—บงเรียน เขียน—
บงเขียน หัด—บงหัด ทุก—บันทุก โดย—บันโดย ฯลฯ

๓. เมื่อพยางค์หน้าเป็น ข. เปลี่ยน ข. เป็นกระหรือกะ
เช่น ขตาร—กะตาร, กะตวน ขจอก—กะจอก ขโคง—กะโคง
นอกจากนี้ยังมีคำอื่น ๆ อีกบ้าง จึงสังเกตคำต่อไปนี้
เปรี้ย—ไพโร ปรฮาม—พระฮาม กรอย—ไกรย จรโม๊ะ—จุมุก

๒. ท่มาทางภาษาบาลีและสันสกฤต ี่การ
เปลี่ยนแปลงท่งสระและพยัญชนะ อยู่หลายวิธี ดังต่อไปนี้

๑. เปลี่ยนเสียงสั้นเป็นเสียงยาว (รัสสระเป็น
ท่งสระ) เช่น รุกะ เป็น รุกา จิริยะ เป็น จิริยะ
และ วฐ-วฐ เป็นคัน

๒. วิธอาเทศ คือการเปลี่ยนแปลงสระ ท่งเบอง ี่
หน้าและเบองหลัง

๑. การแปลงสระเบองหน้า ถ้าสระ อิ, เอ หรือ
โ ओ อยู่ข้างหน้า และมีสระอื่น ๆ อยู่หลัง - แปลง อิ ตัวหน้า
เป็น ย ไค อักค-อาคาริ เป็น อักยาคาริ

๒. การแปลงสระเบองหลัง ถ้ามีสระอยู่ข้างหน้า
แปลง เอ ตัวหน้าแห่ง เอว คัพท อันคงอยู่หลัง (คำหลัง)
เป็น วิ ได้เช่น

ยถา-เอว เป็น ยถวิ

๓. วิธอาคม คือการลงอักษรใหม่ ลงได้ทั้งสระ
และพยัญชนะ การลงสระอาคม ถ้าสระ โ ओ อยู่หน้า

พยัญชนะอยู่หลัง ดบ โอ เดี่ยวแต่ต่าง อ (อ่านว่าอะ) อาจม
ได้เช่น โด-ตังวา เป็น ตังตังวา

การลงพยัญชนะอาจมี^๕น ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลง ย
อาจมีได้ เช่น ยกา-อิท เป็น ยถายิท

๔. วิหวิการ คือการเปลี่ยนสระในเบื้องต้น และ
เบื้องปลาย มีว^๕รดังต่อไปนี้

ก. วิการสระในเบื้องต้น คือเปลี่ยนสระเบื้องหน้า
จาก อ เป็น เอ หรือ จาก อุ เป็น โอ ได้ เช่น พihar
เป็น เพหาร อรต เป็น ไอรต

ข. วิการสระในเบื้องหลัง คือเปลี่ยนสระเบื้องหลัง
อย่างเดียวกันกับการเปลี่ยนสระเบื้องหน้า เช่น อุกก-อุมิกชาต^๕
เป็น อุกโกมิกชาต^๕

๓. ที่มาทางภาษาปรากฏฤต ภาษาปรากฏฤต คือ
ภาษาที่ใช้ตามท้องถิ่นของประเทศอินเดีย นอกจากภาษา
สันสกฤต อันเป็นภาษาที่ใช้ในราชการ ฉะนั้นภาษาบาลี
(มคธ) ก็นับว่าเป็นภาษาปรากฏฤตด้วย การเปลี่ยนแปลง
ภาษาในทางนี้ เกิดจากชาวอินเดีย ที่อาศัยอยู่ตามท้องถิ่น
ซึ่งตามปกติพูดภาษาปรากฏฤต แต่มาสอนภาษาสันสกฤต

แก่เรา ฉะนั้นจงอ่านและพูดพยัญชนะบางคำผิดเพี้ยนไป เช่น
 ค เป็น ค ปร เป็น บ ว เป็น พ และสระ อะ ก็ออกเสียงเป็น
 สระ ออ ไป เช่น มนะ เป็น มนั้ พนะ เป็น พนั้
 หัตถ์ เป็น หัตถั้ สุริยะ เป็น สุริยัน เทวะ เป็น เทวัน
 วระ (วระะ) เป็น วระ (วอระ) ปร เป็น บวร (บอวอน)

๔. ที่มาทางภาษาไทยเดิม มีข้อความควรสังเกตตาม
 หลักต่อไปนี้

(๑) ร. ถ. ไทยนิยมใช้แทรกลงในระหว่างคำ เช่น
 สระเทือน—สระเทือน ไคด—คดะไค—ครรไค ระดูง—รันดูง
 ณะดูง—ณันดูง (เดิมเขียนดรรดูง)

(๒) คำมีเสียงซ้ำ ถดแต่ยคำหนึ่งให้ม้เสียง อะ แทน
 เช่น คุ คุ-คะคุณ แยมแยม-ยะแยม โครมโครม-
 คะโครม

(๓) คำที่มี ๒ พยางค์ ถดพยางค์หน้าลงให้ม้เสียง
 ดัน ๆ แทน โดยมากเป็น สระอะ เช่น คันเค้นัน-คะเค้นัน
 คัวชาบ-คะชาบ เมอคราม-ชะคราม เมอเขม-ชะเขม
 หมากนาว-มะนาว เช่นน-ฉน ตากว้อ-คะกว้อ คาวัน-
 ตะวัน

(๔) พยัญชนะที่ออกเสียงจากฐานโกถ์ ๆ กัน แผลงกันได้ เช่น ฉมัน-ตมัน ฉกรรจ์-ตกรรจ์ ปุ่น-พุ่น ฝเชิญ-ประเชิญ สะพาน-ตะพาน

(๕) การออกเสียงเพี้ยนไปตามท้องถิ่น เช่น เกดอ-เก๋ย เยื่อน-เยียน ฟาง-เฟื่อง-เฟียง ตัวอย่างคำแผลงที่สำคัญควรจำมีดังต่อไปนี้

(๑) การแผลงสระ

ก. คำที่เป็นสระ อะ แผลงเป็นสระต่าง ๆ ได้ คือ
 เป็น อา เช่น วนะ-วนา ฉันทะ-ฉันทา ขัตติย-
 อาติติย- อธรรม-อาธรรม ศัสตร-
 ศาสตร์รา มัจฉ-มัจฉา รุกะ-รุกข
 สุนทร-สุนทรา
 เป็น อี วรรณ-วิรณ -พิรณ วรณะ-วิเชียร
 เป็น อุ เขตวนะ-เขตุน โภกนทะ-โภกนุท
 ชมพุนทะ-ชมพุนุท สมนติ-สมนุติ
 เป็น เอะ บัญจ-เบญจ ผดัจ-เผดัจ
 เป็น โอะ อวยวะ-อพยพ คชะ-คช พนะ-พน
 พทะ-พต นันทะ-นนท กุสละ-กุสัด

เออะ บัณทกะ-บัณเฑาะก์ บัณทว-
 บัณเฑาะว์ วิครหะ-วิเคราะหฺ ดังครหะ
 -ดังเคราะหฺ

ออ จระ-จร วรร-วร มรณะ-มรณฺ
 อนุสรณะ-อนุสรณฺ อมระ-อมร ปติ-ปติ
 ปวร-บวร วรกาย-วรกาย (วอระ)

อ้า รวิ-รำไพ สราญ-สํราญ ชนะ-ชํนะ
 อมาคฺย-อํมาคฺย อมรินทร์-อํามรินทร์

เอา ชวณะ-เชาฉฺ ฉินชวะ-ฉินเชาฉฺ

รร กระโรก-กรรโรก ประธาน-บรรธาน
 สรรเสริญ-สรรเสริญ ทระทั้ง-ทรรทั้ง

อา น อา อี อิน เอก ไต่บ้าง เมื่อมีพยัญชนะอยู่ท้ายคำ
 กาฬ กายะ-กายา กาย กายิน กายะ

นกร นกร-นกรา นกริ นกริน นกระ

นกร มยุร-มยุรา มยุริ มยุริน มยุระ

มยุร ๒ ๒. คำที่เป็น สระอา เมื่อผสมกับพยัญชนะท้ายศัพท์
 ราชอกเขาออกเสียงได้ เช่น คำดา-คำด ฉายา-ฉาย และ

บางคำแดงเป็น เอา ได้ เช่น คารวะ—เคารพ

ค. คำที่เป็นสระอึแดงเป็น

อ^๑ มหิมา—ม^๑หิมา ศึกษา—ศ^๑กษา ถึงคะ—ต^๑งคะ ผด^๑กะ
—ผ^๑ด^๑ก ถึง—ต^๑ง ขริ^๑กะ—ข^๑ริ^๑ก หิง^๑ดำ—ห^๑ิง^๑ดำ กาก^๑นิกะ
—กา^๑ก^๑น^๑ก

เอ นิ^๑ศ^๑วร—น^๑เร^๑ศ^๑วร ศี^๑ดา—เศ^๑ดา ดี^๑มา—เด^๑มา วิ^๑दान
เพ^๑दान นิ^๑ร^๑คุณ—เน^๑ร^๑คุณ

ไ^๑อ พิ^๑จิตร—ไพ^๑จิตร วิ^๑หาร—ไว^๑หาร วิ^๑ศ^๑า^๑ระ—ไพ^๑ศ^๑า^๑ช
พิ^๑ศ^๑าด—ไพ^๑ศ^๑าด

เอ^๑ย คี^๑ระ—เค^๑ย^๑ร พิ^๑ระ—เพ^๑ย^๑ร พา^๑หิ^๑ระ—พา^๑เห^๑ย^๑ร ต^๑ถิ^๑ระ—
เต^๑ถิ^๑ย^๑ร อา^๑กิ^๑ระณ^๑ะ—อา^๑เก^๑ย^๑รณ^๑ น^๑ิ^๑ร^๑ทุก^๑ษ์—เน^๑ย^๑ร^๑ทุก^๑ษ์

ง. คำที่เป็น สระอ^๑ แดงกลด^๑กับ^๑กัน^๑ได้กับ^๑คำ สระอ^๑ เช่น
น^๑ิด—น^๑ิด ศี^๑ดา—เศ^๑ดา ห^๑ิน^๑ชา^๑ดิ—ห^๑ิน^๑ชา^๑ดิ ดี^๑มา—ดี^๑มา
ม^๑ัน—ม^๑ัน

อ^๑ ว^๑ธ—พ^๑ธ

ง. คำที่เป็น สระอ^๑ แดงกลด^๑กับ^๑กัน^๑ได้กับ^๑คำ สระอ^๑ เช่น
ค^๑ริ^๑ก—ค^๑ริ^๑น บ^๑ก—บ^๑น

จ. สระอ^๑ แดงเป็น

อุ เช่น เวปุลยะ—ไพบุตย์ อาตุระ—อาตุร อังกุระ—
อังกุร กุด—กุด มยุระ—มยุร ดินธุ—ดินธุ อตุระ—อตุร

อร อุฑู—อรชร ตาฑู—ตำชร

อว ดินธุ—ดินชวะ ธนุ—ธนวะ

อว สกาว—สุมภาพ สกนธ์—สุมกนธ์

โอะ ทุก—ทก ทุง—ท่ง มุ่ง—มั่ง จุ่ง—จั่ง

โอ เอ บุราณ ไบราณ—เบาราน มหุพาร—มโหพาร
—มเหพาร

อัว ยุรยาต—ยัวยาคต บริบูรณ (บริบูรณ์) -บริบวรณ

ฉ. สระอุ แผลงเป็นสระอุ (กดับกัน) ได้ เช่น

ครุ—ครุ คนุ—คนุ วฐุ—วฐุ

เป็น โอ พูน—โพ้น นูน—โน้น

„ ว ไศุรย์—ไอศวรย์ (ไอศวรย์)

ช. สระแอ แผลงเป็น

เอ ศิดา—เสดา หิริญ—เหริญ

โอ หิริญ—ไฮรญ เวชยันต์—ไพชยันต์

โอช เวชยากรณ์—ไวยากรณ์ เวเนย—เวไนย

อิธิปเคย—อิธิปไคย

ข. สระโอ แผลงเป็น

แอ ไททย์—แททย์ ไวทย—แพทย ไวศย—แพศยา
ไธนย—แสนยา

ญ. สระโอ แผลงเป็น

อว โอด่าน—อวด่าน .โอศระ—อวดาร
อุ โผอน—ผอน
เอา โอพาร—เอาพาร โม่พี—เมาพี

(๒) การแผลงพยัญชนะ คือการแปลงพยัญชนะตัวเดิมให้กลายเป็นตัวอื่น โดยไม่เปลี่ยนความหมาย เช่น
ช—ก, ต—ค, พ—ว, ป—บ, ซึ่งเป็นคำไทยและเขมรเป็น
ส่วนมาก คำบาลี—สันสกฤตมีน้อย เช่น

(๑) แผลง ก เป็น

กร เช่น กติ—กระติ กระตั้ง—กระตัง กระโดด—กระโดด
กำ น ,, เกิด—กำเนิด กัน—กำนัน
กำ ร ,, กราบ—กำราบ ไกร—กำไร
กำ หน ,, กฏ—กำหนด

(๒) แผลง ข เป็น

กำ เช่น ขยาย—กำยาย ขจร—กำจร ขจัด—กำจัด

ต.ก.	เช่น	ขาว—ดำขาว
ข.น.	„	ขด—ขนด
ถ.ง.	„	แซ—แถง
กระ	„	ขจาย—กระจาย ขจัด—กระจัด
กำ-ห	„	แข็ง—กำแหง

(๓) แผดง ค เป็น

ค.ด.	ไคด—คละไค
ค.ร	คม—การม
คำ	ค้ง—คำ้ง ครบ—คำรบ
คำ.น	คัถ—คำนัถ คุณ—คำนุณ
คำ.ร	คาม—คำราม

(๔) แผดง จ เป็น

จ.ร.	เช่น จด—จรด เจียง—เจวียง
จำ	จรัถ—จำรัถ เจวียง—จำเวียง
จำ.น	จง—จำนง จของ—จำนงของ จำ—จำนำ
จำ.ต	แจง—จำแดง จัก—จำดัก
จำ ห.น	จ่าย—จำหน่าย

(๕) แผดง ฉ เป็น

จ เช่น เจ็ด—เจ็ด

ฉ.ด ,, เดียง—เดียง นึก—นึก

จำ.ห ,, นึก—จำนึก

ชำ ,, นฤ—ชำ

(๖) แผลง ช เป็น

ช.น. เช่น ชิด—ชิด

ชำ ,, ชัก—ชำ

ชำ.น ,, ชนะ—ชำนะ ชานู—ชำนาญ

ชำ.ร ,, ชะ—ชำระ

(๗) แผลง ช เป็น ชำ ร เช่น เชาะ—ชำเราะ ชุค
—ชำรุด

(๘) แผลง ฎ เป็น ฎ เช่น ฎีกา—ฎีกา ชะฎา—
ชฎา ฎุฎิ—ฎุฎิ อัมฎางค์—อัมฎางค์

(๘) แผลง ต เป็น

จ เช่น ตะกุด—ตะกุด ตะกวด—ตะกวด

ค คารว—คารว คำร—คำร

ด ตะกาง—ดกาง (จ้าง ถิ่นบน)

คำ ครับ—คำหับ ตรา—ตำรา

(๑๐) แผลง ถ เป็น

ถ.ด. เช่น ถก—ถดก

คำ ,, ถกถ—ตำกถ เถกิง—คำเกิง

คัง ,, ถวาย—คังวาย

(๑๑) แผลง ท เป็น

ท่า เช่น ทะลาย—ท่าลาย ทนุ—ทำนุ ทรง—ทำรง (ข้าง)

ทำน ,, ทาย—ทำน่าย ทวย—ทำนวย เทา—ทำเนา

ทุด—ทำนุด

ชำร ,, เทะระ—ชำเราะ ทรุต—ชำรุต แชก—ชำแรก

(๑๒) แผลง บ เป็น

ผ.น เช่น บวก—ผนวก บวช—ผนวช บัง—ผนัง

บำ ,, บรเวก—บำเวก

(๑๓) แผลง ป เป็น

บ เช่น ปารมี—บารมี ปีตา—ปีตา

ผ.น ,, ปีติ—ผนิต ปีก—ผนิก

ระ.บ ,, เป็ค—ระเบ็ค

บำ ,, ปรง—บำรง ปราบ—บำราบ ปราศ—บำราศ

บ้ำ.บ เช่น บัด—บ้ำบัด

(๓๔) แผลง ฉ เป็น

ฉ.น เช่น แฉก—แฉน

ประ ,, ผกาย—ประกาย ผจง—ประจง ผจญ—ประจญ

(๓๕) แผลง พ เป็น

พ.น เช่น พิศ—พินิศ พิจ—พินิจ

พ.น ,, พัก—พนัก

ไพ ,, เพราะ—ไพเราะ

(๓๖) แผลง ม เป็น ม ต

เช่น แม่ง—แมงตง มาก—มตาท ม่อย—มต้อย

(๓๗) แผลง ร เป็น

ฤ เช่น ฤติ—ฤดี

ระ.บ ,, รม—ระบม รำ—ระบำ ร่าย—ระบาย

เรียบ—ระเบียบ

รำ ,, ระงับ—รำรับ

รำ.บ ,, รามู—รำบาย

(๓๘) แผลง ต เป็น

ตะ.บ เช่น ตัด—ตะบัด ต้อ—ตะบ้อ โถม—ตะโถม

ดะ.ม เช่น โดภ-ตะโมภ (เดิมเขียนตะโมภ)

ม.ด ,, ดัก-มดัก ดำ-มดำง ดะ-มดะ

(๑๘) แผลง ว เป็น พ เช่น วิจิตร-พิจิตร
ว้ระ-พระ

(๒๐) แผลง ต เป็น

ต.ง เช่น เตี้ยม-เตี้ยยม

ต.ว ,, ต่าง-ตวาง ต่าง-ตว่าง

ต.น ,, เตี้ยต-เตี้ยนต

ต.ต ,, ต่วย-ตตวย

ต่า ,, ต่ตวน-ต่าตวน

ตั้น ,, ต่ตวง-ตั้นตวง

ต๋า ,, ต่ตวต-ต๋าตวต ต๋าตว-ต๋าตวต แต้ตง-ต๋าตง

ต๋า.ร ,, ต่ตวจ-ต๋าตวจ ต่ตม-ต๋าตม ต่วย-ต๋าตวย

(๒๑) แผลง อ เป็น อ้า.น เช่น อ้าจ-อ้านาจ อวย-
อ้านวย

(๒๒) พยัญชนะที่ไข่แทนกันได้

๓. ก.ค.ต. กระบอง-ตะบอง กระท่อน-ตะท่อน

ตะพาน-ตะพาน กระเทือน-ตะเทือน

ต้นเท—ต้นเทห์ โมห—โมห์ เดห—เดห์ ราท—ร่าห์

(๒) เบียดเบียนเชิงวรรณยุกต์

ในภาษาบาลี ต้นสักฤต ไม่ได้กำหนดเสียงวรรณยุกต์
แต่ไทยกำหนด ฉะนั้น เมื่อออกเสียงจึงแปลกไป เช่น

วาดณา—วาดสะหนา เทศณา—เทศสะหนา

กาทนิก—กาทะหนัก คิงก—คิงหง

ประโยชน์ของการแสดงอักษร

๑. เพื่อให้ถ้อยคำที่ตั้งสระรวยนมคำใช้มากจะ
เป็นความเจริญทางอักษรศาสตร์ด้วย

๒. เพื่อประโยชน์ ในการ แต่งคำ ประพันธ์ ให้ถูกต้อง
ตามครุฑ หุ เอก โท คำสัมผัสและได้จำนวนคำพอเหมาะแก่
บทประพันธ์ นั้น ๆ

๓. เพื่อให้สะดวกแก่การออกเสียง และทราบความ
หมายได้ชัดเจนน

บทที่ ๗

ลักษณะการสนธิคำ

๑. สนธิ แปลว่า เชื่อม ต่อ ทำให้ติดกัน

๒. คำสนธิ คือ คำที่นำมาเชื่อมกัน คู่กันให้
เป็นคำเดียว เพื่อให้คำเหล่านั้น^{๕๕}เข้าสะดวกแก่การใช้ในบท
ประพันธ์ โคธงฉันท์ กาพย์กลอน และทำให้ถ้อยคำสะด-
ุดด้วยนำ^{๕๖}พยางค์^{๕๗} ทนยอมกระทำได้เฉพาะคำในภาษาบดดีและ
ต้นสักฤตเท่านั้น

๓. ชนิดของการสนธิ มี ๓ ชนิด คือ

(๑) สระสนธิ

(๒) พยัญชนะสนธิ

(๓) นฤกษิตสนธิ

๔. สระสนธิ สระสนธิคือการเชื่อมคำหรือต่อกำ^{๕๘}ด้วย
สระ ตามหลักดังต่อไปนี้

๑. สระอะหรืออา สนธิกับคำที่เป็นสระอะหรืออา
เป็นสระอา เช่น

ตุร	+	อภิบาล	เป็น	ตุราภิบาล
ราช	+	อิริราช	„	ราชอิริราช
ภักค	+	อนุโมทนา	„	ภักคานุโมทนา
วิทย	+	อาตย์	„	วิทยอาตย์
พิศตร	+	อสังการ	„	พิศตรอสังการ

(๒) สระอะหรืออา ด้นกับคำที่เป็นสระอะหรืออา
เม้ามืดสระกดเป็นสระอะหรืออา เช่น

ทาน	+	อัยยาศัย	เป็น	ทานัยย
มหา	+	อรรณพ	„	มหรรณพ
มหา	+	อาตมะ	„	มหาตมะ
มหา	+	อัสจรรย	„	มหัสจรรย

(๓) สระอะหรืออา ด้นกับคำที่เป็นอิหรืออีคงเป็น
หรือ เอ เช่น

นร	+	อิสร์	เป็น	นวิสร์	หรือ	นเรศวร
ราม	+	อิสวร	„	รามิสวร	„	รามเศวร
มหา	+	อิติ	„	มहिติ	„	มเหติ
มหา	+	อิสร์	„	มहिศร์	„	มเหศร์
อุตต	+	อิสาน	„	อุตตริสาน		

(๔) สระอะหรืออา ด้นกับคำที่เป็น อิ แต่มืดสระกด
คงเป็น อิ หรือ เอ ได้ เช่น

คช	+	อินทร์	เป็น	คชินทร์	หรือ	คเสนทร์
นร	+	อินทร์	„	นรินทร์	„	นเรนทร์
มหา	+	อิทธิ	„	มहिทธิ	„	มเหทธิ

(๕) สระอะหรืออา สันนิษฐานกับคำที่เป็น อู อู เป็น อู
 อู โอ ได้ เช่น

ชด	+	อุทร	เป็น	ชโถทร
ปริด	+	อุคม	„	ปริดคม
มรรค	+	อุเทศก์	„	มรรคเทศก์
ราช	+	อุปโลก	„	ราชูปโลก

(๖) สระอะหรืออา สันนิษฐานกับ เอ โอ โอ เอา ก็
 เป็น เอ โอ โอ เอา ได้ เช่น

ภาษิต	+	เอกราช	เป็น	ภาษิตเอกราช
บีย	+	ไอรต	„	บียไอรต
ราช	+	โอราท	„	ราชโอราท
มหา	+	โอราร	„	มหาโอราร มหาพาร
อน	+	เอก	„	อเนก
มหา	+	โอราร	„	มหาโอราร

(๗) สระ อิ อี สันนิษฐานกับ อี อี คงเป็น อี อี เช่น

อิ	+	อินทร์	เป็น	อินทร์
มุนี	+	อินทร์	„	มุนินทร์

ไพรี + อินทร์ เป็น ไพรินทร์
 เภา + อินทร์ ,, เภารินทร์

(๘) สระ อี อี้ สันนิษฐานกับสระอื่น ๆ ต้องเปลี่ยนสระ
 อี หรือ อี้ เป็น ย เดี่ยวก่อน แล้วจึงสันนิษฐานตามลักษณะ ๓-๗
 ถ้าตัวสระตกเป็นคำซ้อน (เหมือนกัน ๒ ตัว) ให้คัดออกเสีย
 ตัวหนึ่ง เช่น

อัคร + โสภา เป็น อัครโยสภา
 ดำรงค์ + อาจารย์ ,, ดำรงค์อาจารย์

(๙) สระอุหรืออู สันนิษฐานกับ อุหรือ อู เป็น อู อู ได้ เช่น
 คุรุ + อุปกรณ์ เป็น คุรุปกรณ์ คุรุปกรณ์
 ดนุ + อุปถัมภ์ ,, ดนุปถัมภ์ ดนุปถัมภ์
 คุรุ + อุปการ ,, คุรุประการ คุรุประการ

(๑๐) สระอุหรืออู สันนิษฐานกับสระอื่น ๆ ต้องเปลี่ยน
 อุหรืออู ในพยางค์ท้ายให้เป็น ว เดี่ยวก่อน แล้วจึงสันนิษฐาน
 ตามลักษณะ ๓-๗ เช่น

ชนุ + อาคม เป็น ชนวาคม
 เหตุ + อเนกัตถะ ,, เหตุวานเนกัตถ
 จักขุ + อาพาธ ,, จักขวอาพาธ

ข้อควรจำ การผันคำนี้จะกระทำได้นเฉพาะคำใน
ภาษาบาลีและสันสกฤตเท่านั้น คำในภาษาอื่นจะนำมาผัน
กันไม่ได้ แม้จะมีคำในภาษาบาลีและสันสกฤตรวมอยู่ด้วย
เช่น บังอาจ + อาการ = บังอาจาการ ไม่ได้

๕. พยัญชนะสนธิ ในคำภาษาไทยไม่มี คงมีแต่
ในภาษาเดิม (บาลีและสันสกฤต) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฺรหฺม	+	ชาติ	เป็น	พฺรหฺมชาติ
มณฺ	+	ภาพ	„	มโนภาพ
รหฺ	+	ฐาน	„	รโหฐาน
คีรฺ	+	เพฐํ	„	คีโรเพฐํ
เครฺ	+	ชาตุ	„	เคโรชาตุ
ทฺ	+	พต	„	ทพต
นิ	+	ภย	„	นิรภัย
ทฺ	+	ชน	„	ทฺรชน

๖. นฤกहितสนธิ คือการเชื่อมคำด้วยการต่อพยางค์
ท้ายแห่ง คำหน้า ที่เป็นนฤกहितเข้ากับคำหลัง เมื่อสนธิ
แล้วนฤกहितจะเปลี่ยนเป็น ง. ญ. ณ. น. ม. ซึ่งเป็นพยัญชนะ
ท้ายวรรคทั้งต้นจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(๑) นฤคหิต ด้นธิกับสระ ต้องแปลงนฤคหิตเป็น ม

เช่น	ดํ	+	อาคม	เป็น	ดํมากม
	ดํ	+	อาจาร	,,	ดํมาจาร
	ดํ	+	อิทธิ	,,	ดํมิทธิ
	ดํ	+	อาทาน	,,	ดํมาทาน
	ดํ	+	โอรส	,,	ดํโมรส

(๒) นฤคหิต ด้นธิกับพยัญชนะวรรคต่าง ๆ ถ้าด้นธิกับพยัญชนะในวรรคใด ให้แปลงนฤคหิตเป็นพยัญชนะ ท้ายของวรรคนั้น เช่น

ดํ	+	คม	เป็น	ดํังคม
ดํ	+	กร	,,	ดํังกร
ดํ	+	จร	,,	ดํัญจร
ดํ	+	ชย	,,	ดํัญชย
ดํ	+	ฐาน	,,	ดํันฐาน
ดํ	+	นิบาต	,,	ดํันนิบาต
ดํ	+	นิธิ	,,	ดํันนิธิ
ดํ	+	เทศ	,,	ดํนเทศ
กั	+	นร	,,	กัณนร

ตั้ง	+	ผลัด	เป็น	ตั้งผลัด
ตั้ง	+	มติ	„	ตั้งมติ
ตั้ง	+	พุทธ	„	ตั้งพุทธ
ตั้ง	+	ปทาน	„	ตั้งปทาน
ตั้ง	+	กฎ	„	ตั้งกฎ

(๓) นฤกหิต ดันธิกับคำใน เศษวรรค ต้องแปลง

นฤกหิต เป็น ง เช่น

ตั้ง	+	โยค	เป็น	ตั้งโยค
ตั้ง	+	วิชัย	„	ตั้งวิชัย
ตั้ง	+	ดาร์	„	ตั้งดาร์
ตั้ง	+	ต้นทนา	„	ตั้งต้นทนา
ตั้ง	+	หรรณ	„	ตั้งหรรณ
ตั้ง	+	วร	„	ตั้งวร

ประโยชน์ของการสนธิคำ

- (๑) ทำให้ถ้อยคำสละสลวย น่าฟังขึ้น
- (๒) ทำให้การเขียนง่ายเข้า
- (๓) ทำให้ได้ความกว้างขวางชัดเจนขึ้น
- (๔) เป็นประโยชน์ในทางประพันธ์ โคลง ฉันท์ กาพย์

กลอน เพราะ

(๓) เพื่อให้ได้จำนวนคำเหมาะสมและครบถ้วนตาม
ลักษณะ

(๔) ทำให้ฟังไพเราะ ชัดเจน กว้างขวาง^๕ยิ่งขึ้น

บทที่ ๘
คำสมาส

คำสมาส คือ การย่อคำในภาษาบาลี และสันสกฤต
ตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปเข้าเป็นคำเดียวกัน วิธีสมาสในภาษาบาลี
และสันสกฤตมีหลายวิธี แต่จะกล่าวเฉพาะวิธีที่มักใช้กันมาก
เพียง ๒ วิธี คือ

๑. ลูตสมาส คือ สมาสด้วยการลดวิภक्ति เช่น

พุทธ	กับ	โอราโท	เป็น	พุทธโอราโท
มหันโต	กับ	บุริโส	„	มหาบุริโส
นโร	กับ	วโร	„	นรวโร
ทิพพิชิต	กับ	จักรุ	„	ทิพพิชิตหรือทิพพิชญ์
ชาติโยยิต	กับ	มานะ	„	ชาติโยยิต

เอโก กับ ปุคฺคโต เป็น เอกบุคฺคต
 ตมโนจ กับ พราหมโน ,, ตมณพราหมณา

๒. อลุตสมาส คือ คำสมาสที่คงวิภัติไว้ในรูป
 เดิม เช่น บุพฺเพ กับ ตันนิวาโส เป็น บุพฺเพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 หรือ บุพฺเพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

พเน กับ จร เป็น พเนจร
 อตฺโน กับ มัตติ เป็น อตฺโนมัตติ

หลักการสังเกตคำสมาสในคำภาษาไทย

- (๑) ต้องเป็นภาษาบาลี ดั้งเดิมทุกตัวเท่านั้น เช่น ราชโอรส
- (๒) ต้องนามกับนาม เช่น เทวบุตร หรือ อพยัคฆ์
 ตมาตกับนาม เช่น ทูต อธิการ อติรูป
- (๓) มีลักษณะเหมือนเขาคำ ๒ คำมาเรียงกัน เช่น

มยุรฉัตร

- (๔) เรียงคำติดตรงกันข้ามกับไทย เช่น กภาพักษ์มหา
 บุรุษ ภูมิศาสตร์ เพราะเขาคำคุณศัพท์ (คำวิเศษณ์) ไว้ข้าง
 หน้านาม

- (๕) ลักษณะการอ่านต้องออกเสียงสระเนืองกัน เช่น
 บุตรภรรยา ทาสกรรมกร ตมณพราหมณ์ การเขียนไม่

ต้องประวิตรชนีย์ในระหว่างคำ

(๖) คำว่า พระ แผลงมาจาก วร ถ้าประกอบกับ คำใดต้องนับว่าเป็นคำสมาสด้วย เช่น พระบาท พระกร พระหัตถ์ แต่ถ้า พระ ประกอบกับ คำไทย เช่น พระอู่ พระเกี้ยว ไม่ใช่คำสมาส เรียกว่าคำผสม

(๗) คำนามนาม สมาสกับคุณนามและสมาสกัน อย่างสนิท นับว่าเป็นทั้งสมาสและต้นชิตด้วย เช่น วโรภาส สุนทโรภาส สุนทโรภาส ฯลฯ

(๘) ถ้าคำหนึ่งเป็นสมาสแล้ว คำที่มีลักษณะคล้าย กันก็เป็นสมาสด้วย เช่น คำที่ลงท้ายด้วย คำสตร กรรม ภาพ และ ภัย

ประโยชน์ของคำสมาส

(๑) เพื่อให้ถ้อยคำ สดด้วยชน เป็นความ เจริญของ ภาษา

(๒) เพื่อประโยชน์ในการแต่ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน โดยการย่อคำให้เหมาะ และเพื่อการสัมผัสให้ถูกต้อง

(๓) เพื่ออ่านเขียนให้ถูกต้องตามหลักภาษา

อุปสรรคและปัจจัย

อุปสรรค	ความหมาย	ตัวอย่างที่ใช้
ดู	ดู งาม ง่าย	ดูภาพ ดูคน ดูกร
ดู	" " "	ดูคน ดูภาพ
ดู	" " "	ดูภาค ดูคน
ดู	" " "	ดูลักษณะ
ดู	" " "	ดูภาค
ดู	" " "	ดูเลข ดูรูป ดูคน
ดู	ดูใกล้, ยึดมั่น, รอง	ดูราช ดูถัมภ์ ดูปกติ
ดู	ดูน้อย, ภายหลัง, ตาม	ดูกร ดูนรรคา ดูนิต
ดู	ดูยิ่ง กว่า	ดูกร ดูนรรคา ดูนิต
ดู	ดูยิ่ง กว่า	ดูชาติ ดูเรก ดูนิมาน

อุปสรรค	ความหมาย	ตัวอย่างที่ใช้
อธิ	ยิ่ง ใหญ่	อธิการ อธิปัตย์
อป อป	ปราศ หลีก	อปติภณณ์ อปยศ อปภาค
อภิ	ยิ่ง ใหญ่ ข้างหน้า เฉพาะ	อภิชาติ บุตร อภิมุข อภิสิทธิ์
อว โอ	ลง ต่ำ	อวตาร อวชาตบุตร โอวาท
อ อา	ยัง ถัดด้วยความ	อศุดย อาศุดย อาคมน์ อาศัคย์ อัสคัย อาธรรม
อุ อุค	ขึ้น นอก	อุกโฆษ อุทัย อุบท
อุ	ขึ้น	อุคัถ
อุร	„	อุรชน
ทร	„ ยาก	ทรพด ทรยุค ทรพิษ
ทุพ	„	ทุพพดภาพ
โทร	ไกล	โทเรช โทรคัพพ์
นิ	ออก ไม่มี	นิเทศะ
นिर	„ „	นिरภัย

อุปสรรค	ความหมาย	ตัวอย่างการใช้
นฤ	ไม่มี	นฤทุกข์
เนร	ออก นอก	เนรคุณ
ป ปร	ทั่ว ข้างหน้า ก่อน	ปมาท ปรภาพ ปรบัณ
ปฏี	ตอบแทน กลับ	ปฏีบท ปฏีรูป ปฏีโดม
ปรา	กลับความ	ปราศ
ปริ	รอบ	ปริมนทต ปริมาณ ปรินิพาน
วิ	วิเศษ,ต่าง,กลับความ	วิสุทธ วิวัฒน์ วิมต วิมุข
ติ	พร้อม, ร่วม	ติญญา ตั้งคม ตั้งฐาน ติญจร

๒. บั๊จย บั๊จยคือ คำที่ใช้เพิ่มเข้าหลังคำต่าง ๆ

คล้าย Suffix ในภาษาอังกฤษนี้ที่ใช้อย่างต่อไปนี้

บั๊จย	ความหมาย	ตัวอย่างการใช้
โต	ข้าง ฝ่าย	เอกโต วามโต
ทา	ในกาล	ตรรพทา (ในการทิ้งปวง)
ก.	ผู้ หมวด	นายก ทายก การก ตตก บั๊ญจก
ณ น	การ ความ	กฤษฎะ (การกระทำ) มรณะ กัตถะ

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวอย่างการใช้
	การ ความ	ส่งนะ (การฟัง) พันธนะ (การผูก) คมนะ (การไป) ศำถนะ (การสอน)
อนัย	ควร นำ ฟัง	ปฐนัยะ ทศนัยะ
อ	มี	หัตถ์ ปักข์ มยุรี (มียอด)
อิน	„	หัตถิน ปักชิน
ติ	การ ความ	คติ มติ ชาติ สติ วัติ (ฤๅติ)
ค.	แล้ว	จริต (ประเพณีแล้ว) กต (กฤๅต) คต มต (ตาย)

ปทที ๑๐

หลักการอ่านต่าง ๆ

หลักการอ่านหนังสือไทย มี ๔ ประการ คือ

๑. การอ่านตามอักขรวิธีของภาษาไทย
๒. " " " ของภาษาที่ไทยนำมาใช้
๓. " " ความเคยชิน
๔. " " หัดแก้แตรลักษณะของคำประพันธ์
๕. การอ่านตามหลักอักขรวิธีของไทย มีหลัก ๑๐

ประการ คือ

(๑) อ่านตามหลักผสมอักษรของมาตราทั้ง ๕ ได้แก่ ก กา กง กก กค กข กฃ กฌ กฌ กฏ กณ กม เกย แะ เกอว ตลอดจนการใช้ตัวตามตัวเคียง และตัวการันต์ด้วย

(๒) อ่านตามวิธีผันอักษร คือรู้หลักของอักษร ๓ หมู่ ที่เรียกว่าไตรยางศ์ การใช้รูปวรรณยุกต์และเสียงวรรณยุกต์ทุกชนิด

(๓) อ่านตามอักขรวิธีโบราณ ซึ่งสมัยนั้นยังไม่รู้จักใช้รูปวรรณยุกต์ ให้ครบเสียง และถูกหลักเกณฑ์ มักให้อ่านหนักเอง เบาเอง ตามความเคยชินแห่งเกษัยณความ เช่น

กนกใด ทากใด = กนกได้ ทากได้

บีตปทุ = เบตตอกประทุ ผางเดิน = ผางเสน

ได้นำคำดังหรือนำพียงกะไค = ได้นำคำดังหรือนำผังกไค

ไม้หันอากาศ ดมย่นนิยมเขียนซ้อนพยัญชนะ เช่น
 ดงน^๕=ดงน^๕ เช่นน^๕น^๕=เช่น^๕น^๕ จบบ^๕=จบบ^๕ นบง^๕=นบง^๕

สระเอีย นิยมลดรูปหมดเหลือแต่ ย ไว้ตัวเดียว เช่น
 รยบรยง^๕=เรียบเรียง^๕ ดยงดงง^๕=เดียงคัง^๕ ชูปทอน^๕=ชูปเทียน^๕
 รยกรอง^๕=เรียกรึง^๕ รยบง^๕=ระเบียง^๕

สระเออ ไม่นิยมเปลี่ยน อ เป็น อี เช่น เคอน=เคิน
 เกอน เทอญ เมอด เนอนนาน^๕=เน็นนาน^๕ บัจจุบันนิยม
 เขียนอยู่ ๒ คำ คือ เทอญ กับ เทอม

(๔) อ่านตามหลักอักษรนำ เช่น ดมอ ฆนอ
 ไสว แถง ไถง ยอ^๕ ยอ^๕ ยาก หมาท หมู หรุ^๕ หรา ฯลฯ

(๕) อ่านตามหลักอักษรควบอักษรกड़ा แบ่งเป็น
 ๒ อย่าง ได้แก่

๑. อักษรควบแท้ใช้อยู่เพียง ๓ ตัว คือ ร.ด.
 ๑. ใช้ควบกับพยัญชนะอื่น ๆ อ่านออกเสียงควบกันไปตาม
 สระที่รวมกัน เช่น คุรุ คดะ ควาย เกรียวกราด กรังกรัง
 คกริกโครม คดอเคดัย ฯลฯ

๒. อักษรควบไม่แท้ คือออกเสียงแต่เพียงตัวเดียวบ้าง เช่น บุรพทิศ บุรพจารย์ สรวด สรวม จริง สระ (บ่อขังน้ำ) สร้าง ฯลฯ และออกเสียงเป็นพยัญชนะตัวอื่นไปบ้าง เช่น ทรวง ทรวง ทราม ทวาย ทวีย ทราบ คันไทร นกอินทรี ทรวดไตรมาส แทรก ฯลฯ

(๖) อ่านคำพ้องต้องดังเกิดความหมายตามข้อความของเรื่องราว หรือบทประพันธ์นั้น ๆ ให้ถนัดชัดเจนก่อนจึงจะอ่านได้ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะคำในภาษาไทยร่วมพยัญชนะและสระเดียวกันแต่อ่านผิดกันตามความหมาย จึงดังเกิดคำต่อไปนี้

เพดา = เพ,ดา (เวดา) หรือ เพดา (แกนด้อร)

แหน = แหน (ผัก) ,, แหน (การเข้าเฝ้า)

เรมา = เร,มา (ชื่อวัด) ,, ระเหมา (โกษฐ์เขมา)

แต่ถ้าเป็น เพียง คำที่มี เสียงพ้องกัน แต่ตัวสะกดการันต์ต่างกัน เช่น ดำด ดำรท คำดศร์ คำด้น ดำด้น เช่นนี้ก็อ่านได้สะดวก จงระวังอ่านคำต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

เสดา อ่าน เส,ดา (หิน) อ่าน สะเหดา (ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง)

โสอน ,, สะโหน (ชื่อไม้) ,, โสอน (ชื่อคลอง)

เซดา ,, เซ,ดา (ชื่อสัตว์) ,, ระเดา (ร้อน)

แถม อ่าน แวม (ชื่อไม้) อ่าน ขแม (เขมร)

พวง ,, พวง (รวมกัน) ,, พวง (ห้วง)

แหง ,, แห้ง (แข็ง) ,, หงอศีรษะแอ (แห้ง)

(๗) อ่านคำแผลง คำพยางค์เดียวแผลงเป็น ๒ พยางค์
อ่านตามเสียงเดิม เช่น กัดบ—กระดบ (กระหัดบ) กัดอก
—กระดอก (กระหัดอก) ดนุก—ดรรนุก (ดอระหนุก) ตริ—
ตำริ (ตำหริ) ตรัด—ตำริด (ตำหริด) จรด—จ้ารัด ตรวด
—ตำรวด ตรวด—ตำรวด เถรีจ—ตำเรีจ

(๘) อ่านคำบาตต้นตักฤคตามอักษรวิไทย มีหลัก
๓ ประการ คือ

๑. อ่านเวียงพยางค์ เช่น ตักก=ตะกะตะ นคร =
นะคะระ ทวาร = ทะวาระ ตามตำแหน่งเดิมของเขาหรืออ่าน
เป็น ตะกน นะคอน และ ทวาน เพราะไทยถือว่าพยัญชนะท้าย
เป็นตัวสะกด จึงอ่านได้ทั้ง ๒ อย่างแต่ลักษณะของความ

๒. ถ้อยความไพเราะเป็นหลัก เช่น อาชยาน ประโยชน์
ประวัติ อ่านตามตำแหน่งเดิมว่า อาชะยาน ประโยค
ประหวัด ไพเราะ จึงคงอ่านตามเดิม แต่ ตวามี่ โสตก
ถัยมฏ ตำแหน่งเดิมอ่านเสียงคำ ไม่ถือว่าเป็นอักษรนำไม่

เพราะไทยจึงอ่านตามอักษรวิธียุคไทยว่า สะหว่ามี สะโหตก
สหายัมพุ

๓. คำที่ไทยใช้มานานแล้ว บางคำก็เปลี่ยนเสียง
พยางค์หน้าอย่างไทยคงพยางค์หลังไว้ตามเดิม เช่น วรรณ
(ทอระนั) บดี (บอดดี) มรณา (มอระณา) วรกาย (วอระกาย)
ทรชน (ทอระชน) แต่บางคำใช้ตามคำเนียงเดิมมาขึ้นแล้ว
ก็คงใช้ต่อไปไม่เปลี่ยนแปลง เช่น กรณั (กระระนั) สรณา
(สระระณา) อรหันต์ (อะระหันต์)

(๘) การอ่าน ฤ ตามภาษาเดิมอ่านเป็นเสียง ริ
อย่างเดียว ไทยใช้อ่านเป็นวิ ริ และ เรอได้ (ดูหลักการเขียน)

(๙) การอ่าน ท ในภาษาไทยอ่านออกเสียงเป็น
ทอ มี มณฑา มณฑโท มณฑทก มณฑทด

๒. การอ่านตามอักษรวิธียุคของภาษาที่ไทยนำมาใช้ได้
แก่ภาษา บาดั ดันตฤต และเขมร มีหลักที่จะพิจารณา ๕
ประการ คือ

(๑) นิยมอ่านเรียงพยางค์ เช่น ฉาธารณะ มนะ
กรณะ เสวกามาตยาธิบตี สัมมาคม เทศนา วถา

(๒) อ่านตามหลักตั้งโยค คือตัวใดเป็นตัวตั้งกดตัว

นั้นต้องไม่ออกเสียง เช่น ตัปทาห์ มุกดา อาชญา มหาตมะ (มหาตมะ) ถ้าพยัญชนะตามหลังตัวสะกด เป็นอัมสระ คือ ย. ร. ต. จ. ให้อ่านเสียงกลักกันได้ เช่น ปรัศยุคบัน (ปรัศยุคบัน) ตัศยา วิทฺย อาชยาน จิตฺวา โดยเฉพาะ ถ้าเป็นตัวสะกดก็อ่านออกเสียงกลักได้ เช่น กัดบก กัดปนา กัดบงหา คัดปะ คัดปากกร ฯลฯ

ค ข ๓ เรียกว่าพยัญชนะอุดม (ออกเสียงคล้ายไอน้ำ) ถ้าเป็นตัวสะกดและมีพยัญชนะอื่นตาม อ่านออกเสียงได้ เช่น ทฤษฏี พุศฺจิก พัดฺค พัดฺตาร แม้เป็นภาษาไทย ก็พดอย อ่านออกเสียงไปด้วย เช่น พิศฺตุ ตาษตา ตาษเตียร มัดฺมัน มัดฺดิน ฯลฯ

(๓) อ่านคำธมาธ ต้องอ่านเสียงสระเนื่องกันทุก พยางค์ในระหว่างคำ เช่น ประวัศฺคาคัดฺร บุตรภริยา เสวกรราช ราชการ ยนฺตรกิจ ฯลฯ

(๔) การอ่าน ๗๑ ต้องอ่านออกเสียงเหมือน ด บาง คำ เช่น มณฑป บัณฺฑิต บัณฺฑะเรก บัณฺฑะเรว ปาณฑบ เหมือน ท บางคำ เช่น มณฑก มณฑา

(๕) คำในภาษาเขมรบางคำคงอ่านตามอักษรวิธของ

เขมร เช่น เถมิด (เถเมิด) ถมอ (เถมอ) ขมุม (ขมุม)
 ขมอม (ขะมอม) เขม (ขะแม)

๓. อ่านตามความนิยม คือไม่อ่านตามหลักเกณฑ์
 แต่อ่านตามเสียงเคยชินที่อ่านมานานตามเสียงนั้น เช่น กำเกิด
 (กำเหนิด) บำราบ (บำหราบ) บำราศ (บำราศ) ดำรัส
 ดำเร็จ ประโยชน์ ยุโรป ดิถก ดิเรก ประวัติ ฯลฯ

๔. อ่านตามลักษณะของคำประพันธ์ คืออ่านให้ถูก
 ลักษณะคำสัมผัส ทรุ ฤ หุ ตามชนิดหรือประเภทของบท
 ประพันธ์นั้น ๆ เช่น

(๓) วันนั้น จันทร มีดารากร ฯลฯ (อ่านว่าจันทอน)

(๒) บ้างผลิดอกออกช่ออรุณ แสง จันทร จับแจ่ม
 กระจางตา (อ่านว่า จัน)

(๓) คิวค้อมคឹងกตฤทัย ทออันกังและแกดังเถา
 พักตร์ผ่องกะ จันทร พระเพรา วิยะว่าจะมีต้อง (อ่านว่าจันทระ)

(๔) ฝ่ายนคร กาญจน บอกยุบถั่วจึก (กาน จน)

(๕) แก้วแก้วกาญจนประดับ วรธรรมพรพวงค์
 (กานจะนะ)

(๖) สัมญาไท้นฤเบศ เรศวรณรินทร์ (นเรศศวน)

การอ่านเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

๓. คำย่อ พณ ฯ = พระหัตถ์เจ้าท่าน

กรุงเทพ ฯ = กรุงเทพมหานคร

โปรดเกล้า ฯ = โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา = ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฎีกา

ไม่ทราบเกล้า ฯ = ไม่ทราบเกล้าทราบกระหม่อม

วัดระฆัง ฯ = วัดระฆังโฆสิตาราม

สรุป ฯ ต้องอ่านให้เต็มตามคำเต็มทุกแห่ง

๒. พระปรมาภิไธย ย่อ

จปร = จุฬจอมเกล้า ปรมมหาราชาราช

วปร = วชิราวุธ " "

ปปร = ประชาธิปก " "

อปร = อนันตมหิตต " "

ภปร = ภูมิพล " "

๓. วัน เดือน ปี ทางจันทรคติ เช่น

วัน ๕^{๑๒๓} คำ = วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ชน ๑๒ คำ

วัน ๓^{๑๒๒} คำ = วันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๒ คำ

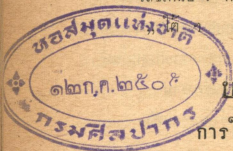
กฎเลขข้างหน้า หมายถึงวัน ๑-๒-๓-๔-๕-๖-๗

คือ ตั้งแต่วันอาทิตย์ ถึง วันเสาร์ ตามลำดับ

เลขข้างหลัง หมายถึงเดือน ตั้งแต่ ๑-๑๒

๑=อ้าย ๒=ยี่ ต่อไปเรียงตามเลข

เลขเหนือ ๑	หมายถึง	ข้างขึ้น	} ๒ ตั้งแต่ ๑-๑๕ คำ
เลขใต้ ๑	"	" แรม	

บทที่ ๑๑

การใช้ราชาศัพท์

๑. การใช้สำหรับพระมหากษัตริย์

(๑) หลักการใช้ พระบรมราช พระบรม พระราช พระ ราช มีหลักการว่าต้องใช้ตามความสำคัญมากและน้อย เรียงตามลำดับของคำที่กล่าวนั้นและใช้เฉพาะ ประกอบหน้า นาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. พระบรมราช เช่น พระบรมราชโองการ พระบรมราชวินิจฉัย พระบรมราชวงศานุวงศ์ พระบรมราชโอรสธิดาราช พระบรมราชชนนี

๒. พระบรม เช่น พระบรมมหาราชวัง พระบรม-

วงคำวงศ์ พระบรมรูป พระบรมฉายาภรณ์ พระบรม-
นามาภิไธย พระบรมราชินี

๓. พระราช เช่น พระราชวงศ์ พระราชดำรัส
พระราชโองการ พระราชนิพนธ์ พระราชประวัติ พระราช
นิเวศน์ พระราชประสงค์ พระราชโอรส พระราชกุศล
พระราชวัง พระราชดำริ พระราชดำเนิน พระราชเทวี

๔. พระ เช่น พระเนตร พระกรรณ พระฉาย
พระบาท พระหัตถ์ พระเกาх พระทนต์ พระมาดา ฯลฯ

๕. ราช เช่น ราชวงศ์ ราชรถ ราชกิจ ราชการ
ราชสมบัติ ฯลฯ

(๒) การใช้ ทรง มีหลักการใช้ต่างกัน ๓ ประการคือ

๑. ใช้ประกอบหน้าคำนาม ซึ่งเป็นนามสามัญทั่วไป
แต่เป็นการแสดงอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น จักรัน ได้
ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ทรงม้า ทรงช้าง ทรงรถ ทรงเรือ
ทรงเครื่อง ทรงบาตร

๒. ใช้ประกอบหน้าคำนาม ที่เป็นราชาศัพท์ต่าง ๆ
เป็นการแสดงอาการ เช่น ทรงพระอักษร (เขียนอ่านหนังสือ)
ทรงฉลองพระเนตร (สวมแว่นตา) ทรงพระสุบิน (ฝัน)

ทรงพระพิโรธ (โกรธ) ทรงพระบึงคดหนัก (ถ้ายอจุระ)
ทรงพระบึงคดเบา (บั้งด้าว)

๓. ใช้ประกอบคำกริยาซึ่งเป็นคำสามัญทั่วไป เช่น
ทรงโบกธง ทรงฟัง ทรงยิง ทรงเดิน ทรงขว้าง ทรงถ้าว
ทรงทักท้วง ฯลฯ

(๓) การใช้คำว่า คั้น หลวง พระที่นั่ง มีหลัก
ต่างกันดังต่อไปนี้

๑. คั้น ใช้ประกอบท้ายศัพท์หรือคำสามัญทั่วไปซึ่ง
เป็น คำนาม แสดงว่าเป็นของคั้นค้ำ ของพระมหากษัตริย์
เช่น เครื่องคั้น ข้างคั้น ม้าคั้น เรือพระที่นั่งคั้น พระแสง
หอกคั้น พระแสงปืนคั้น พระแสงคั้น

๒. หลวง ใช้ประกอบท้ายคำนามทั่วไปแสดงว่าเป็น
ของพระมหากษัตริย์ เช่น เงินหลวง, ของหลวง, ที่หลวง
รถไฟหลวง ยานยนตร์หลวง ข้างหลวง ไร่นาหลวง ลูกหลวง
หลานหลวง

๓. พระที่นั่ง ใช้ประกอบท้ายคำนามทั่วไป ซึ่งเกี่ยว
แก่เป็นพาหนะของหลวง เช่น ข้างพระที่นั่ง เรือพระที่นั่ง
รถพระที่นั่ง ม้าพระที่นั่ง

ถ้าเป็นสถานที่ ที่พระมหากษัตริย์ใช้อยู่อาศัย เช่น
เรือนโรง ใช้ประกอบข้างหน้า เช่น พระที่นั่งดุสิตสวรรค์
พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระที่นั่ง
เย็น ฯลฯ

(๔) การสนทนาได้คอบกับพระมหากษัตริย์ ซึ่ง
เรียกว่า “คำกราบบังคมทูล”

๑. คำนามต่าง ๆ นิยมใช้ภาษาเขมร บ้างหรือ
สันตฤต ตามหลักที่ไทยนำมาใช้แต่โบราณกาลโดยมาก

๒. คำกริยา ถ้าจะใช้คำไทยสามัญ ต้องใช้ ทรงนำหน้า
มีฉะนั้นต้องใช้ให้ถูกราชาศัพท์ซึ่งเป็นภาษาเขมร เช่น เสด็จ
บรรทม ตรัสว่า เสด็จฯ ซึ่งเป็นการกระทำส่วนพระองค์คำ
อื่น ๆ ก็มีบ้าง จงสังเกตในส่วนราชาศัพท์ว่าด้วยอาภักติกริยา
ต่าง ๆ ต่อไป

๓. การใช้คำขึ้นต้น ต้องใช้ว่า “ขอเดชะฝ่าละออง
ธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า ขอรับ
พระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูล เพื่อทรงทราบได้
ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า.....”

๔. การรับคำสั่งต้องใช้ว่า “พระพุทธเจ้าค่ะ ข้าพระ

พุทธเจ้า ขอรับพระบรมราชโองการได้เกิดได้กระหม่อม”
และลงท้ายว่า “ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

ถ้าเป็นการด่วนก็ใช้เพียงว่า “พระพุทธเจ้าขอรับ
พระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ขอเดชะ”

๕. การตอบว่า “อยู่เป็นสุขสบายดี” ต้องว่า “พระ
พุทธเจ้าขอรับ พระบรมราชโองการได้เกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสุข
สบายดี ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ”

๖. การกล่าวขออภัยโทษต้องว่า “พระราชาธรรมา
ไม่พินเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานอภัยโทษ
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ด้วยเกล้าด้วยกระ
หม่อม ขอเดชะ”

๗. การกราบทูลถึงถึงหน้าเกลียด หรือคำหยาบต้องว่า
“การมีบังควรจะกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ ข้าพระ
พุทธเจ้าเห็น.....”

๘. การกราบทูลว่า “กินข้าวแล้ว” ต้องว่า “ขอเดชะ
พระมหากษัตริย์คุณเด่นเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้ารับพระราช
ทานแล้ว”

๙. การกราบทูลว่า “แมวกินหนูหรือสัตว์กินสัตว์”

ต้องว่า “ขอเดชะเหตุมีบังควรจะกราบทูลพระกรุณา ข้าพระพุทธเจ้าเห็นแนวกันหนุ พระพุทธเจ้าชะ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

๓๐. คำราชาศัพท์ทศวรรทราบ ๑. พวกนามต่าง ๆ

พระนลาฏ=หน้าผาก พระกร=ข้อมือ ขั้พระบาท=ข้อเท้า

,, ขนง=คิ้ว ,, นขา=เล็บ ,, ล้วน=ผิวหนัง

,, โอยฐ=ปาก ,, อังตะ=ไหล่ ,, เตโท=เข่า

,, ทนค=ฟัน ,, บัปผาสะ=ปอด ,, บัคฺคา=อาตม

,, ขิวหา=ลิ้น ,, ขนอง =หลัง ,, บัคฺคา=น้ำ บ้า

(ข้างพ่อ)

,, เขพระ =น้ำลาย ,, ไส้ภี =ตะโพก ,, มาตุจฉา=น้ำ ไว้

(ข้างแม่)

,, ปราง=แก้ม ,, อูระ =ต้นแขน ,, เขษฐา=พิชาย

,, หนุ =คาง ,, เพลา =คัก(ขา) ,, เขษฐภักคิน=พิธาว

,, อูระ =อก ,, ขาณู=เข่า ,, อนุชา =น้องชาย

,, ปรัด=ตักข้าง ,, ขงฆ์ =แข้ง ,, กนิษฐา=น้องสาว

,, พาหา=แขน หลังพระขงฆ์=น้อง ,, ตินิดา =ลูกสะใภ้

๒. เครื่องราชูปโภคต่าง ๆ

พระศุภพรภษาณ=โต๊ะเสวย ฉลองพระหัตถ์ข้อมือ=

ข้อมือ

พานพระศรี=พานหมาก	พระแสงกรรขีต=มัสตเจียนหมาก
พระสุพรรณราช=กะโพนใหญ่	,,กรรไตร=กรรไตร(ตะไกร)
,, ,, ศรี=กะโพนเล็ก	,, วิสูตร = มัง ม่าน
,, รัตนกรัณท์=คตบั	,, ยัญ = ทนอม
,, สุธารต=นารชา	,, แท่นบรรทม=เตียงนอน
เครื่องเสวย=ของเสวย	คฤมพระบรรทม=ผ้าห่มนอน
พระโสดก=ยารักษาโรค	พระฉาย=กระจก
,, ,, มวน=บุหร	,, ต่าง=หั่ว
,, ,, ประจุ=ยาถ่าย	,, สุกนช=ผ้าอบ น้าหอม
น้าจันทร=สุรา	,, มาตา=หมวก
พระกระยาเสวย=ข้าว	,, เชนย=หมอน

๓. อากัปกิริยาต่าง ๆ

พระบรมราชโองการ=คำสั่ง	ทรงพระอักษร=อ่าน เขียน
	เรียน
,, ราโชวาท= ,, ต่อน	ทรงเครื่อง=แต่งตัว
พระราชดำรัส = ,, พูด	,, ,, ใหญ่=คิดผม
,, ปฏิสันถาร=สนทนา	,, ,, คั้น=เค่งเครื่องกษัตริย์
,, ทาน=ให้	เสด็จเข้าห้องต้งง-อาบน้า

ทอดพระเนตร=ดู ถาดพระท=ปูล้อน
 ทรงพระราชดำริ=คิด ทรงพระสรวด=หัวเราะ
 „ „ ปุจฉา=ถาม „ „ กันแสง=ร้องไห้
 พระราชหัตถเลขา=จดหมาย „ „ ครรภ=มีครรภ์
 พระราชวินิจฉัย=ตัดสิน กราบถวายบังคมลา=ลา
 ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล=ทำบุญ กราบบังคมทูล=บอก
 „ พระพิโรธ=โกรธ อยู่งานพัด=อยู่เวรพัด
 „ พระกต=อยู่เวรกรม

๒. การใช้ถ้อยคำดำหริบเจ้านายชั้น ไม่ใช่พระมหา-
 ษัตริย์ เช่น พระองค์เจ้า และหม่อมเจ้า มีหลักการใชดังนี้

(๓) ถรรพนาม

๑ ท	๒ ชน	คำบุรุษที่ ๑	คำบุรุษที่ ๒
๑.	พระบรมราชัน	ข้าพระพุทธเจ้า	ใต้ฝ่าละออง พระบาท
๒.	พระยุพราช	ข้าพระพุทธเจ้า	ใต้ฝ่าละออง พระบาท
๓.	พระเจ้าลูกยาเธอชน เจ้าฟ้า	ข้าพระพุทธเจ้า	ใต้ฝ่าพระบาท

๑ ท	๒ ชน	คำบุรุษที่ ๓	คำบุรุษที่ ๒
๔.	พระเจ้าถูกยาเขอชน ^๒ พระองค์เจ้าททรง ^{๑ ๒} กรมแล้ว(เจ้าต่างกรม)	ข้าพระพุทธเจ้า	ใต้ฝ่าพระบาท
๕.	พระเจ้าถูกยาเขอชน ^๒ พระองค์เจ้า ^๑	ข้าพระพุทธเจ้า	ใต้ฝ่าพระบาท
๖.	พระราชวงศ์ชน ^{๑ ๒} พระเจ้าวรวงศ์เธอ ^๑	เกล้ากระหม่อม	ฝ่าพระบาท
๗.	หม่อมเจ้า	กระหม่อม	ท่าน

(๒) ตักรพนามเรียกผู้เกี่ยวข้องของบางคน เช่น

๑. ภรรยาเรียกหม่อม ๒. ลูกชายเรียกพระโอรส

๓. ลูกหญิงเรียกพระธิดา ๔. ญาติเรียกพระญาติ

(๓) คำนำหน้านามทั่วไป พระ และใช้ราชาศัพท์ร่วมกับพระมหากษัตริย์ เช่น พระเนตร พระกรรณ ฯลฯ

(๔) คำนำหน้ากริยาทั่วไป ใช้ ทรง เช่น ทรงเดิน ทรงเรือ ฯลฯ

(๕) ตาย เรียก ดันพระชนม์

ปทท ๑๒

หลักการประพันธ์

๓. กตอนรูปภาพ

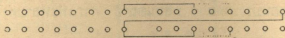
กตอนรูปภาพเป็นกตอนที่แพร่หลายมาก จนมีบางท่านเรียกกตอนประเภทนี้ว่า กตอนตลาด การแพร่หลายคงไม่ใช่เพราะการประพันธ์ง่ายเขียนได้คล่องแคล่วดังที่บางท่านเข้าใจกัน แต่อาจเป็นเพราะความไพเราะของกตอน อ่านได้ง่ายทั้งเข้าใจง่ายด้วย จึงมีผู้นิยมกันมากหลักของการประพันธ์จะวางไว้ให้เข้าใจง่ายและจำได้ง่ายดังต่อไปนี้

(๓) ลักษณะของกตอนท่อนหนึ่ง (บทหนึ่ง)

กตอนท่อน (บทหนึ่ง) หนึ่ง มี ๒ คำกตอน คำกตอนหนึ่ง มี ๒ วรรค ๆ หนึ่งมี ๘-๘ คำ มีข้อประจำวรรคทุกวรรค จะเห็นได้จากรูปโคลงต่อไปนี้

ลำดับ	รับ
๐๐๐ ๐๐ ๐๐๐	๐๐๐ ๐๐ ๐๐๐
รอง	ตั้ง
๐๐๐ ๐๐ ๐๐๐	๐๐๐ ๐๐ ๐๐๐

(๒) ลักษณะคำสัมผัสบังคับ (สัมผัสนอก) ใน
กลอนท่อนหนึ่งต้องมีคำที่สัมผัสกัน อย่างที่เรียกว่า สัมผัส
สระ ๓ แห่ง ๆ ละหนึ่งคำ คือ

คำสัมผัสระหว่างวรรคหน้ากับวรรคหลัง ต้องเป็นคำสุดท้าย
ของวรรคหน้ากับคำที่ ๓ หรือคำที่ ๕ ของวรรคหลัง ส่วนคำ
สัมผัสระหว่างวรรค รับ กับ วรรค รอง นั้น ต้องเป็นคำสุดท้าย
ด้วยกันทั้ง ๒ วรรค

ตัวอย่าง

อย่าเกียจคร้านการเรียนเร่งอดสำห

มิวิชาเหมือนมทรพยอยุ่บนแสน

จะตกถิ่นฐานใดก็ไม่แคลน

ถึงคบแค้นก็พอยังประจักษ์คน

คำสัมผัสบังคับข้อ ๓ คำให้ กับ ขา ๒ แคต กับ แค้น
 ๓ แคต กับ แค้น จะเห็นได้ว่ามีรูปสระอย่างเดียวกัน คำ
 สัมผัสทั้ง ๓ แห่งนี้สำคัญมาก จำเป็นต้องแต่งให้สัมผัสกัน
 อย่างถูกต้อง มิฉะนั้นจะไม่นับว่าเป็นบทประพันธ์กลอนสุภาพ

(๓) การต่อกลอนแต่ละท่อนเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน
 การประพันธ์กลอนแต่ละท่อนในเรื่องเดียวกัน มีลักษณะ
 เหมือนกันหมดทุก ๆ ท่อน (บท) จนตลอดเรื่อง แต่การ
 ประพันธ์กลอนท่อนใหม่จะให้ต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับท่อนเดิม
 ต้องประพันธ์ให้ คำสุดท้ายของ วรรครับ สัมผัส (สระ) กับ
 คำสุดท้ายของ วรรคส่ง บทต้นเสมอไป จึงถึงเกิดตัวอย่าง
 ต่อไปนี้

อย่าเกียจคร้านการเรียนเร่งสุดคำให้

มีวิชาเหมือนทรัพย์อยู่นับแสน

จะตกถิ่นฐานใดก็ไม่แคลน

ถึงคับแค้นก็พอยังประทังตน

อันความรู้กระจ่างแจ่มอย่างเดียว

แต่ให้เขี้ยวชาญเกิดคงเกิดผล

อาจจะรักเร็ดรูปลักษณ์

ถึงคนจนพงศ์ไพร่ก็ได้ ดี

เกิดเป็นชายชาวสยามตามวิสัย

หนังสือไทยไม่รู้ตัวดี ส

ต้องบอขายขายหน้าทางตาบ

ถึงผู้ตกคงดอยถอยตระ กูล

จะดำเคยเดี่ยชอว่าโนดชา

จะชักพาศดากให้ด่าบ สุน

ทั้งขายหน้าญาติวงศ์พงศ์ประยูร

จะเพิ่มพุดคิดนค่านินทา

(๔) คำสัมผัสใน คือคำสัมผัสในวรรคเดียวกัน เพื่อให้อ่านคล่องและฟังไพเราะยิ่งขึ้น ผู้ชำนาญในการประพันธ์กลอน ย่อมกระทำได้ดี แต่ที่ไม่รู้ดำคณิก นักประพันธ์ไม่ค่อยอมระวังเนื้อความที่จะประพันธ์ให้ได้ความดีเป็นใหญ่ แม้จะเสียสัมผัสในไปบ้าง การประพันธ์เพียงให้ได้สัมผัสใน แต่เสียความหรือไม่ได้ความนั้น ควรเว้นเสีย

คำสัมผัส ที่เรียกว่าสัมผัสในนี้ มี ๒ ชนิด คือ

๑. สัมผัสสระ

๒. สัมผัสอักษรหรือพยัญชนะ

(๑) สัมผัสสระ คือคำสัมผัสที่มีรูปสระอย่าง

เดียวกัน แม้จะต่างเสียงวรรณยุกต์กันก็ได้ เช่น ชา กับ คำ
 กิน กับ ดิน เพ็ญ กับ เคย คง กับ ดง ดำ กับ นาม
 คะ กับ นะ เช่นนี้เป็นต้น แต่ถ้าเป็นคำพ้องสระ ใ กับ อาย
 หรือ อะ กับ อา อี กับ อี จะนำไปใช้ในลักษณะสัมผัสบังคับ
 (สัมผัสนอก) แล้วใช้ไม่ได้ แต่ถ้าจะใช้เป็นคำสัมผัสในก็
 พอให้ได้ กตอนที่มีคำสัมผัสในที่ใดและถูกต้องจะไพเราะเพียง
 ไหน จึงสังเกตกตอนซึ่งมีอยู่ในนิราศอิเหนา ของสุนทรภู่
 ดังต่อไปนี้

นอนเกิดหนายาหยาพิจะกัถอม
 งามตะม่อมมิ่งขวัญอย่าหวั่นไหว
 คัรรอบขอบเคียงเหมือนเวียงชัย
 นอนร่วมไม้เหมือนปราสาทราชวัง
 เคยจำเรียงเสียงนางสร้างค์เห่
 มาฟังเรไรแซ่เหมือนแตรดังขลุ่ย
 เคยวิสูตรรดกินบนบัลลังก์
 มากำบังหมุ่ไม้ในไพรวัน

(๕) ลักษณะพิเศษของคำบางคำ กตอนที่จะ
 ประพันธ์ให้ไพเราะและถูกต้องตามลักษณะ ที่เรียกว่า สดับ

รับ รอง และ ส่ง แด้ว จำเป็นต้องประพันธ์ให้ถูกต้องตาม
ลักษณะที่จะกล่าวต่อไป

๑. คำสุดท้ายของวรรคลำดับ ถ้าจะตั้งเกิดตามกตอน
ตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นคำที่ประกอบด้วย
เสียงวรรณยุกต์รูปอื่น ที่ไม่ใช่เสียงสามัญทั้ง ๕ ฉะนั้นการ
ประพันธ์จึงควรใช้คำเต็ม ๆ ถึงแม้จะเป็นเสียงสามัญบ้าง
เช่นคำว่า “เดี่ยว” เป็นต้น

๒. คำสุดท้ายของ วรรครับ ควรเป็นคำเสียงสูง ๆ ยิง
เสียงสูงสุดเป็นเสียงจัตวาบังคับ เช่น แด่น ผล ตั้ สูญ ไหว
ดังข เป็นต้น แต่ถ้าจำเป็นเสียงอื่น ๆ เช่น เสียงโท ก็พอ
ใช้ได้

๓. คำสุดท้ายของวรรครองและส่ง นิยมใช้คำคำ ๆ
ที่มีเสียงสามัญ เช่น แด่น คน สกนั ด้ ปี่ กุด
ประยูร แด่นินทา เป็นต้น แต่ถ้าหาไม่ได้หรือไม่ดีจะใช้
เสียงตรี เช่น คะ นะ จะ แทนก็ได้

ตัวอย่าง

โน่นนกเขาจับเขาเขาคิดำคู่ จุ้ยกก จุ้ยกก เร่งคู่ชน
นกอินทรีจับกิ่งคนชิงชน เบญจวรรณจับเจ้าเถาว์วัดเบญียง

หมู่ไก่บ้างกรากกะตาคกอง ตัวผู้ของเขกเขกเวกเวกเต้ง
เขาเต็มชุกชุกเขยควเมยเคย แดงแดงเต้งดตแดงเข้าแฝงก

(๖) การขนดินและลงท่าย การประพันธ์กลอน
สุภาพเป็นเรื่องใหญ่ ๆ ยาว ๆ เช่น พระอภัยมณี โคบุตร
กลอนนิราศ มีลักษณะขนดินและลงท่ายอย่างเดียวกัน คือ
ขนดิน ด้วยวรรครับ และจบเรื่องด้วยคำว่า “เฮย”

ตัวอย่าง

๑. เรื่องพระอภัยมณี

แต่ปางหลังยังมีกรุงเกษตรัย
ดมมคติวงศ์ทรงนามท้าวสุทรรักษ์ ผ่านดมมคติมาถึงตามหานคร

๒. เรื่องโคบุตร

แต่ปางหลังครึ่งดวงพระคำดนา
เป็นประภมดมมคติกันดืบมา เป็นปัญหาโลกประวิงทงหญิงชาย

๓. นิราศอิเหนา

นิราศร้าง ห้างเห เด่นหา
ปางอิเหนา เสร้าสุดถึงบุษบา พระพายพาพัดน้อยให้ต้องดอย

๔. นิราศพระแท่นดงรัง

นิราศร้างห้างไถดอาดัยหวง
ไปพระแท่นดงรังตั้งแต่ดวง ถึงพุ่มพวงชนิษฐาพางาม

๕. เรื่องคดีเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ ฉบับได้รับรางวัล

ที่ ๓ ในการประกวด

อาภรณ์งามอร่ามเลิศประเสริฐศรี

เช่นเครือของทองผ่องแผ้วครครนมนัน เห็นว่าคิดด้วยแสงแรงถกถก
หากประคัมกับใครผู้ไรร้าย ไม่เห็นหายคลายโหดเหี้ยมดักหน
แต่งให้พาดพาดห่อนละระรานชน ผู้ใดยดชยาดกถัวเกลี้ยดทัวไป
แต่ด้นคี่ด้นทุกชาติคำด้นา หากด้นทรา แท้ด้นคิดเดื่อมิได้
แต่งได้งามอร่ามด้นทุกคนไป ไม่เลื่อถวยไพร่พาดท้านผู้ใด
ผู้ใดเห็นเย็นตานารักใคร เพราะงามใจจรรยาต่างศรี
งามดนม่อมพริบมด้นทงอนทริย คัดจงดัดเดนมวรอาภรณ์ไชย

ป. ประณัน

ประพันธ์

๒. กลอนบทละคร การประพันธ์กลอนประเภทนี้
มีลักษณะ การประพันธ์ อย่างเดียวกัน กับกลอนสุภาพทุกประ-
การ เช่น ลักษณะของกลอนแต่ละท่อนคงแต่คั่นจนจบ การ
ดัดมัดบังคับ การต่อกกลอนแต่ละท่อนเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน
การใช้คำดัดมัดใน ตลอดจนลักษณะพิเศษของคำบางคำทั้ง
วรรค ดับ รับ รอง และแต่ง ที่ต่างกันบ้างดังต่อไปนี้

(๑) จำนวนคำในวรรคหนึ่ง ถัดจนบทละครนิยม
เพียงวรรคละ ๖—๗ คำ อย่างมากก็เพียง ๘ คำ เว้นแต่วรรค
ขึ้นต้นมักใช้ ๒—๕ คำ

(๒) การขึ้นต้น นิยมขึ้นต้นด้วยวรรคดับ ลงท้าย
ก็เคย เช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง

๑. เรื่องอิเหนา

มาจะกล่าวบทไป	ถึงต้องศทรวงธรรม์นาถา
เป็นหน่อเนื้อเชือกวงศ์เทวา	บิดเรศมารดาเดียวกัน
รูปร่างฤทธาศักดิ์ดาเดช	ดำรงนคเรศเขตชั้นที่
เชษฐาครองกรุงกุเรปัน	ถดินนดาหาธานี
องค์หนึ่งครองกาหลงบรรณ	องค์หนึ่งครองสิงห์ด้าห์
แต่ละองค์ล้วนทรงฤทธิ์	เป็นทนต์ถิธรบือไกล

๒. เรื่องสังข์ทอง

มาจะกล่าวบทไป	ถึงท้าวสามตเรื่องศรี
เสวยราชสมบัติสวัสดิ์	ในบุรีสามตพระนคร
มีองค์อัคราญา	ชอมนาทาเทวศรีธรรม
มีบิดานาร่วมอุทร	ทั้งเจ็ดนามกรต่างกัน

น้องนุชสุดท้องของชอจนา ใฝ่หาเพียงนางในสวรรค์
 พรังพร้อมตัวอ่อนมก้านัด เป็นคู่ทุกวันครวญคน

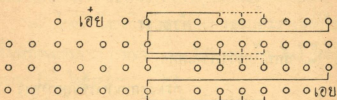
๓. กลอนเสภา การประพันธ์เหมือนกลอนบทละคร
 ทุกประการ เว้นแต่วรรคคนเมื่อนคนบทนิยมใช้ว่า “ครานน”

ตัวอย่าง

ครานนเจ้าหมื่นไวยเจ้าพดางาม ได้ฟังความคั่งแค้นทุกชุมชน
 กระทบกระแทกแตกคั้นให้บัคคด ฉันทนจนพ้นที่จะพรรณนา
 อนันต์เมียดองหนคองห้าม ตามคำปฐาณท่านย่อมว่า
 มักเกาะเกาะเกินกำเป็นขรรคมดา ไซ้ว่าจะไม่เลี้ยงให้เที่ยงธรรม
 ศรีมาดาก็ให้เป็นเมียดหวดง ข้าไททองปวงไม่เกินกำ
 ดัร้อยฟ้าหล่อนกว่าอยู่ในคำ ทงให้ถอนาทุกบ่มา
 เงินทองของข้าวตักเท่าไร ก็มอบให้ไว้หมดทั้งเคหา
 ครนว่าเห็นสิ่งใดไม่ชอบตา ฉันทว่าหล่อนก็เกลี้ยงขนเลี้ยงดัง
 ทำเป็นไกรรบัวว่าข้าค่าประชด ฉันทเห็ดออกดอกจนจงดบ่าง
 ทำแต่พอหลดาบปราบพอฟัง ไซ้จะคงเคยเวรเช่นดังเจรจา

๔. บทดอกสร้อย เป็นกลอนสำหรับใช้ร้องเพลงไทย
 เดิมทำนองต่าง ๆ ลักษณะการประพันธ์อย่างเดียวกับกลอน
 บทละครทุกประการต่างกันแต่

๓. วรรณคดี มี ๔ คำ ประกอบด้วย “เอ๋ย” หนึ่งคำ
 ๔. ดอกสร้อย ๓ บท มีเพียง ๔ คำกลอน วรรณคดี
 ประกอบด้วย “เอ๋ย” หนึ่งคำ จึงได้เกิดรูปโคลงและตัวอย่าง
 ต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๑ กระเชยกระต่าย	มุ่งหมายเสาะหาแต่อาหาร
เผดนิคคิดเร็วคักคาน	ถนถนเชือกมัดคักคาน
ทำการตั้งโตให้พิณ	อย่าคิดละโมภโถกถน
เห็นแก่โตไควคว่าไม่รอร	จะยื่นคอเข้าเร็วยายแก้วเอ๋ย

๕. กลอนดั่งกรว เป็นกลอนสำหรับใช้ร้องเพลง
 ทำนองต่าง ๆ ของไทยมาแต่โบราณ ลักษณะการประพันธ์
 เหมือนกลอนสุภาพทุกประการ มีต่างกันบ้าง คือ

(๓) วรรณคดีของประกอบด้วยคำว่า “จักรวา”
๓ คำกับคำอื่น ๆ อีก ๕ คำ วรรณคดีอื่น ๆ วรรณคดี ๘-๘ คำ
วรรณคดีสุดท้ายประกอบด้วย “เฮย” หนึ่งคำ

(๒) จักรวา ๓ บท มีเพียง ๔ คำกตอน เหมือน
กตอนบทดอกสร้อย

ตัวอย่าง

๑. จักรवादาวจรเข้เหือก

ศีรษะตกหันหางชนกตางหา

เป็นวันแรมแจ่มแจ้งด้วยแสงดาว

นาค้างพรายไปรอยรอยตะของ

ถมว่าพดเคียดจวบผวเนอ

ความหนาวเหือดทันทนกลมดหมอง

ตฤณากาเหวากเราร้อง

เห็นแสงทองส่องฟ้าขอตาเขย

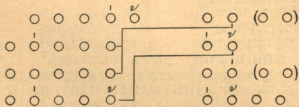
๒. จักรวาทิวนอนมทมณแดน

ไม่วานแม่นพมมานที่หวานหอม

กดินประเทียบพมพวงดวงพยอม อาจจะมีมจิณมด้วยโถม

๓. โค้งตั้งรูปภาพ มีลักษณะ คือ

๑ บาทมี ๔ บาท ๓ บาทมี ๒ วรรคๆ หน้า ๕ คำ วรรค
หลัง ๒ คำ เฉพาะบาท ๓ แดะบาท ๓ เพิ่มตัวร้อยในวรรค
หลังได้อีก ๒ คำ วรรคหลังของบาทที่ ๔ ต้องมี ๔ คำ
คำบังคับเขกโท มีเขก ๗ คำ โท ๔ คำ แดะมีคำสัมผัส
(สระ) อีก ๓ คู่ ดังรูปโค้งต่อไปนี้

เฉพาะบาทที่ ๓ วรรคหน้า คำที่บังคับเขกแะโทนั้นอาจเปลี่ยน
กันได้ เช่นในบทที่ ๒ ของตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๑ เดี๋ยวดีอเดี๋ยวเจ้าอ้าง	อันใด พี่เขย
เดี๋ยวยอมมยอยศใคร	ท้าวหัด
สองเข็พหัดบ่ไหล	ดื่มคน ฤาพิ
สองพิคคองข้า	อย่าได้ถามเผื่อ

๒ งาตำร ^๕ ๆเหียน ^๕ ห่อน	หัด ^๕ กัน
คำ ^๕ ก ^๕ ถ่าว ^๕ ถ่า ^๕ ร ^๕ ย ^๕ น	อย่าง ^๕ น ^๕ น
คำ ^๕ คน ^๕ ถ่าว ^๕ คำ ^๕ ฝ ^๕ น	คำ ^๕ ถ่า
หัว ^๕ เต่า ^๕ ยาว ^๕ แฉว ^๕ ด ^๕ น	เด ^๕ หัด ^๕ น ^๕ ท ^๕ ร ^๕ น

๓ น้า ^๕ เหิ่น ^๕ ม ^๕ ระ ^๕ ด ^๕ าง ^๕ ด ^๕ ึง ^๕ เหิน ^๕ ้า	ไฉน ^๕ ห ^๕ ย ^๕ ค
ม ^๕ ด ^๕ าง ^๕ อ ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ก ^๕ บ ^๕ ร ^๕ ิ ^๕ ฐ ^๕ ท ^๕ ร ^๕	เด ^๕ ื่อ ^๕ ม ^๕ ร ^๕ าย
ค ^๕ น ^๕ เว ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ่อ ^๕ เว ^๕ ร ^๕ ป ^๕ ระ ^๕ ท ^๕ ษ ^๕ ฐ ^๕	ท ^๕ ว ^๕ ไ ^๕ ท ^๕ ษ
เอ ^๕ า ^๕ อ ^๕ เว ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ง ^๕ บ ^๕ ห ^๕ ง ^๕ าย	อ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ด ^๕ ัน ^๕ ด ^๕ ู ^๕ ญ ^๕ เว ^๕ ร

คำ^๕น้า^๕ส^๕ง^๕เก^๕ด บ^๕ท^๕ท^๕ ๒ เหียน^๕ก^๕บ^๕ห^๕่อ^๕น เปี^๕ด^๕ย^๕น^๕ท^๕

เอ^๕ก ไ^๕ท^๕ ก^๕ัน บ^๕ท^๕ท^๕ ๓ เหน^๕้า^๕ ก^๕บ^๕ ห^๕ง^๕าย^๕ ร^๕เี^๕ย^๕ก^๕ว^๕่า คำ^๕ ไ^๕ท^๕ ไ^๕ท^๕ษ

เพ^๕ระ^๕ท^๕ล^๕ูก^๕ค^๕อง^๕เข^๕ียน เหน^๕้า^๕ ก^๕บ^๕ ง^๕าย^๕ ท^๕เี^๕เข^๕ียน^๕เปี^๕ด^๕ย^๕น^๕ไป^๕เช^๕น^๕น^๕ก^๕

เพ^๕ื่อ^๕ให้^๕ล^๕ูก^๕ห^๕อ^๕บ^๕ง^๕ค^๕บ^๕ข^๕อง^๕ค^๕อ^๕ด^๕ง ท^๕ำ^๕น^๕อ^๕ง^๕เด^๕ีย^๕ว^๕ก^๕น^๕คำ^๕ท^๕เเคย^๕เข^๕ียน^๕

ไ^๕ท^๕ เช^๕น^๕ ข^๕ำ^๕ เหน^๕้า^๕ ถ^๕ำ^๕ เเมื่อ^๕ค^๕อง^๕การ^๕เปี^๕ด^๕ย^๕น^๕ให้^๕ล^๕ูก^๕ห^๕อ^๕

บ^๕ง^๕ค^๕บ^๕ข^๕อง^๕ค^๕อ^๕ด^๕ง^๕ท^๕อ^๕า^๕จ^๕เปี^๕ด^๕ย^๕น^๕เข^๕ียน^๕เเป็น^๕ คำ^๕ น^๕้ำ^๕ ท^๕ำ^๕ ได้^๕ ถึง^๕

เม^๕ำ^๕จ^๕ม^๕ี^๕ค^๕ว^๕า^๕ห^๕มา^๕ย^๕ม^๕ิ^๕ด^๕ไป^๕ไ^๕น^๕ด^๕ม^๕ย^๕น^๕ ฉ^๕ระ^๕น^๕จ^๕ง^๕ไม่^๕ค^๕ว^๕ร^๕ก^๕ระ^๕ท^๕ำ

เว^๕น^๕เด^๕ีย^๕แ่^๕จ^๕ำ^๕เเป็น^๕จ^๕ริง^๕ ๆ^๕ ก^๕เเพ^๕อ^๕ร^๕อ^๕ไป^๕ท^๕เำ^๕น^๕น^๕ คำ^๕ท^๕เปี^๕ด^๕ย^๕น

ไ^๕ท^๕ เเป็น^๕ เอ^๕ก^๕ ด^๕ิง^๕น^๕ร^๕เี^๕y^๕ก^๕ว^๕่า คำ^๕ เอ^๕ก^๕ไ^๕ท^๕ษ

๔. ค^๕อ^๕ด^๕ง^๕จ^๕ัก^๕ว^๕า^๕ท^๕ัน^๕ท^๕ี^๕ ม^๕ัด^๕ก^๕ษ^๕ณะ^๕เเหมือน^๕ค^๕อ^๕ด^๕ง ๔ ส^๕ฎ^๕า^๕พ

ท^๕ุก^๕ป^๕ระ^๕ก^๕าร^๕ ม^๕ิ^๕ค^๕ก^๕น^๕เพ^๕ย^๕ง^๕บ^๕า^๕ท^๕ ๒ ว^๕ร^๕ร^๕ค^๕น^๕้ำ^๕ น^๕ิ^๕ย^๕ม^๕ใช้^๕ คำ^๕ท^๕ ๔

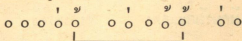
สัมผัส (สระ) กับ คำที่ ๒ ของวรรคหลัง ใน บาทที่หนึ่ง
เท่านั้น

ตัวอย่าง

๑.	โคลงอย่างนามแจ้งจัด	วาทีน ทันา
	บังคับรับกันแต่ง	อย่างพร้อง
	เดบงแบบแยกยดมัน	แผนกชนิด อินเอย
	ที่ด้นบาทต้องคด้อง	น่อนท่ายบาทประถม
๒.	เสร็จด้วยศวรรเยศอ้าง	ไอศุรีย์ ด้รวงฤ
	เย็นพระยศปฐนเคือน	เค้นฟ้า
	เกษมสุขดั่งสมบุรณ์	บานทวี่ป
	สว่างทุกขทุกเทศหล้า	แห่ดั่งดวันดรรเดริญ
๓.	เหคุนผวเขาชว	นุกเขิญ
	เกิดเมื่อยามเย็นคี่	คอกไท้
	อย่าชุ่นอย่าดำเคัญ	ใจเจ็บ พระเอย
	พระจักตฤาได้	เผด็จเดียนคักถยาม
๒.	โคลงคิน เป็นโคลงที่กวีโบราณชอบแต่งชอบอ่าน	

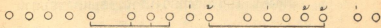
แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ไม่มีใครมีใครชอบนัก แต่ก็ควร
รู้ไว้บ้างก็ขอ

๓. โคตง ๒ คืบ มีลักษณะเอกโทและดัมผัด อย่าง
เดียวกับโคตง ๒ ตัภาพ ต่างแต่วรรคท้ายสุด
ตั้งรูปโคตงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๓. โคตงต้องเรียกอย่างคืบ โดยว่าวรรคท้ายนั้น
เปลี่ยนแปลง
๒. แต่งแบบเป็นแบบให้ กุณบุตรจำไว้ใช้ แต่งตาม
๓. โคมไฟไต้ยั้งแต่ งามกว่าดาวแท้แท้ เด็ดดี
๒. โคตงดำคืบ มีลักษณะเหมือนโคตงต้องคืบ
ทุกประการ แต่เพิ่มวรรคหน้าซึ่งไม่บังคับ เอก
โท แต่บังคับดัมผัดขึ้นอีก ๑ วรรค จงดูรูปโครง
และตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อควรสังเกต ๓. โคตงคณวิวิธมาถิ์ แต่ละบท
มีลักษณะเหมือนโคตง & สุภาพ เฉพาะกำหนดคำบังคับ
เอก. โท. ทั้งหมดเว้นแต่บาทท้าย (บาท &) เพิ่มบังคับ โท
เข้าในคำที่สี่วรรคหน้า ส่วนวรรคหลังลดคำลง ๒ คำ และ
ลดคำบังคับ โท ลง ๓ คำ

๒. คำสัมผัสในบทที่ ๓ เหมือนโคตง & สุภาพทุก
ประการ เว้นแต่บาท ๒ คำสุดท้ายของวรรคหน้า ไม่ต้อง
สัมผัสกับคำที่ ๒ ของวรรคหลังในบาทที่ ๓ เท่านั้น

๓. คำสัมผัสของบทที่ ๒ มีเพิ่มขึ้นจากบทที่ ๑ คือ
คำสุดท้ายของวรรคต้นในบาทที่ ๒ ต้องสัมผัส (สระ) กับ
คำสุดท้ายของวรรคหลังในบาท & ของบทที่ ๓ (บทต้น) กับ
เปลี่ยนแปลงคำสัมผัสในบาท & จากคำที่ ๕ (สุดท้าย) เป็น
คำที่ ๔ แทน

ตัวอย่าง

๑. เสดงกลโคตงอย่างคณิ บรรยาย
เด่นอรช วิวิธมาถิ์ เด่น

ปวงปราชญ์ทั่วทวยหาญ นิพนธ์เด่น เทอญพ่อ

ยดเยี่ยงฉบับพันชื เช่นแดง

๑ เป็นอาภรณ์กองแก้ว กายแก้ว

อาคมไธโสภาสแดง สว่างหล้า

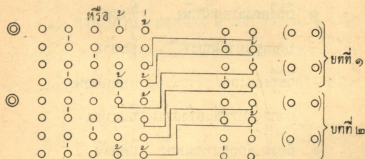
เถลิงเกียรติเกริ่นพรรณ ทุกแห่ง หาด้านา

ดือทวคินฟ้าฟ่ง เฟื่องคุณ

๒. โคลงสี่ด้นบาทกฤษณร เป็นโคลงด้นที่ไพเราะ

และมีผู้นิยมอ่านและแต่งกันมาก จึงควรเรียนรู้ลักษณะไว้

ดังรูปโครงค่อไปนี้

ข้อควรสังเกต ๓. โคลง ๔ ด้นบาทกฤษณรทั้ง

๒ บท มีลักษณะบังคับ เอก โท เหมือนโคลงด้น

วิจิตรมาถ์ บทที่ ๑ โดยตลอด

๒. คำสัมผัส (สระ) เพิ่มขึ้นระหว่างบทที่ ๑ กับบทที่ ๒ อีกแห่งหนึ่ง คือ คำที่ ๔ วรรคต้นของบทที่ ๒ ต้องสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคหลัง ของบทที่ ๑ ในบทที่ ๑ (บทต้น)

๓. เปลี่ยนแปลงคำสัมผัส (สระ) ในบทที่ ๔ ของบทที่ ๒ วรรคหน้าเป็นใช้คำที่ ๕ (สุดท้าย) สัมผัส (สระ) กับคำสุดท้ายในวรรค ๒ (วรรคหลัง) ของบทที่ ๒ ในบทเดียวกัน

ตัวอย่าง

๑	อีกโคลงแบบคันทหนึ่ง	ฟังผด
	บอกเช่นบาทกฤษร	ชืออ้าง
	วิธีเดบงกล	แปลกก่อน
	ยากกว่าบรรพ์แต่ร้างร้าง	อินแปลง
๑	ต้องรวดกลอนท่อนพดง	ผิดพจน์
	เนกดีเชิงดาร์แดง	ย่างผ้าย
	สัมผัสทั่วทุกบท	ฤาเกิดอน คดาดเขย
	บงดิงบาทข้างย้าย	ค่อตาม

๓. แหกเมือง อย่าหมาย มิตร สนิท ต้นของนุต้นร้น
หน้ายแห่งระเวงกต รังเกียจไท้ฤทัยราน

(จากพาด์ ต่อนน้อง)

๔. เกรงไท้ฤทัย ราน
เลื่อมคักติเตธา

บัน คาล โทษโกรธา

นภาพผู้จะคุแกลน

(จากกฤษณาต่อนน้อง)

๕. เมตตาการุณ รัก
ปราณี นิกรชน

ษพิ ทักษ์ ภูวดล

คุดังบีโยรด

(จากพระราชนิพนธ์ธรรมาธรรมดงคราม)

๖. แดซ้ายกเห็นดัด—
แดขวาคัชรครอง

วอเนก เนืองนอง

ทรวัง ทนเทินเขา

(จากพระนิพนธ์ กรมพระปรมาภิไธย ๖ เรื่องอัฐพานรณันท์)

จากควอย่างทอ้งมาจนจะเห็นได้ว่า บทที่ ๓ ดัมผัดคำที่

๓ บทที่ ๒ ดัมผัดคำที่ ๒ บทที่ ๓ ดัมผัดคำที่ ๓ และบทที่ ๔

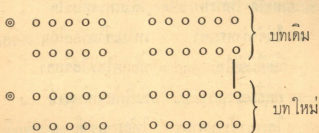
ไม่มีคำดัมผัดเลย ทงนเพราะกวมงหมายประพันธ์ให้ได้

ความดีเป็นหลัก ด่วนคำดัมผัด คอนทกถาวถงน ไม่จำเป็น

นัก แต่ถาดัมผัดใดกทำให้ไพเราะชนแทนน

ส่วนคำสัมผัสอีกคำหนึ่ง ระหว่างคำสุดท้ายของวรรค
หลังในบาทที่ ๓ (เอก) กับคำสุดท้ายของวรรคหน้าในบาท
ที่ ๒ (โท) เป็นสัมผัสบังคับที่จำเป็น ไม่สัมผัสไม่ได้ ดังจะ
เห็นได้จากตัวอย่างที่อ้างถึง ทั้ง ๕ บทนั้นได้โดยชัดเจนทุกบท

การนำภาพแต่ละบทเข้าต่อเป็น เรื่องเดียวกัน
กระทำได้ง่าย ทำนองเดียวกัน กับ ถอดนุภาพ ทุกประการ
คือให้คำสุดท้ายของวรรคหลังในบาทที่ ๓ (เท่ากับวรรค รับ
ของถอดนุภาพ) ของ บทใหม่ สัมผัส (สระ) กับคำสุดท้าย
ของวรรคหลังในบาทที่ ๒ (เท่ากับวรรค สิ่ง ของถอดนุภาพ)
ของ บทเดิม เรื่อยๆ ไปจนจบเรื่อง ดังรูปโครงต่อไปนี้

บทใหม่ ดัมผัด (สระ) กับคำตัดท้ายของวรรคที่ ๓ ในบท
เดิม เท่านั้น และกระทำเช่นนั้นเรื่อย ๆ ไปจนจบ ดังรูปโครง
ต่อไปนี้

○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	(บทเดิม)
○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	(บทใหม่)

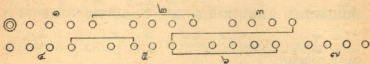
จึงตั้งเกิดตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. ๑ เดินทัพตะเทือนทองธรณีนัน ทุมข้องกตองค
 ก็แข่งก็แซ่แตรดังข
 ๑ เพียงผดายุแผ่นพนภพพัง นฤโฆษอันดัง
 ในแดนในด้าวดงดอน
 ๑ คด่ำคด่ำพดขางอน เหมหัดดาภรณ์
 ก็แพรวก็พรายซ้ายกรอง
 ๑ ด้องหมู่ขาวดาวทอง รัตคนคาคของ
 หางส้มดอดพลุกสุกพรรณ
 ๑ ขุนนครขุนขจรกรวี ความุทัยนายอัน
 ประจำ ณ บาท ยาดรา

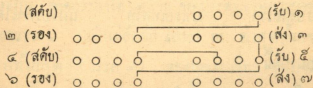
(จากอิตรารคำฉันท์)

๒. ๑ ไกรกว้างย่างยั้งตั้งระหง ตะดิงปดิงปริงประยงค์
 คันทรงตั้งกตั้นฝั้นฝาง
- ๑ มะมั่วงพดงพดองช้องนาง หัดน่เกดอ้นเถื่อนทาง
 กินพดางเดินพดางหว่างเนิน
- ๑ เห็นกว้างย่างเยื้องข้าเดื่องเดิน เหมือนอย่างนางเชิญ
 พระแสงดำอาจข้างเคียง
- ๑ เขาตุงฝุ่งหงษ์ตงเรียง เริงร้องก้องเตียง
 ดำเนียงนำพังวังเวง
- ๑ กตางไพรไต้ชันบรแดง พังเตียงเพียงเพดง
 ชอแจ้งจำเรียงเวียงวัง
- ๑ ยุงทองร้องกะไค้งโห่งคัง เพียงฆ้องกลองระฆัง
 เตรดังชกั้งตะดานชานเตียง
- ๑ กระดิงกระดางนางนวนนอนเรียง พระยาตอคตอเคียง
 แอ่นเอียงอ้อโห่งโห่ง
- (จากมุตบทยรรพกิจ)

๓. ภาพยัต์รางคณางค์ บทหนึ่ง มี ๒๘ คำ แบ่ง
 เป็น ๘ วรรคๆ ละ ๔ คำ มีลักษณะและคำสัมผัสบังคับ
 ดังรูปโครงต่อไปนี้

หรือจะเขียนเดี่ยวใหม่ ให้เป็นรูปกลอนสุภาพ ทชน
 คั่นด้วยวรรค รับ แค่นี้คำดังให้เหลือเพียงวรรคละ ๔ คำ เพื่อ
 ให้เห็นง่าย เข้าใจง่าย ดังน

ตัวอย่าง

๒๘
 ๑. ๐ ต่อหน้าปราศรัย ดับหลังตั้งใจ ดูหมิ่นนินทา
 คอยหาข้อผิด ห่อนคิดกรุณา ไปได้นำพา
 ๑ ๒ ๓
 ๔ ๕ ๖
 ๗
 (จากกฤษณาอรรถนิ้อง)

๒๘
 ๒. ๐ พระชนวนวดนอน เข้มใจไม่ขอน
 ๑ ๒

เหมือนหมอน แม่นาฏราชธอนมนต์ ให้บ่นภาวนา เย็นคำร่ำว่า
 ๓ ๔ ๕ ๖
 ก็น้ำกายพาน

๓ (จากมุลบทบรรพกิจ)
 (ดูแบบที่ ๓)
 ๒๘

๓. ๑ ข้างบาทได้เตรียม อับธรรตังยม ตั้งงามไว้
 ๑ ๒ ๓
 เพ็รธรรตังยม บำเรอเทพไท แม่โปรดจะได้
 ๔ ๕ ๖
 เรียกนามคน
 ๓

(จากพระราชนิพนธ์ ร. ๖ เรื่องมัทธนาพาชา)

ข้อควรสังเกต จากบทที่ ๓ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒
 ไม่สัมผัสกับคำใด ๆ ในวรรคที่ ๓ เพราะตามหลักไม่ได้
 บังคับ แต่บทที่ ๒ มีคำว่า หมอน สัมผัสกับ ขอน เพื่อ
 ให้ไพเราะขึ้น นับว่าทำได้ไม่ผิดหลัก จากบทที่ ๓ ถัดมาเป็น
 สัมผัสอักษร (พยัญชนะ) ไม่ใช่สัมผัสสระ ก็ใช้ได้ฟังไพ
 เราะดี และไม่ได้ผิดหลักเหมือนกัน ประการสุดท้าย คำ
 สัมผัสระหว่างคำสุดท้ายของวรรค ๔ กับคำที่ ๒ ของวรรค ๕

ตามตัวอย่างบทที่ ๑-๒ ถูกต้อง แต่บทที่ ๓ เดือนมาเป็น
 ดัมผดคำที่ ๓ (หนึ่ง) ดังนั้ กับว่าใช้ได้และถูกต้องเหมือน
 กัน เพราะตามหลักก่อนุญาตให้เดือนมาได้ เหมือนกาพย์
 ยานี (๒) เป็นต้น

การต่อกาพย์สุรางคนางค์แต่ละบทเข้าเป็นเรื่อง
 เดียวกัน อาจกระทำได้ง่าย คือ ประพันธ์ให้คำสุดท้าย
 ของวรรค ๓ บทใหม่ดัมผด (สระ) กับ คำสุดท้ายของ
 วรรคท้ายสุด (วรรค ๗) ของบทเดิมเรื่อย ๆ ไปจนจบ
 เรื่องเท่านั้น จึงดังเกิดตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๑. ๑ ไปเกรงกลัวอาย สนธิยินร้าย หยาบคายแต่
 ประยูร สนกสนนั้ ต่ความั้ตระกูล เกิดเชญเป็นมุด
 โทโซโมหัน
- ๑ เฝ่าพวงค์วงค์วาน เพื่อนเรือนเพื่อนบ้าน ผิดพ้อง
 หมองกัน เคืองชุ่นครุ่นเคียด รังเกียจเดียดฉัน
 ญาว่างแว่นวัน จองจิตญษา

๑ ห่อนผูกไมตรี ร่วมสุขเกษมศรี พาที่ปรีดา
 ทำเล่ห์เทอด แบบยถนนานา ซื่อต่อคอหน้า
 ดับหัตถ์ปรวนแปร

๑ แหวนทองเงินตรา แพรพรรณผืนผ้า ย้ายยัก
 ซักแซ ผืนผ่อนซ่อนไว้ ห่อนให้ฉั่วแด เป็นหญิง
 แฉ่นแ่ง ตามกพกตม

(จากพระนิพนธ์กรมพระปรมานุชิตเรียงร่ายเรื่องกฤษณาอุทก)

(๒) เรื่อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงประกอบกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ฉะบับ
 ได้รับรางวัลที่ ๑ ในการประกวด

๑ พระพุทธเจ้าหลวง ชาวไทยทั้งปวง แด่นรักภักดี
 เพราะพระเมตตา กรุณาอาทร แก่ทวยนาคร สโมส
 ทั่วไป

๑ พระเดด็จทั่วแคว้น ผูกมิตรทั่วแดน ดับแผนปรุ
 ไทย ไต่ก่อธอเชญ จำเคญเป็นภย เดกการทาสไชร
 ธิให้เด็กมี

๑ ถดหย่อนบ่อนเบี้ย ทรงปลดปลดเดญ เดดัยพอด
 เ็นดูชาวไทย มีให้บ่นมี พระคุณภูมิ สุดที่ราพัน

ชนิดที่นิยม กันแพร่หลาย และ เฉพาะที่ ปรากฏ ใน หนังสือเรียน
เท่านั้น

อนึ่ง ตามหลักสูตรกำหนดไว้ว่า นักศึกษาชั้นเตรียม
อุดมศึกษาเพียง แต่ ศึกษาให้ รู้จัก ลักษณะชนิดต่าง ๆ เท่านั้น
ไม่จำเป็นต้องศึกษาถึงกับประพันธ์ได้ด้วย ฉะนั้นจึงจะอธิบาย
ไว้ ณ ที่นเพียงเท่าที่กำหนดไว้ในหลักสูตรชั้นเตรียมอุดมศึกษา
เพื่อทราบลักษณะชนิดต่าง ๆ เพียง ๑๖ ชนิด ตามลำดับข้อ
และจากง่ายไปหายากดังต่อไปนี้

(๑) มาณวะระฉันท์ มีกำหนด ๑ บาท มี ๔ บาท
๓ บาท มี ๒ วรรค (กลอน) ๓ วรรค มี ๔ คำ มีลักษณะ
ดังนี้ดังรูปโครงต่อไปนี้

◎	๐	๑	๑	๐	๐	๑	๑	๐	บาทที่ ๑
	๐	๑	๑	๐	๐	๑	๑	๐	บาทที่ ๒
	๐	๑	๑	๐	๐	๑	๑	๐	บาทที่ ๓
	๐	๑	๑	๐	๐	๑	๑	๐	บาทที่ ๔

ข้อควรสังเกต ๑. เครื่องหมาย ๐ = คำที่มีเสียงหนัก (ครุ)
๑ = คำที่มีเสียงเบา (หู)

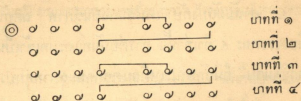
๒. คำสัมผัสบังคับ เหมือนกลอนสุภาพ ผิดกันแต่มี
คำเพียงวรรคละ ๔ คำเท่านั้น การคั่นบทและบทเข้าเป็นเรื่อง
เดียวกันจนจบ ก็มีลักษณะเหมือนคั่นกลอนสุภาพทุกประการ

ตัวอย่าง

๑ ปางศิวเจ้า	เนาณพิมาน
บรรพพศานต์	ไธภณไก
ดาศระโห	โอ้หฤทัย
ทราบมนะโน	กิจพิชิต
๑ ทวยชกระทำ	กรรมพิเศษ
อศิวเมษ	บุษยพัฒน์
เคตอนวรองค์	ตงปถพี
ผู้พระพิรุณ	ตำรกรรม

(จาก อิดราชคำฉันท์)

(๒) วิชชุมมาดาฉันท์ มีกำหนด ๓ บท มี ๔ บาท
๑ บาท มี ๒ วรรค (กลอน) ๑ วรรค มี ๔ คำ มีกำหนด
สัมผัสบังคับและคั่นบทเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน เหมือนมาณวกระ
ฉันท์ ต่างกันแต่เป็นคำที่มีเสียงหนัก (ครุ) ทั้งหมด ดังรูป
โครงต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๐	ข้าส่งเทเวศร์	โปรดเกศข้าบาท
	ทรงฟังซึ่งวาท	ที่กราบทูลเชิญ
	โปรดช่วยคตใจ	ทรมวยให้เพดิน
	จนเต็มชวยเงิน	แต่รับเดินมา
๐	ด้วยเดชเทพไท	ทรมวยรูปงาม
	จงได้ทราบความ	ข้า ^๕ ชนนา
	แม้มคิดขัดขืน	ฝันมนต์คาถา
	ขอให้นิทรา	เข ^๕ า ^๕ ง ^๕ ถึง ^๕ ใจ

(จากพระราชนิพนธ์ ร. ๖ เรื่อง มัทธนพารชา)

(๓) อินทรวชิชัยรัตน์ มีกำหนด ๑ บท มี ๒ บาท

๑ บาท มี ๒ วรรค (กตอน) วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลัง

มี ๖ คำ มีกำหนดคำ ครุ ฤ หุ และคำสัมผัสบางคำ ดังรูป
โครงต่อไปนี้

๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๑
	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	
๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๒
	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	

ตัวอย่าง ๑

๑	เมื่อครั้งพระองค์เป็น	วรราชราชัน
	ครองเขตประเทศชั้น	ทระวิสุทธิปัญจาต
๑	ครัดใจมาคยเป็น	วรทศุตุดสาร
	ถึงราชะผู้ผ่าน	นรชาติสุราษฎร์งาม
๑	ขอองค์ศาซอ	มทนะวิไลราม
	เป็นราชินีตาม	วรราชประเพณี
๑	แต่ท้าวสุราษฎร์ไวย	บมียอมแฉะยินดี
	ให้ซึ่งพระบุตร	พระกัทรังพระโกธรา

(จากพระราชนิพนธ์ ร. ๖ เรื่อง มัทนะพาธา)

ตัวอย่าง ๒

๑	โอ้อ้อ กระไรเลย	บมียะ ณ ก่อนแฉด
	พอเห็น ก็ซาบซ่าน	ฤติวัค บั๊กหาย

๑ ยิงยถวนิดา ตะยั้งจระร้อนคด้าย

เพ็ญรุม ประชุมกาย ณ อูรา บดาดด

๑ พิศไหนด บมัทราม วรงาม ต่ง่าหมด

จนตุด จะหาพจน์ สรรเสริญ เต็มอใจ

(คัดจากพระราชนิพนธ์ มัทนะพาธา)

(๔) อุเพนทวิเชียร มีกำหนด ๓ บท มี ๒ บาท

๓ บาท มี ๒ วรรค (กตกอน) วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลัง

มี ๖ คำ กำหนด ครุ ฤ ฤ และคำสัมผัสบังคับ ดังรูปโครง

ต่อไปนี้

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ } บทที่ ๑

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ } บทที่ ๒

ตัวอย่าง

๑ อิดาสำเร็จสู่ อิดิคุบคันทาม

ก็ทรงพระครรรภ์ตาม ปฏิพัทธ์ กำหนด เริง

- ๑ ก็คราวพระเป็นหญิง พระก็ยังตะเตงเหตัง
ตะปาเถกิจเวง ขณะเป็นบุรุษมัย^๕
๑ ^๕ขณะเหตังกำหนด ทศมาตังสมาคม
ก็ประสูติพระราชชายม ปุรุพตัมมัญญา
๑ ถนอมพระหน่ออนาค พิศวาสะแต่นสา
อามุง หทัยผา สุธะแม้วมตุงใจ

(จากอิตรราชคัมภีร์)

ข้อควรสังเกต ๓. คำว่า สำเริง อามุงและ กำหนด
คำว่า สำ อามุงและ กำหนด ใช้แทนคำดัง เพราะเคยใช้เช่นนี้มาแต่
เดิม ขณะนั้นไม่^๕นิยม ๒. คำว่า กำหนด นั้น กำหนด ใช้เป็นคำ
กรถูกต้องตามธรรมเนียมแล้ว

(๕) อุปราชคัมภีร์ กำหนดบท ๓ มี ๒ บาท ๓ บาท
มี ๓ วรรค (กลอน) วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ
มีกำหนดคำกร ๓ และลักษณะสัมผัสดังรูปโครงค่อไปนี้

๑	๐	๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๑
๐	๐	๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	
๑	๐	๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๒
๑	๐	๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	

ข้อควรสังเกต บาทที่ ๑ ของบทที่ ๑ กับบาทที่ ๒ ของ
 บทที่ ๒ เหมือนอนุเพนทวิเชียร
 บาทที่ ๒ ของบทที่ ๒ กับบาทที่ ๑ ของ
 บทที่ ๒ เหมือนอินทวิเชียร

ตัวอย่าง

๑ ประถมกัรูปเท	วิชาสง่าครุ
มีนามะเรี่ยกย	วสุมาติโสภณ
๑ งามเนตรแตะเกศแก้ว	กตคอกกมดต้น
ชิตังประเสริฐปน	กิริยาสง่าศรี

(จากพระราชนิพนธ์ ร.๖ เรื่องมัทนะพาธา)

(๖) อุบัติฐิตาฉันทกำหนดบท ๑ มี ๒ บาท ๑ บาท
 มี ๒ วรรค วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ มีกำหนด
 ครุ ๓ หุ ๓ แตะลักษณะสัมผัสตั้งรูปโครงค่อไปนี้

๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๑
๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐		
๑	๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐	} บทที่ ๒
๐	๐	๑	๑	๐	๑	๑	๐	๑	๐	๐		

ตัวอย่าง

อุบัตินิทานันท์

๑	ข้าไฉน มทนา	บริสุทธิ บังอร
	ข้าฤฯ จะติหฺด่อน	เพราะตักบ วจีหฺวาน
๑	ขึ้นจิต ตักบ	มธุรส ฤดีบาน
	ทราบว่ ยุมมาตย์	กรุณา ณ ชาน ^๕
๑	พอเห็น วรพักตร์	วนิดา วรางค์
	บดิน ^๕ ฤกม	ฤดีทวม ดีเนหา

(คัดจากพระราชนิพนธ์ เรื่องมัทนะพาชา)

(๗) ตำนานันท์ มีกำหนด ๓ บท มี ๒ บาท ๓ บาท
 มี ๒ วรรค (กลอน) วรรคหน้า ๕ คำ วรรคหลัง ๖ คำ มี
 กำหนดคำ ครุ ฤ ฤ และคำสัมผัสบังคับ ดังรูปโครงต่อไปนี้

๑	๑๑๑๑๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	} บทที่ ๑
	๑๑๑๑๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	
๑	๑๑๑๑๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	} บทที่ ๒
	๑๑๑๑๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	

- ๑ ข้าเทพศักดิ์ดิถีซึ่ง พระจะลงพระอาญา
 ข้าเป็นแต่เพียงข้า บมิ่งจะขอคิด
- ๑ หม่อมฉันนอภัพ และภิโศกบพิงมี
 จึงไม่ใคร่องศรี วรบาทพระจอมแมน
- ๑ อินทรเมตตาควร จะประจบและตอบแทน
 คุณท่านที่มากแด่น คณนาประมวญมี
- ๑ อินโปรดให้เด็กตาม ฤดีข้า ณ บดิน
 ขอบเป็นซึ่งบาดี รุจิเรกวิไลวรรณ

(จากพระราชนิพนธ์ ร. ๖ เรื่องมัทนะพาธา)

(๘) ไตรภูณัท กำหนด ๓ บท มี ๒ บาท ๓ บาท
 มี ๒ วรรค วรรคละ ๖ คำ รวม ๓๒ คำ ส่วนกำหนดคำกร
 ณี และสัมผัสบังคับ จงตั้งเกตุรูปโครงต่อไปนี้

- ๑ $\begin{array}{cccccc} a & a & e & a & a & e \\ a & a & e & a & a & e \end{array} \begin{array}{c} \overbrace{a \ a \ e \ a \ a \ e} \\ a \ a \ e \ a \ a \ e \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{c} \overbrace{a \ a \ e \ a \ a \ e} \\ a \ a \ e \ a \ a \ e \end{array}} \right\} \text{บทที่ ๑}$
- ๑ $\begin{array}{cccccc} a & a & e & a & a & e \\ a & a & e & a & a & e \end{array} \begin{array}{c} \overbrace{a \ a \ e \ a \ a \ e} \\ a \ a \ e \ a \ a \ e \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{c} \overbrace{a \ a \ e \ a \ a \ e} \\ a \ a \ e \ a \ a \ e \end{array}} \right\} \text{บทที่ ๒}$

ตัวอย่าง

๑ มทนา ดนุรัก	วรยอด ยุพระดี
และจะรักบมิมิ	ฤทธิหน้าฤทธา
๑ ผิวยายจะยืน	ศตพรรษะฤกว่า
ก็จะรักมทนา	บมีย่อนฤทธิรุษ
๑ นยนา ก็จะมี	วรุต่าง มณิพรรณ
และจะสุด ตัวกัน	รตะต่าง ฤฎกา

(คัดจากพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนพาธา)

(๘) อินทวงศ์ฉันท์ กำหนด ๓ บาท มี ๒ บาท ๓ บาท
มี ๒ วรค (กถอน) วรคหน้ามี ๕ คำ วรคหลังมี ๗ คำ รวม
๓ บาท มี ๓๒ คำ ส่วนกำหนดคำกร ฤ หุ และสัมผัสบังคับ
จงสังเกตรูปโครงต่อไปนี้

๑	๒ ๒ ๑ ๒ ๒	๑ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒	} บาทที่ ๑
	๒ ๒ ๑ ๒ ๒	๑ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒	
๑	๒ ๒ ๑ ๒ ๒	๑ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒	} บาทที่ ๒
	๒ ๒ ๑ ๒ ๒	๑ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒	

ตัวอย่าง ๑

๑ จริ่งอยู่ ณ เจ้าเขย	ผิจะเขยสัมผัสครุฑมาน
นางใด ณ แมนการ	ก็จะติทริสัมผัสฤดี

- ๑ เว้นเดี๋ยวกั้แต่โนม มทนาวิตุทริศร์
 ผู้ยอคนรมั วรรูปิเลทวิโด
 (จากพระราชนิพนธ์ ร.๖ เรืองมัทธนาพาชา)

ตัวอย่าง ๒

- ๑ โอ้วา อนาคตใจ ตะโนนนะเป็นตะนั
 แต่ไร ก็ไม่มี มน่นัก ระเหระหน
 ๑ ไม่เคยจะเชื่อว่า รตินัน จะดับประคน
 มาตุ ญ ใจคน แตะจะค้องระทมระทวย
 ๑ เมื่อก่อนดีช่ายรัก ก็มีพักจะเออจะอวย
 ขอดดีตะขอดด้วย บมิเคยจะลุ่มหลง

(คัดจากพระราชนิพนธ์ มัทธนาพาชา)

(๓๐) ภูษกบปยาคณันท์ กำหนด ๓ บท มี ๒ บาท ๓ บาท
 มี ๒ วรรค (กลอน) วรรคละ ๖ คำ มีกำหนดคำครุ ฤหุ และ
 คำตันมีดบังคับ ดังรูปโครงต่อไปนี้

๑ $\begin{array}{ccccccc} \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \\ & & & & & & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \\ & & & & & & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \end{array}$ } บทที่ ๑

๑ $\begin{array}{ccccccc} \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \\ & & & & & & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \\ & & & & & & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} & \text{ด} & \text{ล} & \text{ล} \end{array}$ } บทที่ ๒

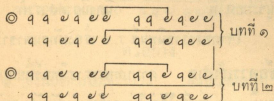
ตัวอย่าง

- ๑ ๑ จะทุตตะเวระเกรงดู ประหนึ่งดูทองไป
 จะจำเริญอนบทุตไชวรี ก็เหมือนบิณฑิชาการ
- ๑ พระจงโปรดประทานซึ่ง อภัยข้าจะทุตถาวร
 และความจริงวิชาการ ก็มีอยู่ประจำคน
- (จากพระราชนิพนธ์ ร. ๑ เรื่องมัทชนพาชา)

๒. ๑ ณ การชันพนันต่อ มีย่นย่อมีท้อใจ
 ผิรววยมากก็อยากไป ประดองซ้ากระทำผด
- ๑ ผิเดี่ยเขาจะเอาคืน ก็แค้นขึ้นและผื่นทน
 มียอมหน่ายมีหมายวัน จะเว้าประจำปี
- ๑ ผิชาติดินแต่ดวงหา มีโรยรารระอาหนึ่
 และเพียรเขื่อน ณ เพื่อนมี จะมุ่งพลอดจะอดคยัม
- ๑ ต่หายผองมีมองหน้า ผิเห็นมากก็เมินดัม
 มโนหน่ายระบายปลดัม มีชอบหน้ามีพาที
- ๑ จจะมีคู่จะดุดัม จะเขยชมมีดัมศรี
 มีมีใครจะโยคั ก็ดวยดินแหะด้นดัญญ

(จากบทประพจน์เรื่องโทษการพนันของ ป. ปุณณัน รางวัลที่ ๑)

(๓๑) กมตฉัตร กำหนด ๓ บาท มี ๒ บาท ๓ บาท มี ๒
วรรค (กลอน) วรรคละ ๖ คำ กำหนดคำกรุ ฤ หุ และคำ
สัมผัสบังคับ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๑. ◎ กตกล้าวสุภานิต พจนานุกฤตพุน ◎ ทวีโลกบดัดคุณ อภิเมงคดาณ (จากพระนิพนธ์ กรมพระปรมาภิไธย ๑ เรื่องมณฑลคาถา ๔)	ทุจรีศวรคูนัย ศุภัตถยาธาร กวีบุตยบันดา ทวิบาทกวีปัทม
๒. ◎ มทนาชเจ้าเดห์ กระด้าอุทา ◎ ดนุถามกเจ้าไช วนิดาพยายาม	ชีวิข้างจันทรจ ฤกระบิตกระบวนความ บมิตอบ ณ คำถาม กตะเด่นด้านวนหวน

- ๑ ก็แต่เจ้ามิเต็มจิต จะดัดบดินธุวน
 ฝิจะให้องค์นกวถ ชนะหัดอนทงใจ
 ๑ บมียอมจะร่วมรัก และสมักรตมไร
 ก็ตมจะยอมให้ วนิดานิวาศ์ตมรัก

(จากพระราชนิพนธ์ ร.๖ เรื่องมัทนพารา)

ข้อควรสังเกต ตามบทพระราชนิพนธ์ที่ยกมาเป็น
 ตัวอย่างมานี้ จะเห็นได้ว่าไม่ทรงนิยมคำสัมผัสระหว่างคำ
 สุดท้ายของวรรคหน้าในบาทที่ ๑ (เอก) ของบท กับคำที่ ๓
 ในบาทเดียวกัน เหมือนรูปโครงฉันทลักษณ์ที่อ้างมาหรือเหมือนพระ
 นิพนธ์ของกรมพระปรมานุชิตที่ยกมาเป็นตัวอย่างเลย เว้นแต่
 บทที่ ๔ บทเดียวเท่านั้น แม้จะตรวจจากต้นฉบับจนตลอดเรื่อง
 ดึงนองจะทรงถือหลักจากต้นฉบับเดิมของภาษาบาลี ซึ่งไม่
 กำหนดคำสัมผัสไว้แต่ไทยนำมาคือเติมเข้าในภายหลัง ฉะนั้น
 จึงอาจถือเป็นหลักในการศึกษาได้ทั้งสองอย่าง

(๑๒) วสันตคติดกฉันท์ กำหนดบท ๑ มี ๒ บาท
 ๑ บาท มี ๒ วรรค (กลอน) วรรคหน้ามี ๘ คำ วรรคหลัง ๖ คำ
 เป็นบทประพันธ์ที่ไพเราะมาก มีกำหนด ครุ ฤ หุ และคำ
 สัมผัสบังคับ ดังต่อไปนี้

- ๑ ว่ารบกัรบบมิถรบ บมิทลบบมิแอบอิง
เป็นคายกัหมายมนะประวิง อริแนมิแปรปรวน
- ๑ เขตไทยมิใหญ่รกัประยุทธ ประตุตตะทวยญวน
บักษัไคกัไคทะตุและจวน จมิเหลื่อประเทศคง
- ๑ หนังสือยามรกัประดิษฐ์ แะดิชิตคิถาง
บรยายชยายคคิพระทรง ทนุราชฐ์รคังเวียง
- ๑ ถึงแก่เด็คัจวรประเวศ ณ ประเทศไคถ์เคียง
ตองกริงเพระหวังมนะเผคัย กิจมุงคังไทย

(จากการประกวดเรื่องพ่อขุนรามคำแหง ของ ป. ปุณณ ราง
วัดที่ ๓)

ข้อควรสังเกต จากบทพระราชนิพนธ์ที่ได้ยกมาอ้าง
ทรงทงตัมมัตระหวางคำตักทายของวรรคหน้าในบาทที่ ๓ (เอก)
กับคำที่ ๓ ของวรรคหลังในบาทเดียวทุกบท ดังนคังเป็น
เพระทรงมีพระราชนิยม ตามคันฉบับในภาษาบาลี ดังได้
ชี้ให้ตังเกดจากบท กมลฉินันท์ มาแล้ว ฉะนนจคังถอว่า
เป็นการใช้ได้ทงตองบท

(๓๓) มาฉินันท์ กำหนด ๓ บท มี ๓ บาท ๓ บาท มี ๓
วรรค วรรคที่ ๑ มี ๘ คำ วรรคที่ ๒ มี ๔ คำ วรรคที่ ๓ มี ๓
คำ กำหนดคำกรุ ๓ หุ แะตัมมัตบักับ คังรูปโครงค่อไปน

(๑๔) ตั้ททุตถวิกักพิคณันท์ กำหนด ๓ บาท มี ๑ บาท
บาท ๓ มี ๓ วรรค (กถอน) วรรคคันมี ๑๒ คำ วรรคที่ ๒ มี ๕
คำ วรรคสุดท้ายมี ๒ คำ กำหนดคำครุ ๓ และคำดั้มผัด
บังคับดังรูปโครงต่อไปนี้

๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑ ๑๑ ๑๑ บาทที่ ๑

๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑ ๑๑ ๑๑ บาทที่ ๒

ตัวอย่าง

- ๑ โอหมบังคมพระคเณศเทวคิวับุตร ชำพิณสันตสุข ประดิษ
 - ๑ ช้างงามกายะพระพรายประหนึ่งวิอุทัย ก้องโกญจนาทให้
สทรรษ
 - ๑ เป็นเจ้าตีปประติษวิวัชะวรวรรณ, วิทยาวิเศษสรร, พัดอน
 - ๑ ยามชากอบกรณียพัชรมะยบวร, จงโปรดประทานพร, ประดำท
- (จากพระราชนิพนธ์ ร. ๖ เรื่องมัทชนพาชา)

(๑๕) ชีทังณันท์ กำหนด ๓ บาท มี ๑ บาท บาท ๓ มี
๓ วรรค (กถอน) วรรคคันมี ๑ คำ วรรคที่ ๒ มี ๑ คำ วรรค
สุดท้ายมี ๓ คำ รวม ๒๐ คำ กำหนดคำครุ ๓ และคำดั้มผัด
บังคับ ดังรูปโครงต่อไปนี้

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑๑๑ บทที่ ๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑๑๑๑ บทที่ ๒

ตัวอย่าง ๑

- ๑ เถลิงไศลดำเนาพนัดคำบด วิถีที่ทวิราชชยด ถนัดพจน์
- ๑ องค์อัครอุมาภิรมขวัญ ชไมมเหศักดิ์เหิมกัทธิรัษ
ระโหราน
- ๑ เราชะล่าตะดาบดะดังก์ปาน ^๕ฉะ^๕แหะ^๕จิง^๕ประจักษ์^๕เนการ
วิกตเป็น
- ๑ องค์อัครกัศดาประณตพระเพ็ญ ^๕ดัด^๕ดัด^๕ประดับ^๕พระเนตร
พระเห็น กักรวิกราด
- ๑ เหม่อิดราชดำไฉนประพาด บกถวิมเกรงกระทำอุอาจ
อหังการ
- ๑ เราแหะด่าป^๕แหะดรร^๕ฉะ^๕แหะด่า ^๕กะ^๕ใจ^๕ตะ^๕เจ้า^๕แน่
นางอิดา จะทำไฉน

(จากอิดราชคำฉันท์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร)

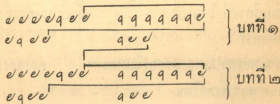
ตัวอย่าง ๒

- ๑ อ้าอรุณแอร่มระเรื่อ^๕รุจ ^๕ประ^๕ค^๕จ^๕ม^๕โน^๕ภิ^๕รม^๕ระ^๕ค^๕
ณ แกรักษ์

- ๑ แสงอรุณวิโรจน์ภาพระจักษ์ แดงม้แดงาและไธภัก
นะฉินไธ
- ๑ หึงและราย ณ ยามรคู้ทัย ช่าง ณ กตางกมตละไม
กฉินนั

(คัดจากพระราชนิพนธ์เรื่องมัทชนพาชา)

(๑๖) ตัทรานันท์ กำหนด ๓ บท มี ๓ บาท บาท ๓ มี
๔ วรรค (กตอน) วรรคที่ ๑ มี ๗ คำ วรรคที่ ๒ มี ๗ คำ วรรค
ที่ ๓ มี ๔ คำ วรรคที่ ๔ มี ๓ คำ รวม ๒๓ คำ มีกำหนดคำครุ
ตหุ และคำสัมผัสบังคับ ดังรูปโครงต่อไปนี้

ตัวอย่าง ๑

- ๑ ภิญโญยศศักดิ์ศฤงคาร อิศริยบริวาร
- วัฒนาการ ประกอบผล

- ๑ จงแจ้งจิตจอมรชาติ ขะตริยบุตระกถ
 ไตุนกุตยต ประพฤติตาม
 (จากพระราชนิพนธ์ กรมพระปรมาภิไธย ๑ เรื่องราชวัตร)

ตัวอย่าง ๒

- ๑ ข้านบอบคุณ พระศรีไกร รตนวรีไฉ
 ก่อ กมดไฉ ประดิษฐ์บุญ
 ๑ ข้านบมารดา ชนกคุณ สุธฤทัยวิบุต
 ก่อ สกุตสุนทร ประดิษฐ์กาย
 ๑ ข้านบอาจารย์อุปราชาย คุณอคุณชยาย
 ก่อ ประโยชน์หยาย ประดิษฐ์ศาสตร์
 ๑ ข้านบสมเด็จพระสยามราช อมรคุณพิลาศ
 ก่อ คุณเณรไฉ ประดิษฐ์สราย
 (คัดจากคำประพันธ์บางเรื่องของพระยาอุปกิตศิลปสาร)

หนังสือสำหรับชั้นเตรียมอุดมศึกษา

แบบเรียนวิทยาศาสตร์ชุดฟิสิกส์ [แสง]	บุญถิ่น สมทรง ลิขิต	15. บ.
แบบเรียนชุดฟิสิกส์ [แม่เหล็ก]	อาจารย์ แสง คณิต สอนง	12. บ.
แบบเรียน [เรขาคณิต]	อาจารย์ คณิต พงษ์ เฉลอม	20. บ.
แบบเรียน [พีชคณิต]	อาจารย์ คณิต ประสิทธิ์	20. บ.
แบบเรียน [สถิติ]	อาจารย์ คณิต มีสมมนต์ คณิต อินจันทร์ณรงค์	15. บ.
แบบเรียน [กราฟ]	อาจารย์ บุญถิ่น คณิต พา ลิขิต	10. บ.
แบบเรียน [คำนวณเคมี]	อาจารย์ ทองสุข บัวเรศ คณิต	12. บ.
คู่มือถาม—ตอบ วิทยาศาสตร์ทั่วไป	อาจารย์ ทองสุข บัวเรศ คณิต	20. บ.
คู่มือวิทยาศาสตร์ทั่วไป	บุญถิ่น ศศิเกษม เปรมจิตต์ สุภาพ ลิขิต	15. บ.
คู่มือตรรกะคณิตศาสตร์	อาจารย์ ถนอมศรี จิระคุณ	15. บ.
คู่มือไฟฟ้า	อาจารย์ บรรจง คณิต	15. บ.
คู่มือถาม—ตอบ ชีววิทยา ม.ร.ว. ภาสกรพัทธ์ ทองสุข บัวเรศ คณิต		15. บ.
สรุปวิชาเคมีและข้อสอบประจำปี (สำหรับ ป.ป., ป.ม. ทุกปี)	อาจารย์ ทองสุข บัวเรศ คณิต	12. บ.
เรียนเขียนสมการเคมีโดยตนเอง	อาจารย์ ทองสุข คณิต	4. บ.
นิยาม กฎ และ สูตร ฟิสิกส์ และ เกม	อาจารย์ บุญถิ่น ศศิเกษม เปรมจิตต์ ลิขิต	5. บ.
เฉลยข้อสอบคณิตศาสตร์ (กวัดเข้มนมหาวิทยาลัย)	อาจารย์ คณิต ชนกกาญจน์ สุรวทย์	15. บ.
เฉลยข้อสอบไล่เคมี	อาจารย์ ทองสุข บัวเรศ สดางค์ คณิต	17. บ.
เฉลยข้อสอบไล่คณิตศาสตร์ ม. 8	อาจารย์ คณิต พงษ์ เฉลอม คณิต สหัท	15. บ.
วิธีใช้ Modes และ Temps ของกริยาในภาษาฝรั่งเศส	อาจารย์ วิบูลย์ วิมลประภา	10. บ.